

Atevi Nalo Kialo IMĀUANO NALO Verzialiano Moti

Tukunuano bulati na niosi nei

Niosi nei Atevi Nalo Kialo Imāuano Nalo, Luka bivitauia ba ban toro tai, siano Teovilas. Ninei niosi juo napano Luka jirio, a binimei iorou ka kiano niosi moti napano siano Yesu Kristo kiano Ioluano Vou napano Luka jirio. Niosi nei, Atevi Nalo Kialo Imāuano Nalo, napano siano na bulati Imāuano Nalo berii Yesu kiano atevi nalo kialo imāuano na beamu, napano Niununo Lu buru mārabo kalo ka ala imāuano na verzialiano na ioluano vou, tikario Yerusalem, ban ea vio nalo na Judia a yako Sameria, banbano-o du nonovio nalo na yetemeriba (Imāuano Nalo 1:18).

Niosi nei be tukunuano tai na namomeano nalo na beamu napano jikar ea taara tai na Israel napano amonea, amiluo-o binimei toru, jovoko nonovio yetemeriba. Ea niosi nei, Luka jidom ka nalo napano amonea, nalo ailikuei re Parinio Tubo na Romo, napano midururu ea vio nalo ea bogo nene. Mia naio jidom vernal ka vite nalo napano taara na Israel nalo amonea naio, nalo abinimei amaluvo ea ioluano vou nei ka tomu nalo na abe namoneano nalo amonea naio.

Niosi nei be kiano yati tolu, napano berrial ka ioluano vou jo maluvo ba liei ea vio nalo, a yimo lu jo miluo bogo nonovio. Beamu, berii yimo lu napano jikar yako Yerusalem, iorou ka bogo na Yesu bavini ea tiniabene. Mia valuo nene,

berii napano imāuano bunu jovoko vio nalo na Mediterenian, bano-o boru Romo.

Vite burtomoluo tai napano niosi nei berio, be imāuano na Niununo Lu. Bogo na atevi nalo aju kea yako Yerusalemmo memedu ka bogoti na Jokoluolu na Yuvi Meruo, Niununo Lu binimei ealo, a jian moroano banlo. Mia iorou ka bogo na, Niununo Lu judu ka mijia imāuano na yimo lu, a mijia navurumāraboiano nalo nei ea kialo imāuano.

Ea niosi nei, be iliano nalo na atevi nalo aberialio, a berial ka kialo iliano nalo amijevio moroano, bilig tomu nalo kialo meuliano napano amonmoneaio, amija tomu na moneano nalo ka avuron vio takurano.

Torogio nalo na niosi nei

Yesu jian iliano maariano a kiano verikariano
ban kiano tomu nalo 1:1-14

Nalo abijaualar nana mia tujelain Jutas 1:15-
26

Nalo aberial ioluano vou yako Yerusalemmo
2:1—8:3

Nalo aberial ioluano vou yako Judia bija yako
Samaria 8:4—12:25

Pol kiano imāuano nalo 13:1—28:31

Pol kiano ieliano moti 13:1—14:28

Na vurumāraboiano abokar vioriano yako
Yerusalemmo 15:1-35

Pol kiano ieliano valuo nene 15:36—18:22

Pol kiano ieliano varolu nene 18:23—21:16

Pol joa nalakoiano yako Yerusalemmo, a yako
Sisari bija yako Romo 21:17—28:31

Iliano na jukamu

¹ Nao, kanaku bilbilu Tiovilas, kiniou najaaro ka nevitavo vijaso ea niosi dolu nei. Ea kanaku niosi na jukamu napano nejiri banso, nojo nejiri tukunuano na vite nalo napano Yesu jomña milaio, a napano naio jomña berloglogio, nina jikar ea kiano imāuano, ² binimei bokar bogo napano ea moroano na Niununo Lu, naio jian kiano iliano na maaro ban kanano atevi nalo napano naio jo buru bulaglo ruei, ana iorou kanio ana Atua buru naio bavin bereio.

³ Bogo napano naio meul bereio ruei ea namñariano, napano maka rivavin vo, ana bogoti telabo, naio jo malmaluvo kalo ba bokar legiano duelimo va veri [40], ka rila rimeravo vatitigio vanlo ka naio meul bereio ea namñariano be riano. Ea bogo na, nalo ajumña abitilubarbar naio, mia naio jomña berii mñarabo nalo na Atua kanano navenatuboiango banlo.

⁴ Bogo tai napano naio joa vio tai naliko, ana jian iliano nei banlo, berenio, berinavo “Mia kamiu monokanio kuvituvan re vio nei Yerusalem vo, monokanio kuvitu roreea beamu vo ka mia kuvokar Niununo Lu na Teta naio berkario ruei ka mia sian van kamiu, jibe kanio namña neberii ka kamiu bunu ruei. ⁵ Beamu, Jone Baruei naio baruei ea tomu nalo ka uei ga, mia vesiou re, legiano tai avar laka, mia Atua naio rivaruei ea kamiu ve riano, nina ea Niununo Lu.”

Yesu bavin ea tiniabene

⁶ Ea bogoti tai bereio, napano atevi nalo abinimei vio takurano naliko Yesu, abika denio,

abereno aberinavo “?Tubo jumăbe, be bogo nene memedu kanio mia jau kala kito kulo Israel nalo kito ve kiado parinio tubo bereio, þeli na maka ve bogo nene vo?”

⁷ Ana Yesu berdoþelo, berinavo “Maka ve kenemiu ka mia kamiu kuvijikia bogoti nene nalo þeli na legiano nalo napano Karamëku naio ga takurano, naio bar batitigio ju ruei ka mia tibe na, tibe na. ⁸ Ana na iorou kanio, Niununo Lu naio rimei ea kamiu, ana bogoti nei naruei kuvijev moroano, ana mia kamiu monokanio kuva kuverial kiniou ea vio Yerusalemoe nei, a ea vio dolu nalo nonovio napano yako Yutea vija Sameria, rivano-o rivokar vio dolu nalo na yetemeriba reraio.”

⁹ A bogo napano naio ber iliano nei bisi, mia nalo aju abitikar naio memedu kia ga vo, ana Atua burular naio bavin, ana melijo tai binimei midukoio, ana nalo nei maka bunu aial naio bereio. ¹⁰ Bogo napano nalo ajumña abitikar kia ga tiniabene, nalo amiilo kolvare ga ka tomu juo na kialo kulumarauo miuvuruvu, nalo abinimei abitirikarlo aju naliko, naljuo aberinavo ¹¹ “! Ai, kulo Kalele nalo! Kamiu kuvijog re rivova, ana kuvitu kuvisirarag re vavin vesio tibe na. Yesu nene napano Atua burular den kamiu bavin tiniabene, monokanio mia naio rimei bereio, a mia rimei bereio tavukia ga na naio bavin tiniabene ruei, napano kumialio vonganei na.”

Taara na atevi nalo

12 Ana atevi nalo ajuvan suku nene, napano naio be Suku Na Buruolivi Nalo, nalo aban bereio abatove ea vio Yerusalem, maka ve tebievei laka, mia jibe ka kilometra menu takurano ga. **13** Nalo abinimei aboru Yerusalem, ana aban bereio ea vajoomo na mave ea yimo na ajujuao mugaruei. Mia sialo nalo nene ajibe nei: Pitere, Jone, Yemesi, a Andru; bija Vilip, Tomas, Bartolomio, a Mataiu; a bija Yemesi, napano Alveas kenerinio, bija Saimon napano naio be nalo tai napano jukamu mā amila baravo ka kulo Romo nalo, naliko Jutas, napano Yemesi kenerinio. **14** Ana ea bogoti nalo nei, nalo nei, naliko tire nalo, amidu buronlo bogo nonovio ka volkouano. A Mere, Yesu kenieno, bija Yesu kuruano nalo bunu, amidu buronlo nalikolo.

Toro na rudu jeleig Jutas

15 Be legiano tealo abarlaka ruei, ana namoneano nalo abinimei vio takurano, nalo abokar titai jibe kanio toromomou takurano duelimo valuo [120] abiniu. Ana ea bogo na, Pitere naio jidom riverii vanlo ka mia ala tumābe ka aleal toro na mia rudu jeleig Jutas. **16-19** Nina bior iorou kanio ana Jutas naio mila kanano imāuano va nei nua ruei, naio bulu niatano tai bija puruveru na naio mijevio, ana naio ga mijoru ea vio nene, ana mabono buruþeio, naruei tinieno nalo amolmoluo, ana naio māro. Mia tomu nalo na vio Yerusalem amijogial lilianiano nei, mila ana nalo abio niatano nei

kanio kanalo iliano, aberinavo “Akeltema,” nina be iliano tai na berenio “Vio Na Burukija.”

Tenene na Pitere naio jidom riverii vite nene van namoneano nalo, naio jumolu ju kamu ea miralo, mil banlo, berinavo “Bilbilu nalo, nanua Niununo Lu mil ea Teviti niono, naio berii Jutas nene kiano imāuano, napano naio burumārabo ka tomu nalo abinimei abokar Yesu, mia iliano nalo nei abinimei abe riano ruei, kanio mia Iliano Lu monokanio rive riano bogo nonovio. Jutas nene naio be kumemi tai, napano Tubo bitirilar naio ka mia naio rivokar imāuano rivija kumemi, ²⁰ mia vonganei, naio jibe kanio na iliano juo napano joa Niosi na Iouano, napano tinene naio berinavo

‘Bo kanio mia kunuano to kurano ga, mia maka toro tai rijkia toaio,’ Iouano 69:25

mia tinene bunu, napano naio berenio

‘Bo kanio toro dolu rudu jeleigio.’ Iouano 109:8

²¹⁻²² “Bior vite na, monokanio toro tai rimei bereio tusol kumemi ka riverial ka verenio Yesu, kiado Tubo, naio meul bereio ea namāriano. Toro nene naio monokanio ve nalo tai napano aju bija kumemi nanua, ea bogo nalo namā Tubo naio jomā miel kumemliko. Naio monokanio ve toro tai napano naio joa bogo nalo namā Jone miolioluii kanano varueiano, binimei bokar legiano na mia Atua burular Yesu den kito, ka naio bavin bereio.”

²³ Naruei ana nalo aberial tomu juo nei sialo. Tinene, siano Yoseve, napano abio kanio Basabas, a be siano dolu tai bunu, aber Jastas.

A toro tinene siano Matias. ²⁴ Naruei ana nalo abolkouo, aberenio “Atua-o, jau ga kobe Atua Na Masosouano, komijikia venia napano joa tomu nalo kanalo iviso. Mo, kumemi numisidom ka jau kesiloglog van kumemi tomu juo nei na vabe nene napano jau koburu naio ruei, ²⁵ kanio mia naio rivokar imāuano na atevi, napano Jutas juvanio ruei ka rivan ea kanano vio na laveniano nene rimemedu.”

²⁶ Nalo abolkouo bisi, naruei nalo amila jibe kanio namā amiere mābujo, ana Matias siano maluvo. Naruei ana nalo abitirilar naio, ana nalo abuluku naio bija nalo dolu napano duelimo ba tai [11] nei, ana mila nalo duelimo ba juo [12] bereio.

2

Niununo Lu binimei

¹ Ea legiano na Jokoluolu Na Uiti Meruo, namoneano nalo abinimei aju vio takurano, ² naruei vaarakurano ga, be malioano tai maluvo ea tiniabene, napano naio jibe ka burumāra jegi tai miuvuvu, ana malioano nei barko nonovio vio nalo na yimo nei napano ajutano joomo eaio.

³ Naruei ana nalo amial vite tai jibe kanio sebi naio bilvili, ana na sebi nene jerabo ba janea nalo abeve terakurano. ⁴ Naruei nalo nonovio, Niununo Lu binimei bujo magmago ealo, milalo amil ka iliano dolu nalo, jibe ka napano Niununo nei naio milaio ana nalo amijikia amil kanio.

⁵ Naruei ea vio Yerusalem, be kulo Israel nalo aju, napano nalo abe tomu na volkouano nalo. Nalo na ajumolu ea vio telabo na yetemeriba

nei, nalo abinimei. ⁶ Naruei nalo nei amijog malioano nei, ana nalo naliko kulo dolu nalo, nalo telabo abinimei ea vio nei. Mia nalo nei amiilo toru laka, bior tomu nalo neibano Niununo binimei ealo, nalo ajumña amil, mia tomu nonovio ga aju amijog kialo iliano nalo memedu ga. ⁷ Naruei nalo amiilo binvinlo, amemebiju, aberinavo “!Uerei tomu nalo! Tomu nalo napano ajumña amil jibe na, mia nalo abe kulo Kalele ga. ⁸ ?Jumăbe ana kito roju romijog ka nalo ajumña amil kanado iliano nalo jibe na? ⁹⁻¹¹ Kito robe tomu na buruvenuo telabo napano roju nei, na vio Patia, na vio Mitia, na vio Elamo, na vio Mesopotomia, na vio Yutea, na vio Kapatosia, na vio Pontas, na vio Esia, na vio Vrijia, na vio Pamvilia, na vio Ijivi, na vio Krit, na vio Arapia, na vio Lipia ea tivelinio ban yako Saireni, a ea burumara bulukomeli na vio Romo bunu. Kito tealo robe kulo Israel nalo memedu, mia tealo napano maka ave kulo Israel beamu, mia iorou kanio ana abinimei amidu kanado moneano. Mia kito robiniu, roju romijog ka nalo ajumña amil ka kanado iliano nalo beve terakurano, ajumña aberii burumara imāuano na tortoru napano Atua naio milaio.” ¹² Naruei nalo amiilo toru, a kanalo jidomiano ba kovio, ana maka bunu ajikia ka mia atumăbe naruei, ana nalo ajumña abivika denlo, aberinavo “!Uerei tomu nalo! ?Venia na jibe na?”

¹³ Mia nalo tealo aju bunu abital ealo napano Niununo binimei joalo ruei, aberinavo “A, tomu nalo na amunu mēlea uei ga mila ana abe kodovo jibe na.”

Pitere mil banlo

¹⁴ Ana Pitere naliko atevi dolu nalo duelimo ba tai [11] nalo ajumormolu abinimei ajua vio nei, ana naio mil jouo banlo, napano berial jibe nei, berinavo “Bilbilu nalo, napano kamiu kube kulo Ju, bija kamiu kulo dolu nalo napano kamiu kumitua vio nei, ea Yerusalem, kamiu kuviagago vatitigio ka kiniou ka never bisivisii vite nei van kamiu. ¹⁵ Tomu nalo nei makanio parilo selivivi tibe ka napano kumitumā kuberenio, makanio, bior vonganei naio be m̄erenio koveri [9] kavijo kia ga nei vo. ¹⁶ Mia vite napano kumialio, nina vite namā Naverialiano Joel naio beriio nanua ruei, berinavo

¹⁷ ‘Atua berenio “Ea legiano nalo na bogo na maaro nei, mia kiniou nesian Niunuku van tomu nalo nonovio.

*Ana mia kenerimiū nalo aver bulavulag kanaku iliano,
a mia kenemiu m̄eaku nalo amon derevijo aial vite nalo,
a kenemiu tormoruo nalo, mia amonovovuui na monovovuano nalo.*

¹⁸ *Riano ga, ea bogo na, mia kiniou nesian Niunuku, rimei ve toru ea m̄eaku nalo a merevono nalo ka kanaku imāuano, ana mia nalo aver bulavulag kanaku iliano.*

¹⁹ *Mia kiniou nala vite na iloiano nalo ea vio yauo, vija burutomoluo nalo ea yetemeriba nei, mia ve burukija a sebi a burumāra you banunu ve toru bunu atu.*

²⁰ *Beamu, m̄erenio mia naio rimei ribobogio, a mia siberio naio rimei rivivilī tibe ka burukija.*

Ana iorou kanio, ana legiano na toru na Atua kanano, napano mia rivu laka, naio mijikia rimei.

21 *Mia ea bogo nene, ana toro kei napano vere-nio rivio ka Atua siano, mia Atua rilarur naio.”’* *Joel 2:28-29*

22 “Tomu nalo na Israel, kamiu kuviagago vatitigio ka kiaku iliano nei. Yesu na vio Nasarete, naio be toro napano Atua jiloglogio meravo ka kamiu ka naio be Naverikariano. Atua mila jibe na nina ea imāuano nalo na moroano bija burutomoluo nalo napano naio mila Yesu mimāukanio ea miremiu nua ruei. Vite nalo na kamiu kumitu kumijikia ruei,²³ mia bogo na Atua midu naio joa jumemiu, kamiu kumitumolu kumuebin naio māro, napano mia kumijamo ka taara va nalo ajukukakar naio ea mākolkolo. Bogoti napano kamiu maka kuvila vite nei vo, mia Atua naio mijikia ruei ka mia naio rimei tibe na, ana naio mijamo kanio, bior vite na jakii jibe na ka naio jidom kakar batitigio nua ruei ka rimāukanio.²⁴ A karina, moroano na namāariano maka rivare ka rivokar Yesu sikili, mia Atua burular naio den namāriano kiano taniaebe jaleleano, ana na mila naio meul bereio. **25** Nina jibe ka Teviti kiano iliano tai re nua, napano naio berii Kristo, napano berinavo ‘*Kiniou nemial ka napano Atua jo bija kiniou bogo nonovio,*
naio jo tivelinio vameruo na kiniou, ana mila kanaku iviso maka rimemebiju.

2:23 Mat 27:35; Mak 15:24; Luk 23:33; Jon 19:18 **2:24** Mat 28:5,6; Mak 16:6; Luk 24:5

*26 Jibe na naruei, ana tineku jaaro, a buruminaku
mioi,
kiniou nebe toro ga, mia nabarkar tineku jikili ea
Atua.*

*27 Ana jau Atua, mia jau kotuvan re niunuku toa
vio na namāriano,
a mia jau kajamo ka re taniabene na kanamo Toro
Lu na kanamo imāuano rimenunu.*

*28 Jau kobisiōe mārabo nalo na meuliano ka kiniou
ruei,
a mia tineku rivujo ka saariano na toru, napano
jau kojo bija kiniou.’ Iouano 16:8-11*

29 Banalo, kiniou nejidom neverial vite nei rimeravo van kamiu. Korobido nanua beamu, napano siano Teviti, naio māro bogo be ruei, ajivinio nua ruei. Ninei be sano mārtanbo nene nei joa kanado vio, jo binimei bokar vonganei. *30* Mia bogo napano naio jo meul kia ga vo, mijikia ruei ka Atua berkar jikili banio, berinavo mia bogo tai, kanano yati tai naio monokanio totano bereio ea kanano jobaro na toru, tavukia napano kanano yati naio rimei ve parinio tubo ka tomu nalo, tibe ka Teviti napano naio be parinio tubo jukamu. Ana Teviti nene naio be naverialiano tai, *31* mia bogo napano vite nei maka riyotuba vo, naio mial ruei ka mia Atua rila Naverikariano nei naio rimeul bereio ea namāriano. Tenene na mā Teviti naio berenio ea kanano iliano napano berenio, berinavo Atua naio maka tuvan niununo tobo ea vio na namāriano, a maka rijamo ka kanano tati tobo rimenunu.

32 Vite nei naruei kumemi numitumā nuber bulagvulagio, ka Atua bitirilar toro neibano Yesu nene den namāriano bereio. *33* Atua bitirilario,

ana buru lario bavin ruei, midu jo tivelinio vameruo ka naio. Ana jibe ka napano Atua Karamādo berkario, naio sian Niununo Lu van naio, ana Yesu rion Niununo Lu van kumemi, ana Niununo Lu nei naio jo mimāuka vite nalo nei napano mā kamiu kumitumā kumialio a napano mā kumitumā kumijogio. ³⁴ Ea Teviti kanano iliano nene, naio maka riverii naio, bior napano maka ve naio napano rivavin tiniabene tibe na, mia naio berii Naverikariano nei. A kanano iliano dolu jibe nei bunu, napano naio berinavo

'Atua Soñi naio ber ka kiaku Tubo, berinavo

*"Jau kototano tivelinio vameruo ka kiniou,
koto dañariga,*

*³⁵ mia kiniou nala kanamo uolu nalo amei at-
ibe ka mādayebe na kovulan jaamo eaio."*

Iouano 110:1

³⁶ Bior vite nalo nei naruei, mia kiniou nejidom never bisivisii rimeravo van kamiu, māratavo vodolu nonovio na Israel, ka Yesu nene napano Atua bitiri lario nua beamu be kiado Tubo a be Naverikariano, ana kamiu kumituku kakario ea mākolkolo ruei."

Tomu telabo amonea Yesu

³⁷ Mia bogo napano tomu nalo amijog iliano nei, nalo amijog jibe ka julu kanalo māravuo ba bokar kanalo buruiu memedu, naruei ana nalo abika den Pitere a atevi dolu nalo, aberinavo "? Banalo, mia kumemi nuvila tumābe naruei?"

³⁸ Ana Pitere naio ber kalo berinavo "Kamiu nonovio, kuvilig kamiu, kuvan ea varueiano ea Yesu Kristo siano, ka mia Atua riviekokoa kenemiu kariano nalo. A mia Atua naio sian

Niununo Lu rivan kamiu, tibe ka kanano ijaiano novo tai van kamiu,³⁹ bior verikariano napano Atua mila naio mila ban kamiu, a mila ban kenerimiу nalo, a mila bunu ban kulo dolu nalo napano aju koalabo kia ga vo. Verikariano nei naio joa nalo napano kanado Atua Soñi naio jomña biolo.”

⁴⁰ Ana Pitere jomña ber iliano novo telabo ka mia rivurlo amei, ana naio berenio berinavo “Kamiu monokanio kuvituvan kariano na kulo va nalo na vonganei, kamiu kuvilarur kamiu den vironiano napano jo binimei ealo.”

⁴¹ Naruei nalo telabo kalo napano amijog Pitere kanano iliano nei, ana nalo amonea naio kanio, ana abaruei ealo. A ea tomu nalo nonovio napano ajua legiano nei, nalo telabo laka mia titai jibe ka menu tolu [3,000] napano abinimei ajusol lo ea kanalo taara nene.

Namoneano nalo kanalo tinieano takurano

⁴² Ana namoneano nalo nei nalo aju abokar jikili bajago nalo nene, napano nalo amiagago julaka ka atevi nalo aberlogloglo, a nalo amijeburonlo bogo nonovio ea tinieano takurano novo ea kanalo taara, a nalo ajumña ajinan vio takurano bogo nonovio, a nalo abarlo ka aura na volkouano nalo bogo nonovio. ⁴³ Naruei atevi nalo amimauka vite na iloiano telabo, bija burutomoluo telabo, mia tomu nalo amial vite nalo nene, tinielo memebiju toru. ⁴⁴ Mia namoneano nalo, abe tinielo takurano banbanoo, mia nalo ajumña amijamo ka kanalo saba nalo ka ve kialo bitiraviranio. ⁴⁵ Jibe na, ana nalo

aju apiliñili ka kialo borotano nalo a vite dolu nalo na be kialo, ka avio ka puruveru nene nalo napano abokario van nalo kei napano abe talimñasa ka vite tealo. ⁴⁶ Legiano nonovio, nalo nei aju amijeburonlo jibe ka taara takurano, joomo ea Atua Kunuano Lu, a nalo ajumña ajinan vio takurano ea kunualo nalo joomo. A bogo nonovio napano nalo ajumña amijeburonlo jibe na, mia nalo ajaaro toru laka, a bogo nonovio aju abatove ka Atua, a damñariga nalo aber siva toru banio bior meuliano novo nei napano naio jian banlo, ⁴⁷ ana nalo abamenea naio kanio. A ea bogo nei, kulo dolu nalo bunu ajaaro ka kialo bajago vou novo nei, a legiano nonovio, Atua Sopi naio jo milarur tomu ta bunu vo, naio jo buru bironlo ea taara na atevi nalo kialo.

3

Javuluku tai jumolu miel

¹ Ana legiano tai, monloglog ea bogo na volkouano na niogoravo, m̄erenio tolu, Pitere naio Jone, naljuo aju abavin ea Atua Kunuano Lu. ² Naruei be toro tai napano bogo na naio moluo be javuluku, mia legiano nonovio nalo ajumña amiduio binimei amebi kanio joa morouo napano aber “Morouo Maraiu,” nina ea Atua Kunuano Lu. Ana javuluku nei naio jomña miog ijaiano den nalo namña ajumña aba joomo ea Yimo Lu. ³ Naruei naio mial Pitere naio Jone napano naljuo aju aba joomo, mia naio miog ijaiano tai den naljuo. ⁴ Ana na Pitere naio Jone, naljuo abamere ea toro nei, ana Pitere naio berkanio,

berinavo "Koig, jau kovitikar kumemi juo beamu vo." ⁵ Naruei naio bitikarlo, jidomii beriamā mia naio rivokar vite novo tai denlo. ⁶ Mia Pitere naio berkanio, berinavo "Koig, kiniou maka neje puruveru tai leleio, mia vite novo tai takurano ga napano nemijevio ka mia neje vансо. Vite nene ninei: ea Yesu Kristo toro re Nasarete siano, kiniou neber kasо, jau kotumolu naruei, keiel." ⁷ Naruei Pitere monokorkoro bokar toro nei jumāno meruo, ana mija toro javuluku nei ka naio tumolu, ana vaarakurano ga, jaano be juo abinimei abo ajikili. ⁸ Naruei naio jumolu vaarakurano ga, jumolu ju, miel vonvonio. Ana bogo napano naljuo aju abano, ana naio jo jakisorlo, ana nalo tolu abano aba joomo ea Atua Kunuano Lu, napano mia toro nei jo jaaro toru laka, jo miel, jajabujo, naio jo miaia Atua.

⁹ Naruei nalo napano aju joomo amialio ka toro nei napano jomā miel a jomā miaia Atua, ¹⁰ naruei bogo napano nalo abitilubario, nalo aberinavo "!Mm, kamiu kuvialio! Nina be toro javuluku namā na-o! Bogo nonovio naio jomā miog puruveru tavio ea morouo na ea Yimo Lu, vonganei naio binimei bo jo mieliel ruei." Naruei nalo amemebiju vatitigio bior vite nei napano maluvo ea toro nei.

Pitere mil banlo joomo ea Atua Kunuano Lu

¹¹ Mia bior tomu nalo amiilo toru, nalo ajikitи abinimei ea nalo tolu nei ea mārsupīki na Atua Kunuano Lu, napano siano "Solomon Kanano Marsupīki." Ea vio na, toro neibano jomā jakii Pitere naio Jone kia navo. ¹² Bogo napano Pitere mial ka tomu nalo nei abinimei vaataro, ana

naio mil banlo, berinavo "?Ai, kito kulo Israel nalo, jumñabe? ?Ka venia ana kamiu kumiilo mēle ka vite nei, ana kubitii mēlea kumemi juo jibe na? ?Peli kamiu kumisidom kuberiamā kumemi juo ga numila toro nei naio mijikia miel ea kenememi moroano ga, p̄eli na kuberiamā kumemi juo nube kulo lu, p̄eli na venia? ! Makanio! ¹³ Mia Atua ga mila vite nei naruei, Atua napano Epraamo a Aisak a Yakovo kanalo, a napano be Atua na korobido dolu nalo kanalo bunu. Naio mila vite novo nei ka rivotirilar kiano toro na imāuano nene Yesu siano ea miremiu nalo. Mia nina be Yesu nene kia ga navo, napano kamiu kuburu naio ban ea kiado komeli na toru nei, ana Pailat mialio berenio Yesu naio bo ga, ana berinavo naio mijikia rivatavio ga bereio, mia ka bogo na ana kamiu kumil jikili ban Pailat ea mirano, kuberinavo Yesu naio mila sibi ga, ana kamiu maka kuvisidom naio. ¹⁴ Bekurano ka naio bar sio na ka be Toro Lu a Toro Na Memedu, mia ea bogo napano kenemiu iliano jibe na naruei, kuber maka kuvisidom naio. Mia kuber ka ga Pailat kuberinavo kamiu kumisidom toro namā muemue toro māro ruei naio mijikia talupo, mia Yesu naio tobo, ana Pailat naio mijamo kanio. ¹⁵ Tenene na mia kamiu kumuebin ruei Burubati Na Meuliano naio māro, mia iorou kanio ana Atua mila naio meul bereio den namariano, mia vite nei naruei kumemi numial ka mirememi, ana na numitumā nuber lillianio. ¹⁶ Mia Yesu siano nene naruei naio mila javuluku neibano kumijikia vatitigio naio, binimei bo, jibe ka napano kumialio nei.

Toro nei jaano be juo jikili bo bereio ga ea miremiu vonganei, bior ka ga napano kumemi numonea jikili ea moroano na Yesu siano.

¹⁷ “Mo bo, kuruaku nalo. Kiniou nemijikia ka vite nalo nanua kamliko kenemiu tomu na tortoru nalo kumila ka Yesu, kamiu nonovio ga kumilaio bior maka kuvijikiaio. ¹⁸ Mia nina naio be Atua kanano mārabo ka rila iliano nalo napano naio berial nanua ruei nalo amei ve riano. Ea iliano na kanano naverialiano nalo, naio berialio ruei ka mia Naverikariano na kanano naio monokanio rijog rivova ea mokotenano.

¹⁹ Mo, ana kamiu monokanio kuvilig kamiu, monokanio kumei bereio ea Atua, ka mia naio riolkon kokoa kenemiu kariano nalo. ²⁰ Verenio kuvila tibe na, mia Atua naio mijikia sian moroano vou van kamiu ea kenemiu meuliano, a naio mijikia riila kenemiu Naverikariano na naio jii batitigio ruei, nina be Yesu, napano mia naio rimei bereio. ²¹ Mia Yesu naio monokanio to mave beamu vo, rivano-o rivokar bogo napano mia Atua sidom rila vite nalo nonovio amei ave terivou bereio, tibe ka napano naio ber bulagio ruei ea iliano nalo na kanano naverialiano lu nalo re nua beamu. ²² Ana nalo nene tai napano ber jibe na naio be Mosis, napano berinavo

‘Kenemiu Atua Soñi na mia naio rila kene-miu naverialiano tai naio tumolu iviso ka kamiu, tibe ka napano mila kiniou nojumolu noju iviso ka kamiu ruei. Naverialiano nene mia naio ve toro na kenemiu vio ga, a mia kamiu monokanio kuvia-gago vatitigio ka kiano iliano nalo.

²³ Mia tomu nalo napano maka adu kiano iliano

nalo, mia Atua rivuku bulaglo den kiano
tomu nalo kar ga ruei, kanio mia nalo ava
kovio.'

²⁴ Tena Mosis naio berenio, a naverialiano dolu
nalo bunu, jibe ka Samuel, naliko nalo napano
abinimei iorou ka naio, ea kanalo iliano nalo,
na nalo ajumña aberii vite nalo na kiado legiano
nalo na vonganei. ²⁵ Verikariano nalo napano
Atua jian nua ea iliano nalo na naverialiano nalo
na kanano, nalo abe kenemiu, a kamiu kumitu
joomo bunu ea virakariano nei napano Atua
milaio ruei naliko korobido nalo re nua, jibe ka
napano Atua ber ka Epraamo, naio berinavo
'Mia kiniou nala ka mia ilivuiano rimei van tomu
nalo na yetemeriba nei, rimei riyotuba ea
ga kanamo bajulukuti ga.'

²⁶ Memedu ka verikariano na, Atua mila Yesu
jumolu ruei jibe ka kanano toro na imāuano,
ana naio maka riila naio rimei ea kulo dolu nalo,
naio miila binimei ka kamiu jukamu. Naio mila
Yesu binimei ka rila rivu laka van kamiu, napano
mia naio rivilig kamiu, ka kuvituvani kenemiu
bajago va nalo."

4

¹ Ana Pitere naio Jone, naljuo aju amioliolu kia
ga vo ban tomu nalo, ana kulo lu nalo, naliko
natukamuano nakukuano nalo na Atua Kunuano
Lu, naliko Satusis nalo, abinimei vaataro ka
naljuo nei. ² Nalo nei tiniel mimi kilkil, kanio
naljuo nei ajumña aberloglog tomu nalo aber jibe
ka napano Yesu meul bereio den namñariano,
tomu nalo bunu amijikia ameul bereio tibe na.
³ Naruei nalo abokakar naljuo, aburulo aban ea

yimo na tetavokoiano ka atu rorea riva rivokar beni kanio, bior be bogo luvu ruei. ⁴ Mia tomu dolu telabo napano amijog kanalo iliano, nalo amoneaio, mia mirano na sumāno nalo ga na amoneaio, vaataro ka rivokar menu jumo [5,000].

Aburu Pitere naio Jone aban ea kulo Ju nalo kanalo komeli labo

⁵ Ea legiano dolu nene, tomu na tortoru na kulo Israel, naliko kialo navurimāraboiano nalo, naliko naverloglogiano na tuboiano nalo, abinimei vio takurano nei Yerusalem. ⁶ Naruei ana nalo aba ajutano ea komeli na toru naliko Anas, napano naio toru ka kulo lu nalo, a naliko bunu kulo kouo dolu tealo jibe ka Kaivas, a naliko Jone, a Aleksada, a kulo dolu nalo na māratavo na toru na kulo lu nalo nei. ⁷ Naruei nalo amiila atevi juo nei ajumolu aju iviso kalo, ana nalo abika vikadeniano tai denlo nei. Nalo abika aber “?Kei naio berenio ka kamjuo ka kuvila tibe na van javuluku na? ?A kamiu kumijevio moroano na be?”

⁸ Naruei Niununo Lu binimei bujo ea Pitere, ana Pitere naio mil banlo, berinavo “Kiniou nojumolu nojukamu ea miremiu, kamiu tomu na tortoru nalo na vio Israel, a navurimāraboiano nalo, ⁹ mia kiniou nemial jibe ka kamiu kumitūmā kubika den kumemi juo, ka jumābe ka imāuano novo na kumemi juo numimāukanio ea javuluku nei, mia jumābe ana kumemi numimāukanio bo bereio. ¹⁰ Mo, kiniou najaaro ga ka nesian verdoþeiano na kenemiu vikadeniano nene, ka mia kamiu kuvijikiaio, a ka mia tomu na vio

Israel bunu ajikiaio. Neber javuluku nene, naina jumolu jukamu ea miremiu ju na, bija jaano novo juo nene, naio binimei bo ruei ea moroano na Yesu Kristo na vio Nasarete siano. Yesu nene naio nanua kamiu kumuebinio māro ea mākolkolo, mia Atua bitiri lario meul bereio den namāriano. ¹¹ Nina jibe kanio na Iliano Lu berii naio, napano berinavo

*'Kamiu tomu napano mā kumimāukanio yimo,
kamiu kubukular belea iesi tai,
napano vonganei naio binimei be mārtea siovo na
ju iviso kanio yimo ruei.'* *Iouano 118:22*

¹² Mia maka mārabo dolu tai bereio napano mia romijikia rovokar meuliano eaio, bior Atua naio maka sian sio dolu tai leleio van kito ea yetemeriba nei napano mijikia rilarur kito eaio."

¹³ Naruei tomu na tortoru nalo nei amiilo toru, bior nalo abitilubar ka Pitere naio Jone naljuo maka ave tomu na tortoru leleio, a naljuo maka ajikia vite ve telabo, mia naljuo nei maka niukniuku rivielo leleio. Naruei nalo amileal bunu ka beamu, tomu juo nei amiel naliko Yesu bogo nonovio. ¹⁴ Ana nalo maka bunu ajikia aue dobi Pitere kanano iliano leleio, bior toro napano jaano be juo binimei bo ruei naio jumolu ju naliko naljuo nei.

¹⁵ Mia nalo aber kanio nalo tolu nei aberinavo nalo avatavio beamu vo, ka mia nalo amijikia averii vite nei. ¹⁶ Nalo tolu nei aba tavia, naruei tomu na tortoru nei aberii nalo aberenio "?Mia kito rala tumābe ka tomjuo nei? Tomu nalo na Yerusalem abiniu amijog vite nei ruei ka tomjuo nei amila imāuano na toru tai ban javuluku nei

ruei, mia maka bunu rejikia roverbure iliano nei bereio. ¹⁷ Mia bo ka kito ralavon ka iliano nei riva lie re bunu van tomu nalo, mo ver tibe na mia roverbure naljua nei ka mia ail re van tomu nalo averii sio nei Yesu vanlo.”

Komeli na toru berbure Pitere naio Jone

¹⁸ Ana nalo abio tomu tolu nei ka amei joomo bereio, naruei amil jikili ban atevi juo nei, aberenio, aberinavo “Kamjua na mia kuverii re bunu Yesu siano van tomu nalo, a kuverlogloglo re ka naio.”

¹⁹ Mia Pitere naio Jone, naljua aberdopelo, aberinavo “?Jumābe? ?Peli memedu ea Atua mirano ka kumemi nuvitovon re naio, mia kumemi nuvitovon ga kamiu? Nina bo na mo kamiu kuver vonio tena, ²⁰ mia kumemi nei, kumemi maka nuvijikia nuviturmaro leleio ga. Saba nalo na numial ka mirememi, monoka nuveral vija nana numijog ka tiliniememi.”

²¹ Naruei tomu na tortoru nalo nei amil jikili lie bereio ban naljua neibano, aberburelo javukia ga nanua beamu, karina na aberenio naljua amijikia ava tavio, bior maka bunu ajikia aleal mārabo tai ka mia aje vironiano van naljua, bior ga tomu nalo ajumā abamenea Atua bior venia napano maluvo kanio javuluku nei, ²² napano bogo na, naio be kiano yuka duelimo va veri [40] barlaka ruei.

Namoneano nalo kanalo volkouano

²³ Bogo napano Pitere naio Jone naljua aba tavio, naljua aban bereio memedu ea taara na namoneano nalo. Naruei naljua aberial iliano nalo na tomu na tortoru na kulo lu nalo kanalo

a navurimāraboiano nalo aberenio, ²⁴ mia bogo napano namoneano nalo amijog iliano nei bisi, ana nalo abolkouo ban Atua. Nalo aberenio "Atua Sōpi, Atua Sōpi, jau kojii tiniabene, a borotano, a tei, a vite nonovio na jua yetemeriba nei. ²⁵ Kumemi numisidomial kanamo Iliano Lu tai, napano korobimemi tormoruo Teviti, napano naio be kanamo toro tai, naio berialio ea moroano na Niununo Lu, napano naio berenio jibe nei, berinavo

'Bior vaio ana tomu napano maka amonea aju tiniel mimi mēle jibe na?

?Tomu nalo aju ajidom ka ala imāuano na bova, ana bior vaio ana maka ajikia alaio?

²⁶ *Parinio tubo nalo na yetemeriba nei, nalo ajumolu aju batitigio ka ala mira, ana tomu na tortoru nalo abinimei vio takurano biorio,*
mia maka ajikia ka nalo ajumā amila mira naliko Atua Sōpi, a bija kanano Naverikariano.' *Iouano 2:1,2*

²⁷ Atua Sōpi, kumemi numial iliano nei be riano, naio memedu ga ka kenememi bogo na vonganei, bior memedu ea bulukomeli nei, Erot naio Pontas Pailat, naliko kulo Israel nalo, naliko kulo dolu nalo nei, tiniel mimi toru ka Toro Lu na kanamo imāuano nei Yesu, napano naio be Naverikariano napano jau komioakoio, ana nalo ajidomii kakario ka mia ala lelan naio.
²⁸ Nalo nei abinimei vio takurano ka ala tibe na, mia nalo amila memedu ga ka venia napano

jau kojo kojidomii kakario ruei beamu, ana jau kobitirilar kober mia monokanio tibe na.

²⁹ Mia Atua Soñi, kumemi nubika denso ka tiemo monmaio vatitigio rivu ka iliano nalo na jikirkili nei napano nalo ajumña aberiio ka kumemi, mia kumemi numisidom ka jau kajai kumemi, tomu na kanamo imāuano, ka mia kumemi nuverial kanamo iliano, ka mia tiniememi rimemebiju re, a numerou re. ³⁰ Mia kumemi nubika bunu denso ka jau kesianlar jumñamo, kala tomu na mieiano nalo ajog rivu bereio, a ka mia kumemi numijikia nuvila burutomoluo nalo ñeli na vite na vremesiano nalo, ea kanamo Toro Lu na kanamo imāuano nei Yesu siano.”

³¹ Mo bogo napano nalo abolkouo bisi, ana vio napano aju abior eaio mikulkulu, naruei Niununo Lu binimei bujolou ealo, milalo abano aberial Atua kanano iliano, napano kanalo jidomiano jikili lie ea naio.

Namoneano nalo amiija bitiraviranlo ea vite nalo

³² Naruei ea bogoti nei, taara na namoneano nalo, kialo meuliano nalo binimei bo laka, jibe kanio tinielo takurano ga, a be kialo jidomiano takurano ga, mila ana maka toro tai napano mia sikili ka sidom riverenio ka vite nalo napano be kanano mia nalo abe kanano ga, mia nalo aju amijamo ka kanalo saba nalo be kialo bitiraviranio. ³³ Mia atevi nalo aju aber bulavulag ea tomu nalo miralo, ka kiado Tubo Yesu, naio meul bereio den namariano, mia kanalo iliano nene be moroano toru eaio, mia namoneano nalo amial

ka bogo nei, Atua naio jo milivu toru kalo ea kiano tiniememiano banlo. ³⁴ Maka nalo tai ea kanalo taara, napano jumāno ve bulati ka vite tai, bior tomu nalo napano be kanalo borotano ūeli na kunualo, aju apiliūili bulagio ka vite nalo nei, ana nalo ajumā abar puruveru nene nalo abinimei, ³⁵ ajuvanio joa atevi nalo jumālo. Mia iorou kanio, ana atevi nalo abarburevure puruveru nalo nene ban namoneano nalo tealo napano jumālo bulati ka vite nalo.

³⁶ Nalo tai nene napano naio jakii bajago na, naio be Yoseve, napano miyotuba ea bajulukuti na Livai, abar naio ea uleule na Saipras, mia nina naruei napano atevi nalo ajisia ka sio dolu bereio be Barnabas, napano sio nei sano nioti nene berenio “Toro namā mijalar toro dolu kiano jidomiano.” ³⁷ Naio mila imāuano novo tai jibe na naruei, napano naio ūiliūilar ka kanano niatano tai, ana bar puruveru nene abinimei, juvanio joa atevi nalo jumālo.

5

Ananaias naio koano Savira

¹ Mia be toro dolu tai, siano Ananaias, napano koano siano Savira, naio bunu ūiliūilar ka niatano tai napano be kanalo naljuo, ² ana naio bar puruveru nene togio, naio bar binimei juvanio jua atevi nalo jumālo. Mia naio bar van puruveru na borotano nei togio, bokar bokanio be naljuo kanalo, a koano tira bunu naio mijikia vite nei, naio jaaro toru kanio. ³ Naruei Pitere berkanio, berinavo “?Ananaias, jumābe ana jau

komijamo ka Simāro binimei mila lelan kiamo iviso jibe na, ana jau komila sibilili Niununo Lu, ka napano jau kobokar bokanio puruveru na borotano nei togio nene? ⁴ !Komialio kiana! Bogo na jau maka koñiliñilar ka niatano nei vo, be kei kiano? Naio be kanamo ga. Mia bogo napano jau koñiliñilar kanio, puruveru nene bunu jua kei jumāno? Naio ju kia ga vo ea jumāmo. Mia bogo na jau koberkar ka kavar nonovio van Atua, jau monokanio kala tibe na naruei. ?Ana venia na mila kiamo jidomiano napano jau komila sibi ga bereio jibe na? ! Mia jau maka kala sibilili ga tomu nalo, mia jau komila sibilili Atua memedu ga!”

⁵ Bogo na Ananaias naio mijog iliano nei, vaarakurano ga naio mijoru batove ea borotano, naio mārodobi. Mia nalo napano amijog liliani-anu nene, amemebiju toru. ⁶ Naruei ana kialo mēaku nalo ajumolu, amijuvuluko tati na naio, ana amiduio aba tavio, aba ajivinio.

⁷ Vaataro ka m̄erenio ve tolu rivar-laka, ana koano tira Savira, napano naio maka rijikia vaio napano maluvo ka koano, naio kija binimei joomo. ⁸ Ana Pitere naio bika denio, ber “Savira, jau koverial ka kiniou. ?Nina be puruveru vodolu na kenemiu niatano nene na, p̄eli na makanio?”

Tira nei naio bunu mila sibi, berdoñe berinavo “Makanio, tenalo nei ga biniu be kiaku.”

⁹ Ana Pitere naio berkanio, berinavo “?Jumābe ana kamjuo kumila sibi jibe na? ! Kamjuo kubironkar ka mia kuvila von Atua Sōpi kanano Niununo! ?Kojog tomu nalo na aju amiel

abinimei ea māratavo? !Nalo ajivin koamo ruei abinimei, mia vonganei na, mia nalo añierso bunu kava tavio!"

¹⁰ Mia bogo napano tira nei naio mijog Pitere kanano iliano nei, ana mijoru memedu ea Pitere jaano, mārodobi. Mia mēaku nalo nei abinimei joomo bereio, ana bogo napano nalo amial ka tira bunu māro ruei, ana ap̄ier bunu taniabene ba tavio, aba ajivinio jo tivelinio ka koano sumāno. ¹¹ Naruei namoneano nalo napano ea lotuano, a kulo dolu nalo bunu napano amijogial lilianiano nei, nalo amemebij toru laka.

Burutomoluo nalo a vite na iloiano nalo

¹² Mia ka bogo nei atevi nalo aju amila burutomoluo telabo na Atua kanano moroano, bija vite na iloiano telabo bunu, ea tomu nalo miralo. Mia bogo nonovio, nalo nei bija namoneano dolu nalo ajumā ajusol nalo vio takurano ea Solomon kanano Marsupīki, ea Atua Kunuano Lu. ¹³ Ana tomu nalo telabo aju abatove kalo, mia nalo napano maka amoneaio, nalo telabo amerou ka avan aiaburelo. ¹⁴ Mia damāriga, tomu tealo a tire ajumā amonea Yesu, nalo aju abinimei telabo telabo lie vo, mia nalo na, Atua Soñi naio jusol nalo ea taara na namoneano nalo kanalo taara. ¹⁵ Bior vite nalo nei bunu, tomu nalo aju aburu kialo tomu na mieiano nalo abinimei, ana amidu nalo aju amon ea mālo jog a mālo yebe nalo, ea ikimārabo. Nina nalo amila jibe na ka bogo na Pitere naio riel sel ea vio nei, mia verenio niununo nene ga tokol nalo tealo, mia nalo avu bereio. ¹⁶ Mia be tomu telabo bunu ea mārkomeli sesa nalo na aju jeliviv

Yerusalem, napano nalo abinimei bunu, a nalo aburu kanalo tomu na mieiano nalo abinimei, bija nalo tealo napano simāro ban ealo, ana atevi nalo amilarurlo abo bereio.

Tomu na tortoru nalo na vio Israel amidiakakar atevi nalo

¹⁷ Ana parinio toro lu, naliko kanano bilbilu nalo, ninei be Satusis nalo na vio na, nalo amijoku toru laka ka atevi nalo, ¹⁸ ana aba amiadikakarlo, abukulo aba joomo ea yimo na teta-vokoiano, naliko tomu na bova nalo napano nalo ajua ruei. ¹⁹ Aju ga banbano-o na ka bogiano, ana Atua kiano nailiano tai binimei, ana betavo ea māaratavo na yimo na tetavokoiano nei, ana naio jukamu ka atevi nalo aba tadio bereio. ²⁰ Naio ber kalo, berinavo “Kamiu kuva kuvitumolu kuvitu joomo bereio ea Atua Kunuano Lu, kamiu kuverial iliano na meuliano vou nei van tomu nalo bereio.”

²¹ Ana atevi nalo amonmonea iliano nei, mia bogo na viomijeni mermeravo kia ga vo, ana nalo aba joomo ea Atua Kunuano Lu bereio, nalo aju amioliolu.

Komeli na toru na Israel mil ban atevi nalo

Ana ea kavijo nene kia ga vo, ana parinio toro lu naliko kanano bilbilu nalo nei, abio navurimāraboiano dolu na Israel nalo ka nalo amei atutano ea kanalo komeli na toru nei. Nalo nei abe tinielo ka aberiamā atevi nalo aju kia ea tavokoiano vo, mia bogo napano nalo abinimei vio takurano ruei jibe na, ana ajuvan iliano ban ea yimo na tetavokoiano ka mia kukuano nalo avurulo amei.

22 Mia bogo na nalo aba aboru ea yimo na tetavokoiano, mia nalo maka ajikia aleal lo. Ana nalo abinimei bereio ea komeli, amila iliveriioano, aberinavo **23** “Bogo na kumemi nuba nuboru ea yimo na tetavokoiano, mia kumemi numial ka napano māratavo naio birako batitigio jo, napano abukario bo ga jo, mia kukuano nalo na māratavo nene ajumolu ajikili aju. Mia bogo na kumemi nubetavo, nuba joomo, mia maka bunu nuvial toro tai to.” **24** Mia tomu na tortoru na kulo lu nalo, a natukamuano nakukuano na Atua Kunuano, bogo na amijog iliano nei, maka bunu ajikia jumābe ka atevi nalo nei naruei.

25 Mia ka bogo na, ana toro tai binimei berial lillianiano dolu tai banlo, ber “!Jerei tomu nalo! Tomu nalo napano kuburulo aban ea yimo na tetavokoiano, nalo ajumolu aju joomo ea Yimo Lu, ajumā aberloglog tomu nalo bereio ruei!”

26 Ana bogo napano natukamuano nei mijogio, naruei naio naliko kanano kukuano nalo aba aburu atevi nalo neibano abinimei bereio, mia nalo amila ea bajago na melumu ga, bior ka nalo amerou ka mia tomu nalo na vio nei atubalo ka puruveru riviorio.

Aburu atevi nalo aban ea komeli na toru bereio

27 Nalo nei aburu atevi nalo abinimei joomo, ana amila lo ajumolu aju kamu ea tomu na tortoru nalo nei miralo. Ana na parinio toru lu nei naio jomā bika denlo, berinavo **28** “?Jumābe? Kumemi nuberbure kamiu kirisikili ruei, ka mia kamiu kuverii re bunu sio nei van tomu nalo, pēli na kuverloglog tomu nalo ka naio. ?

Mia vonganei jumābe? Kamiu kumila mia vio Yerusalem naio bujolou ruei ka kenemiu iliano nalo, a kamiu kumitu kuberenio kumemi naruei nube burupati na toro nei kiano māriano.”

²⁹ Mia Pitere naliko atevi dolu nalo aberdōpe, aberinavo “Mia monokanio kumemi numonmonea Atua loa ka napano numonmonea kulorinio. ³⁰ Kamiu kumuebin Yesu ruei, kamiu kumitukukakar naio ea mākolkolo, mia Atua Sōpi napano naio be korobido nalo kanalo, naio mila naio meul bereio den namāriano. ³¹ Atua nene naio bitirilar naio ruei ka naio to tivelinio vameruo na naio, ka naio ve kiado Navurimāraboiano a ve kiado Ioruriano. Atua naio mila jibe na ka kulo Israel nalo amijikia aviliglo, a ka mia naio mijikia riviekokoa kanalo kariano nalo. ³² Ana kumemi, kumemi tomu na numial vite nalo na ka mirememi ruei, a numitu ka mā nuverialio van tomu nalo, nina kumemi liko Niununo Lu napano Atua naio jian ruei ban tomu nalo napano amonmonea naio.”

Kamaliel naio mil ban komeli na toru nei

³³ Bogo napano nalo na komeli na toru nei amijog iliano nei, mia iliano nei jululo mēle, mila ana tiniel mimi mēle ka atevi nalo, ana nalo ajidom ka atiburelo ka mia amāro. ³⁴ Mia nalo tai kalo, napano nalo ajumā abatove ka naio, naio be Varisis, naio be naverloglogiano na tuboiano, siano Kamaliel, naruei naio jumolu berinavo avuru atevi nalo ava tavio beamu vo. ³⁵ Ana naio mil ban komeli na toru nei, berenio “Tomu na tortoru na Israel, miremiu ea kamiu, kamiu monoka kuvisidomii vatitigio rivu ka vite napano kumisidom ka kuvilaio ka nalo

na. ³⁶ Kamiu kuvisidomii toro nei Tutas. Nanua beamu kanio, maka vesiou laka, naio jumolu, ber naio be toro tai, a be titai jibe ka tomu nalo duelimo toromomou veri [400] napano aba abijurukario. Mia tomu nalo amuebin naio ruei, mia amijil dedade kanano tomu nalo abeve terakurano, mia kanano taara nei binimei be kurano ruei. ³⁷ Iorou ka nina, nina ea bogo napano abuluku tomu nalo, Jutas nei na vio Kalele, naio bunu jumolu, buru tomu nalo ajakisor naio. Mia iorou kanio, ana nalo amuebin bunu, a nalo amijil dedade ea kanano tomu nalo bunu abeve terakurano.

³⁸ “Mo ana, ea vite nei napano rojunña roberio, kiniou neber jibe nei, neber mia kito rotuvan tomu nalo na atu ga tibe na, mia rala re titai kalo. Nina bior ka ver kialo jidomiano ñeli na kialo imāuano nei rimaluvo ea ga toro, mia vite nei bunu naio monoka rijoru, ³⁹ mia verenio naio miyotuba ea Atua, kito maka rejikia roverbureio. Mia verenio kito ralavonio ka roverbureio, ñeli mia releal ka kito rojuko vio ka Atua kiano imāuano novo tai.”

Abitiv atevi nalo

⁴⁰ Ana komeli na toru nei mijog iliano masosouano na Kamaliel nei kiano, napano naio berenio mia nalo ala re titai ka atevi nalo nene, mia nalo aberenio mia atakii ga tibe kanio napano naio berenio. Ana nalo abio atevi nalo ka amei joomo bereio, ana ajian vironiano telisu banlo, abitivlo, amil kilkil banlo bereio, aberenio averloglog tomu nalo re bunu kanio sio nei Yesu, avona bisi, ana amiila bulaglo abano.

41 Ana atevi nalo aba tadio den burumāra komeli nei, mia nalo maka ajog rivova, amijog bo laka ga bior ka Atua naio mialo abe verare ka avokar imouiano ea tomu nalo miralo, kario Yesu siano. **42** Ana nalo maka ajogkar kialo tomu na tortoru nei, ana legiano nonovio, joomo ea Atua Kunuano Lu, a joomo ea tomu nalo kunualo, maka nalo atuvan leleio ka napano nalo ajumā aberloglog tomu nalo, napano nalo ajumā amioliolu ka Ioluano Vou na Yesu, ka naio be Naverikariano.

6

Amioako tomu na ijaiano nalo aluo

1 Ana ea bogo na, Yesu kanano naiagagoano nalo aju abinimei telabo lie vo, mia baravo tai jumolu iviso kalo. Mia nalo tivelinio be kulo Ju nalo napano nalo amil jelea Kris, a tivelinio dolu naio be kulo Ju nalo napano amil jelea ga kanalo iliano napano Ipru. Ana nalo napano amil jelea Kris, nalo ajumā amila vukuleleano, nalo aberenio legiano nonovio, bogo napano nalo abio ka bulag kanalo ijaiano telisu ban taanou nalo, mia nalo maka ala rimemedu van kanalo taanou nalo. **2** Ana atevi duelimo ba juo [12] nalo amijog iliano nei, abio burumāra taara na naiagagoano nalo nonovio ka nalo amei vio takurano, ana amil banlo, aberinavo “Banalo, maka rivu ka kumemi nuvituvan imāuano na verialiano na Atua kanano iliano, kanio kumemi nuvitu nuvitikar ga imāuano dolu nalo na. **3** Verenio tibe na, kamiu monokanio kuvileal tomu ve aluo ea kamiu, napano sialo bo ea tomu

nalo miralo, a napano abujo ka Niununo Lu, a napano abarlo ka imāuano, kanio mia kumemi nuvitiri bulaglo ka nalo ave taara sesa ka avitikar vatisig imāuano dolu nalo nei.⁴ Ana tibe na, mia kumemi atevi nalo, kenememi iviso vodolu naio mijikia tumolu tu sikili bogo nonovio ea imāuano nana volkouano a nana verialiano na Atua kanano Ilianu Lu.”

⁵ Naruei nalo napano ea burumāra taara nei, nalo amijog jidomiano nei, mia ajaaro toru laka kanio, ana amileal tomu aluo jibe kanio napano nalo aberenio. Nalo aluo nei napano amilealo, nalo tai be Stevin, napano be toro tai napano jikili ka monmonea, a naio bujo ka Niununo Lu, bija Vilip bunu, a Pokaras, a Nikeno, a Timon, a Pamenas, a Nikolas toro na vio Antioko, napano naio maka ve toro Ju, mia naio monea kulo Ju nalo kanalo Atua ruei.⁶ Naruei nalo aburu nalo aluo nei abinimei ajumolu aju kamu ea atevi nalo nei miralo, ka atokol parilo, a aioakolo.

⁷ Ana vite nei napano amila, mila ka bogo nonovio, Atua kanano ilianu naio jo jeliviv ea tomu nalo, a taara na naiagagoano na Yerusalem naio jo binimei telabo lie vo, bano-o bokar bunu kulo lu nalo telabo napano kulo Ju nalo kanalo, nalo bunu amijevio moneano.

Kulo Ju nalo tealo aburu Stevin ban ea kanalo burumāra komeli

⁸ Naruei nalo aluo nei tai, napano Stevin, naio be toro tai napano bujo ka Atua kiano tiniememiano, a bujo bunu ka burumāra morroano na Atua kiano, mila ana naio mimāauka burutomoluo telabo a vite na iloiano bunu ban

tomu nalo. ⁹ Mia kulo Ju nalo tealo napano ajua vio na, maka asaaro ka Stevin leleio, nalo naruei ajikar ka ajidom ala siniabu kanio. Nalo nei, abe kulo Saireni, a kulo Aleksadria, napano nalo aju Yerusalem eo bogo na, a naliko kulo Selisia tealo bunu, a kulo Esia tealo, napano abinimei amiasol bijalo. Telabo ka nalo nei nalo ajibe ka bagaro takurano ga, napano ajuburon vio takurano julaka ea yimo na volkouano na kulo Ju nalo kialo tai. ¹⁰ Mia nalo nei amila vio ka averbure Stevin, bano-o mia kiri deio ga, bior Niununo Lu naio mila Stevin be masou batitigio ea kiano iliano nalo, mia kialo ilimimiano nalo nei maka ajikia atuvulu naio leleio. ¹¹ Ana nalo aba amileal tomu tai bereio ka ava ala sibilili tomu na tortoru nalo, ana nalo nene aba aberial aberinavo “Kumemi numijog toro na naio mil niegeniege Mosis kiano tuboiano, a naio mil searia Atua kiano tolu bunu.”

¹² Ana ea bajago na, amila jibe ka navurimāraboiano nalo, a naver-loglogiano nalo na tuboiano nalo, bija tomu dolu nalo telabo, tinelo bilulu mēle ka Stevin. Ana nalo abinimei abokakar naio jikili, ana aburu ban ea komeli na toru na kulo Ju nalo kialo. ¹³ Ana ea bogo na naruei, ana ilisibiano nalo aju amalmaluvo telabo lie vo, napano amil aber niegeniege Stevin, aberinavo “Bogo nonovio ga, toro na naio jomā mili niegeniege kiado Atua kunuano Lu, bija Moses kiano tuboiano. ¹⁴ Mia kumemi numijog ka napano naio berii kiado Atua Kiano Yimo, napano naio berenio berinavo mia toro Nasarete na napano Yesu, mia naio rila bulag

Yimo Lu nei, a mia naio rivilig bunu kiado bajago moruo nalo napano Mosis jianio nanua bogobe ruei, napano kito robokar batitiglo aju binimei bokar vonganei. !Toro nei Stevin naio jomña ber bulavulag vite nalo na, naio jo mila lelan kito toru laka nei!"

¹⁵ Nalo amijog iliano nei, naruei aþilig pariparilo ka avitikar Stevin, ka naio rudu kiano verdoþeiano kanio iliano nei, ana bogo napano abitikario, nalo amialio ka napano mirano binimei jibe ka mirano nailiano tai garuei.

7

Stevin kiano iliano: Naio jukunu ka Epraamo jukamu

¹ Naruei ana parinio toro lu nei naio bika den Stevin, naio berenio berinavo "?Ana jau, jau kober jumñaabe? ?Riano ka napano jau kojomña kobuku bulavulag iliano nalo na jibe ka na nalo ajumña aberenio na, þeli na makanio?"

² Ana na Stevin naio berdoþe, berenio berinavo "Karamäku nalo a kuruaku nalo, kamiu kuviagago ka kiaku verdoþeiano beamu vo. Mia kiniou neverii korobido moruo nalo re nua tukamu vo. Nanua nanua laka, tormoru Epraamo naio joa kanano buruvenuo napano Koltia, ea burumära vio napano Mesopotomia, ana Atua na mermerano na kiado naio maluvo ka naio, berial kanio, berenio berinavo ³ 'Jau monoka kataluvo den kiamo märatavo, a den kanamo vio, ka kavan ea buruvenuo tai napano mia kiniou nesiloglogio kaso.' ⁴ Naruei Epraamo jalupo den Koltia, naio ba joa bulukomeli na

Aran jukamu, banbano-o karamāno māro, ana Atua buru naio binimei joa buruvenuo nei napano kito rojuaio vonganei.

⁵ “Mia bogo napano Epraamo naio binimei bokar vio nei, mia Atua maka rudu niatano tai ve telisu leleio vanio, a ea bogo na Epraamo naio maka rivar kenerinio bunu vo, mia naio bokar jikili ga verikariano napano Atua naio ber kanio nanua ruei, napano berkar berinavo mia buruvenuo vodolu na vio nei ve Epraamo kiano, vija kiano bajulukuti nalo napano mia nalo avavavin amei iorou ka naio. ⁶ Iliano napano Atua ber ka Epraamo ka bogo na jibe nei, napano Atua berenio, berinavo

‘Mia kanamo bajulukuti nalo na mia ava atua buruvenuo dolu, a mia nalo aimāu kurano ga van sano tubo nene nalo,

napano bisi ana mia nalo ala kikilo mēle rivano-o rivokar yuka ve duelimo toromomou ve veri [400].

⁷ Avona bisi, ana mia kiniou netibure buruvenuo nene, mia nesian vironiano van kiano tomu nene nalo, ana na mia novuru bulag kanamo bajulukuti nalo bereio, ka nalo amei bereio a alotu van kiniou ea kenemiu vio kar garuei nei napano nejian ban kamiu.’

⁸ “Mia ka bogo na naruei, Atua berenio bajago na pakuveuano ban Epraamo, javukia tovorovo tai ka virakariano nei napano Atua mila kario bija naio, mia bogo napano kenerinio Aisak nene naio moluo, bogoti aluo barlaka bano, ana Epraamo mila pakuveu kanio. A karina, Aisak bunu mila jibe na ka kenerinio Yakovo,

mia iorou kanio, Yakovo bunu naio mila ban kenerinio duelimo ba juo [12], napano vonganei kito rojumā robiolo ka parinio karamādo nalo re beamu laka.”

Stevin naio berii Yoseve

⁹ Mia Stevin naio jomā mil kia ga vo, naio berenio berinavo “Tete nei Yoseve, naio be parinio karamādo nalo nei tai, ana kuruano dolu nalo amijoku mēle ka naio, ana aþiliþilar ka naio ban ka riva rimāu kurano ea buruvenuo na Ijivi. Mia Atua jo bija naio ea vio nene, ¹⁰ mia miija naio ka kiano bogokouo nalo na jikili nei, banbano-o mila napano parinio tubo na vio Ijivi nei, napano siano Vero, naio mial Yoseve kiano masouano bo laka, ana Vero nei naio midu imāuano nalo na tortoru na vitikariano na kanano buruvenuo ban ea Yoseve jumāno naio takurano.

¹¹ “Ana ea bogo na, ana be burumāra vitu tai ea vio Ijivi a ea vio napano korobido nalo kanalo Kenano, ana nalo amijog bova mēle biorio, nalo amial ka napano abe deio naruei, nalo maka lele salo sinaniano tai bunu. ¹² Mia tormoruo Yakovo naio mijog ka napano be sinaniano na ðiliþiliano tealo ju keano Ijivi vo, naruei naio mila kenerinio nalo, napano abe parinio karamādo nalo, ka nalo avavin mave Ijivi ka avar tealo ve salo. Nina be kialo ieliano motiano garuei napano aba Ijivi. ¹³ Ea kialo ieliano valuo nene, Yoseve naio jiloglog naio ka kuruano nalo, a tukunuano na Yoseve kiano māratavo nalo nei bano-o bokar Vero bunu. ¹⁴⁻¹⁵ Ana Yoseve naio juvan iliano ba ban karamāno Yakovo, berinavo naio naliko

kanano m̄aratavo nalo monoka amei atu naliko naio, ana na Yakovo nalo abokar duelimo va aluo ba jumo [75], napano abavin aba aju Ijivi. Nalo aju banbano-o, ana iorou kanio Yakovo nei naliko kanado tormoruuo dolu nalo nei nalo am̄arm̄aro ga ea vio nei.¹⁶ Mia iorou laka kanio, ana na nalo abar buriu nene nalo aban bereio ea kanalo vio nei, ea vio tai siano Sekem, ana ajivinlo ea pakeltavo tai napano Epraamo naio bululario nanua ruei den kulo Amaro.”

Stevin naio berii Mosis

¹⁷ Mia Stevin naio jom̄a mil kia ga vo, naio berinavo “Kanado tomu nalo ajua vio Ijivi ka yuka telabo bereio vo, naruei nalo amiluo abinimei napano nalo telabo lie vo, ana Atua naio mialio berinavo naio be bogo memedu naruei ka naio rila tibe ka napano naio berkario ban Epraamo nua ruei, berinavo mia naio rivurbulag kanano bajulukuti nalo den kanalo im̄auano kurano ga.¹⁸ Ana ea bogo na, parinio tubo vou tai naio jumolu ea vio Ijivi ruei, napano naio maka rijikia tukunuano na Yoseve kanano re nua a bija kanano m̄aratavo nalo,¹⁹ ana naio mila bova m̄ele ban kanado bajulukuti nalo re nua nei, napano bututualo ka atuvan lelan kenerilo nalo ka am̄arm̄aro ka mia amei re vetelabo.

²⁰ “Mia memedu ka bogo na, Mosis naio moluo, napano naio be tete mudomudomu kirinovo tanea. Ana karam̄ano naio kenieno, abe juo ajivan naio joomo ea kunualo, banbano-o bokar siberio tolu,²¹ mia karina, maka bunu ajikia ala titai, ana na monoka atuvanlario. Mia karina, parinio tubo kenerinio vevinio nei ga milealio,

ana na midular Mosis ana bitikar luñilupio ka ve kanano. ²² Naio jo miluo bavin jibe na banbanoo, ana nalo ajumña aberloglogio ka masouano na kulo Ijivi nalo kanalo, ana naio binimei be toro novo tai ea ilimasouano a ea kiano imāuano bunu.”

Mosis naio milavon ka jidom rilarur kulo Israel

²³ Ana na Stevin naio berenio, berinavo “Naruei ka bogo napano Mosis kanano yuka binimei bokar duelimo va veri [40] titai jibe na, ana naio tinien maio ka kulo Israel dolu nalo napano aju keano, napano ajibe ka kuruano nalo, ana naio jomña jikar ka rivano mā miamiadu kalo kijakija. ²⁴ Ana bogo tai naio bano, mial ka napano toro Ijivi tai jo mue toro Israel tai, ana naio ba miija toro re Israel nei, ana milameran ban toro re Ijivi nei, ana muebinio māro. ²⁵ Nina bior ka napano Mosis naio jidomii ruei berinavo mia Atua rivitirilar naio ka rilarur kiano tomu nalo nei, ana ka bogo na, kulo Israel nalo maka avitilubar Mosis vo ka mia naio rila tibe na vanlo.

²⁶ “Ana ea legiano na beni nene, naio mial kulo Israel juo napano ajumña ajukulo, ana naio ban ka jidom rila naljuo nei avanjumñalo bereio, ana ber kalo, berinavo ‘Ei, kamjuo kuviagago. ?Jibe ka kamjuo kube kuruemiu ga na, jumñabe ana kamjuo kumue lelan kamiu jibe na?’

²⁷ “Mia nana napano mila maka rimemedu ban dolu nene, naio jubonlar Mosis, naruei berkanio, berinavo ‘?Jumñabe, kei bitiri larso ka mia kove kenememi toro na toru, a ka ketibure kumemi tibe na?’ ²⁸ Peli jau kojidom kouebin

kiniou tibe ka napano jau komuebin toro re Ijivi
naniovo, a?’”

²⁹ “Telikiti napano Mosis naio mijog iliano nei,
mijog bova toru laka, ana jumolu buro den vio
Ijivi, beven kanio ba joa buruvenuo dolu tai
siano Mitiano, ana joa vio na kirisiou kija, ana
kenerinio naljuo amoluo ea vio na.”

Mosis mijog Atua mil banio

³⁰ Ana Stevin naio berinavo “Naruei Mosis
joa vio na banbano-o bokar yuka duelimo va
veri [40] bereio, karina legiano tai ana naio joa
vio yauo tai, vaataro ka burumāra burusuku
na vio Sinai. Naruei naio mial nailiano tai
maluvo kanio ea sebi tai napano jijen buruiesi
tai. ³¹ Ana Mosis naio miilo toru ka vite nei
napano mialio, ana ba vaataro ka buruiesi nei ka
rivitii batitigio. Ana naio mijog Atua Sōpi joono,
napano berenio, berinavo ³² ‘Kiniou nebe Atua
ka korobumo tormoru nalo, jibe ka Epraamo,
Aisak, a Yakovo.’ Ana Mosis naio memebiju toru,
naio merou ka rivitikario. ³³ Ana Atua Sōpi nei
berkanio bereio, berinavo ‘Jau keielar kanamo
kulujabue, bior vio napano jau kojumolu kejikili
kojuao na, naio be vio lu tenia. ³⁴ Mia kiniou
neber kaso, neberinavo kiniou nebitii batitigio
ruei jogvaiano nalo napano kanaku tomu nalo
ea vio Ijivi kanalo, a nemijog ruei kanalo tegiano
nalo. Naruei kiniou nojo nebinimei naruei ka
novuru bulaglo, a jau keialio, kiniou nojo nemi-
ilaso bunu ka kavan bereio ea vio Ijivi tukamu,
ka jau kove kanaku toro na rila imāuano nei.’”

Kulo Israel nalo maka asidom Mosis

³⁵ Mia Stevin naio jom̄a milili kia ga vo banlo, berinavo “Mo Mosis na, naio naruei napano beamu nalo maka asidom naio, napano nalo aberenio iliano nei naruei, aberinavo ‘?Jum̄abe, kei bitirilarso ka kove kenememi toro na toru, a ka jau ketibure kumemi?’ Mia Atua naruei napano miila nailiano binimei joa buruiesi napano jo bovago na, ka rivotirilar Mosis bereio ka naio ve tubo a rive naioruriano na kulo Israel nalo. ³⁶ Ana nina be Mosis nene kia ga navo napano naio burum̄arabo ka kulo Israel nalo ajaluvo den vio Ijivi, nalo abinimei. A bogo nonovio, ea vio Ijivi, a ea Tei Mia, a bereio ea yuka duelimo va veri [40] ea vio yauo, naio jom̄a mila vremesiano ea Atua kanano moroano, a mila saba nalo na burutomoluo nalo banlo. ³⁷ Mia nina Mosis nene kia ga navo, napano naio berial ka kulo Israel nalo, naio berinavo ‘Mia Atua naio rivotirilar kamiu tai ga rimemedu, tibe ka kenemiu naverialiano dolu, jibe ka napano naio bitirilar kiniou jukamu ruei.’ ³⁸ A ninei be Mosis nene kia ga navo napano naio jo naliko korobido tormoru nalo a naliko kulo Israel dolu nalo, ka bogo napano nalo amiel burukuti ea vio yauo, a napano naio jo naliko nailiano nei napano mil banio mave ea burusuku na, Sinai. Ka bogo na, ana Atua jian iliano na meuliano ban Mosis nene ga, ana Mosis nene naio bar binimei jian banlo.

³⁹ “Mia korobido tormoru nalo nei nalo maka asidom ajogkar Mosis leleio, a nalo abukular kanano iliano nalo ga, ana ea kialo jidomiano nalo, ajum̄a ajidom ka avan bereio Ijivi ga. ⁴⁰ Mia

bogo napano Mosis jalupo denlo, ba jo kirisiou ea burusuku na Sinai, nalo ajidomii bereio kialo meuliano re nua ea vio Ijivi, naruei nalo aber ka Erono nei, aberenio 'Kumemi numisidom ka jau monoka koimāuka kanado tavoru tai, ka mia nalo amijikia avuru mārabo ka kito ravano, bior Mosis nei, naio buru bulag kito ea vio Ijivi naio burumārabo ka kito robinimei ea vio nei, mia kito maka bunu rejikia ka naio jo be naruei, pēli na mia tumābe ka nāio.' ⁴¹ Naruei nalo abano amila jibe na, amimāukanio tavoru na kirikiti buluku napano be buruolu, ana amila sida banio, a nalo amimāukanio burumāra jokoluolu tai ka kialo tavoru nene napano nalo ga amimāukanio ka jumālo nalo.

⁴² "Naruei bogo napano Atua mial vite nei, ana naio bilig taakano kalo, a juvanlo ka ava alotu ka mārivistano nalo. Nina jibe ka Atua kanano iliano tai napano Naverialiano Amos naio berialio ea Iliano Lu, napano berenio berinavo,

'Kulo Israel!

*?Julaka ea yuka duelimo va veri [40] ea vio yauo,
kamiu kumue temeul nalo ka mā kumila sida,
mia nina be kanaku sida nalo na pēli na kei
kiano?*

⁴³ *Makanio, maka kuvila rivan kiniou, mia ku-
milotu ka tavoru nalo ga napano mā kamiu
ga kumiñaukanio,*

*jibe kanio Molek na,
napano kumiēl bija kanano tobobo,
a javukia bunu Revano na,
napano kamiu kubar tavoru na kiano
mārivistano jukamu ka kamiu.*

Kanio vite na, mia kiniou nejili bulag kamiu kuva koalabo den kenemiu buruvenuo, kamiu kuva kuvitū laka yako Bapilono tivelinio bano.’’ *Amos 5:25-27*

Stevin berii ka napano Atua mijai kulo Israel nalo toru laka

⁴⁴ Mia Stevin naio berenio, berinavo “Ka bogo napano korobido tormoruo nalo napano ajua vio yauo, ana Atua mil ban Mosis berinavo naio monoka rimauka kanano tobobo tai, tavukia kijokijo tai ka riverialio river Atua naio jo nalikolo damāriga. Naruei nalo amimaukanio memedu ka tiiano napano Atua berial banio, ana naruei nalo ajumā amijajian lilian tobobo nene ban taara nalo. ⁴⁵ Nalo ajumā amila jibe na, binimei bokar bogo napano Yosua naio jukamu ka kiado tormoruo nalo abinimei amijil bulag kulo dolu nalo napano abinimei ajua kanado borotano nei ruei. Ana Atua naio buru kiado tormoruo nalo abinimei bereio jouro ea kiado buruvenuo nei, naruei ea bogo nei nalo amidu tobobo nei binimei jouro bijalo, jo bijalo binimei binimei bokar bogo napano tormoruo Teviti be parinio tubo.

⁴⁶ “Ana Teviti naio mial ka napano Atua jaaro mēle ka naio ka saba telabo, naruei naio bika ka verenio Atua naio mijikia rijamo ka mia naio rimauka kunuano lu tai, ka Yakovo kiano bajulukuti nalo amijkia ava abolkouo vanio eaio. ⁴⁷ Mia Atua maka rijamo ka Teviti ka naio rimauka yimo tai napano jibe na, mia karina kenerinio napano Solomon naio minauka burumāra kunuano lu nene. ⁴⁸ Mia kito monoka

rosidomii bunu, ka Toro Na Toru Na Mave Laka maka rijikia toa yimo tai napano tomu nalo ga amimaukanio, jibe ka napano Naverialiano Aisea naio berenio, berinavo

49 'Atua Sōpi naio berenio, berinavo

*"Tiniabene ga tibe ka kanaku vio na nototano eaio,
a yetemeriba naio jibe ka jeleigio vio na novulan jaaku mave eaio.*

*?Kamiu kuberiamā kumijikia kuvinīauka yimo venia,
ka kiniou nava notoao?*

*?Peli na kamiu kuberiamā kumijikia kuvinīauka vio vaio,
ka kiniou nava nejilimebi eaio?*

*50 Vite nalo nonovio nei napano aju,
mia kiniou ga na nejii nonovio lo abiniu."'''
Ais 66:1,2*

Stevin berenio kulo Israel maka ajogkar Atua

51 Mia Stevin naio jidom ka rila nonovio kiano iliano naruei, ana naio mil ban tomu na tortoru na kulo Ju nalo napano ajua komeli, ana ber kalo, berinavo "A kamiu, kamiu kumitibe ga ka korobido tormoruo nalo nanua beamu na. Tomnei, pariparimiū jikili laka, a tiliniemiu nalo abonbono, maka asidom ajog Atua kanano iliano, a tiniemiu nalo ajavukia tiniene tomu nalo napano maka ave pakuveu ga. Kamiu kube tomu namā aberbure mēlea Niununo Lu bogo nonovio. *52* Atua kanano naverialiano nalo re nua, korobido tormoruo nalo amila kiki nonovio lo abiniu, a amuebinvinlo telabo, be kurano ka abe tomu nalo napano Atua miilalo abinimei

ka averial ka Toro Lu na Atua kiano imāuano, mia naio jo binimei. Mia kamiu kubova kitkiti garuei, bior bogo napano toro nei naio maluvo ka kito ruei, mia kamiu kubieler naio a kumuebin naio māro. ⁵³ Kamiu naruei napano kubokar Atua kiano tuboiano nene ruei, napano beamu nailiano nalo amidu binimei, mia kamiu maka kuvijogkario, kumitumā kumila kokorovio damñariga.”

Nalo ajubabin Stevin māro

⁵⁴ Stevin kiano iliano bisi ea vio na, mia bogo napano tomu na tortoru na bulukomeli amiagago ka naio, iliano nalo nei ajuluborua tinielo, naruei nalo tiniel mimi mēle, ana na ajumā ajer mārjuvolo biorio. ⁵⁵ Mia Niununo Lu naio binimei bujolou toru ea Stevin, ana na naio jirarago bavin vio mave, jo bitivitii banbano-o, ana mial burumāra miamiano na mermerano napano joko vio ka Atua, a naio mial bunu ka Yesu jikili ju mave ea vio na bavin laka vaataro ka tivelinio na naio, nina ea jumāno meruo. ⁵⁶ Naio mial vite nei ana ber kalo napano aju, berinavo “!Aioou! Kiniou nojo nemial vio mave naio betavo jo, ana nemial Kulorinio Kenerinio jumolu ju tivelinio ea Atua jumāno meruo.”

⁵⁷ Mia tomu na tortoru nei ami-jogivaio napano Stevin berenio, a nalo amijog jibe ka iliano tai na mia rila kule Atua, naruei nalo amiaga toru, abuko burutilinielo nalo ka ajog re bunu Stevin, naruei nalo ajikiti abinimei ea naio, ⁵⁸ mia vaarakurano ga, abokar naio jikili, ana abatete kanio batavio den bulukomeli. Aba tavio den bulukomeli nene, ka atubabino, mia

aberinavo tomu nalo nanua aber bulag iliano nalo na ka mia rila ana Stevin rivar vironiano, aberenio berinavo nalo nene naruei monoka avisove ka puruveru na jukamu. Naruei nalo amiya bulag mālō kulukoti nalo, ajuvanlo ajua mēaku tai jumāno napano naio jo naliko ea bogo na, napano siano Sol, ana na nalo na aju ajuba Stevin.

⁵⁹ Ana bogo napano ajuba Stevin ba mia naio bolkouo, bio ban Atua, berinavo “!Aue, Tubo Yesu-o, koig kajamo ka niunuku riviedu to vijaso koig liki!” ⁶⁰ Ana naio minie ka sudu jaano, ana mil medave, berenio, berinavo “Tubo-o, koig jau koje re vironiano van nalo nei rivior kialo kariano nalo neibano nalo aju amila ka kiniou nei.” A bogo napano naio berenio iliano nei bisi, ana mijoru mon napano mārodobi garuei.

8

¹⁻³ Mia Sol neibano jo ea bogo nei, naio mial vite neibano, napano ajubabin Stevin mārodobi, naio mial jibe ka napano amila imāuano na bo tai. Ana maka vesiou, mia tomu tealo na pīriko ajikili ka volkouano, nalo maka amerou, mia nalo amijog bova toru laka, naruei abinimei amidu Stevin tati abano, ajigi mia ajigi, ana aba ajivinio.

*Sol jomā mue lelan nalo napano mā amonea
Yesu*

Ana jikar ea bogo na, Sol nalo amila bova lie vo ban taara na namoneano nalo yako Yerusalem.

Mia ajumña amijil kikilo bova bano-o, mila napano miroano ka nalo aburo ka vio nei aban ea vio dolu nalo ea vio Yutea bija Sameria, mia atevi nalo maka avano, mia nalo aju damāriga Yerusalem. Mia Sol nalo ajermi mēle vo ka namoneano nalo, ba lie vo, a nalo aju aban jnea kunualo nalo, naruei aburu bulaglo, abukulo aban ea yimo na tetavokoiano, nina be sumāno nalo a tire nalo bunu.

Vilip ba mioliolu ea tanobuku na Sameria

⁴ Naruei namoneano nalo miroano aburoyuro dedade den Sol nalo ea bogo nei, mia bogo napano ajumña ajanea vio jibe na, nalo ajumña amioliolu ka Yesu kiano iliano abano. ⁵ Ana nalo tai kalo, be toro nei Vilip, napano nalo abitirilar naio jibe ka tikon jukamu, naio binimei rove yako ea burumāra bulukomeli tai na vio Sameria, naio mioliolu be moti garuei ka Naverikariano Yesu ban tomu nalo na vio na. ⁶ Ana nalo na ajumña amiagago vatitigio ka kanano iliano, a nalo amial burutomoluo nalo napano naio mimāukanio, ⁷ jibe ka napano simāro nalo ajaluvo den tomu nalo telabo, napano bogo na amoluo, nalo amiaga burutomoruo laka, naruei nalo aburo kilkil. A amial bunu ka napano nalo na niabele tivervelinio nalo amārmāro, bija javuluku nalo, abinimei abo bereio. ⁸ Naruei ea vio nei, tiniobi nalo ajaaro mia ajaaro toru laka ka vite nalo neibano amijogio a napano amialio.

Jumāliano tai siano Saimon

⁹ Mia beamu, ka napano Vilip maka rimei ea vio Sameria nei vo, be jumāliano tai naio

jo, napano siano Saimon. Jikar bogo be nua ruei, naio bar semei telabo a jomā mimāuka vite telabo jibe na, mila ana naio jomā berial naio ber naio be toro dolu tai, naruei tomu nalo na tanobuku na nalo aju amiilo toru bogo nonovio kanio. ¹⁰ Kialo tomu na tomormoruo nalo, bija tomu dolu nalo, nalo ajumā amonea kanano iliano nalo, a nalo ajumā aber jibe nei, aberinavo “!Kalelik! Toro na, Atua kiano moroano tai joa naio riano. Nina monokanio moroano na naruei napano rojumā romijog aberiiio, abio ka ‘Burumāra Moroano.’” ¹¹ Nalo aju amiilo toru ka naio jibe na naruei, napano jo mila vite nalo na bogo be nua ruei, nina naruei milaio ana amonea naio.

¹² Mia vonganei, napano Vilip binimei mioliolu banlo, ana nalo amonea kiano iliano nei naruei, napano naio mioliolii navenatuboiano na Atua kanano, a sio nei Yesu Kristo banlo. Naruei nalo abiniu amonea iliano nene, a nalo amijev na varueiano, nina sumānalo a tire nalo bunu, ¹³ binimei bokar bunu toro nei Saimon, naio bunu monea, naruei abaruei eaio. Ana iorou ka nina, damāriga naio jo lili ga Vilip, naio jomā miilo toru damāriga ea burutomoluo nalo a burumāra imāuano nalo na moroano na Atua kanano napano Vilip jomā milaio.

¹⁴ Naruei maka vesiou ga, ana iliano na vite nalo nei napano amiyotuba ea vio nei naio ba bokar atevi nalo yako Yerusalem, berinavo kulo Sameria bunu, vonganei nalo amonea Atua kiano iliano ruei. Naruei atevi nalo aberio, amial bo kanio nalo aiila Pitere naio Jone ka

naljuo ava ayotuba kalo, ka ave juo ala vonio ka avitii veve vite nalo nene. ¹⁵ Naruei naljuo nei abatove ea nalo na Sameria jibe na, ana abe juo ajokol pariparilo, a abolkouo biorlo ka Atua sian Niununo Lu vanlo. ¹⁶ Abe juo abolkouo kalo jibe na, bior ka napano Vilip naio baruei ea nalo nei ruei ea Tubo Yesu siano, mia Niununo Lu naio maka rivatove ealo vo. ¹⁷ Jibe na, ana Pitere naio Jone, naljuo amila jibe na banlo naruei, ana nalo abokar Niununo Lu ka bogo nene naruei. ¹⁸ Naruei na jumāliano nei Saimon, bogo napano naio jo mialio ka napano atevi nalo nei ajokol pariparilo napano ajikar vonga ka amonmonea jibe nei, mila ana nalo abokar Niununo Lu, naruei naio mijoku ka kialo moroano na. Naruei naio ba bar puruveru na toru tai binimei, mijian ban naljuo nei, jidom rivulular moroano neibano joa naljuo nei, ¹⁹ ber kalo, berinavo “Nina naruei kiniou nejidom ka kamiu kuvisian moroano na togio van kiniou, ka kiniou bunu nemijikia notokol tomu nalo pariparilo, ka mia amijikia ajev Niununo Lu.”

²⁰ Mia Pitere naio maka lele saaro ka vaio napano Saimon bikanio, naio tinien jerio, naruei mil jikili banio, berinavo “!Tavaliki! Maka nejikia navar kanamo veru napano jau koberiamā komijikia kovulular moroano na Atua kiano kanio. Nina naio be ijaiano ga tai napano Atua mijikia sian kurano ka ga van toro. Kiniou neber kaso, mia kanamo puruveru mia rivano, sebi sisenio ea vio na jogvaiano, ana jau bunu katakisorio kavano. ²¹ Mia vonganei naruei kumemi numijikia vatitigso, ka maka rivu ka

kala imāuano rivija kumemi, bior ka napano kanamo iviso maka to batitigio rivija Atua leleio. **22-23** Peli ga, kiamo iviso naio bujo ka jokuano ga, a kiamo kariano va nalo amiorkakar mēlea kanamo meuliano laka. Jau monoka koviligso ka kanamo jidomiano va nalo nene, jau monoka kobolkou van Atua ka naio riviekokoaso riveriorio."

24 Ana na Saimon naio berdoþe, berinavo "! Inau! Verenio tibe na, kiniou nejidom toru ka kamiu kubolkou van Tubo kar kiniou, ka mia vite kouo nalo namā kumitumā kuberenio na, mia nalo amei re ea kanaku meuliano."

25 Naruei atevi juo nei, Pitere naio Jone, nalo aju kija bere vo naliko nalo nei, nalo ajumā aberbisivisii vite nalo napano mā Kristo milaio a Atua kanano iliano nalo, banbano-o bisi ana nalo ajaluvo ea vio nei, amidu mārabo na ka avan bereio mave Yerusalem. Mia bogo napano naljuo ajumā amiel ea mārabo abano, ajumā amioliolu ka Ioluano Vou na Yesu ea mārkomeli telabo ea tanobuku na Sameria bisi, ana na nalo abinimei aboru bereio Yerusalem.

Vilip mil bija torbobogio tai re Itiopia

26 Naruei bogo napano Vilip naio jo mimāu yako Sameria kia ga vo, ana Atua kanano nailiano tai binimei eaio, mil banio, berinavo "Vilip, kiniou neber ka jau, neber jau kotumolu, kava katakii mārabo napano jikar Yerusalem bavin ea komeli na Kasa." Mia mārabo nene be mārabo napano bavin jelea vio yauo.

27-28 Jibe na, ana Vilip naio mijog iliano nei, ana jumolu, jikar ka ban naruei. Naio jo miel ban

jibe na, mia miilo ka torbobogio tai napano joa kanano rukuruku napano parinio bue mārauo burio, binimei ea mārabo nene. Toro nene naio jomā buluku Niosi Lu napano Aisea bivitauia. Naio be toro na toru tai na tira na toru tai na vio Itiopia, napano abio tira nene ka Kedesi, napano nioti nene berenio naio be parinio tubo ea kanalo buruvenuo. Toro nei kanano imāuano be tena rivitikar imāuano nalo na tortoru ea tivelinio na veru na tira na toru neibano kanano, a toro nene, naio be toro tai bunu napano nanua ruei amila jibe ka tumāro. Naruei ea bogo na, naio batove Yerusalemoe ruei ka rivolkouo van Atua, naruei naio jo jakii kanano mārabo ka rivan bereio ea kiano vio. ²⁹ Jibe na, ana Vilip bunu jo miel ea mārabo nene bano, a toro na toru nei bunu joa kiano rukuruku buro bano, naruei Vilip mialio. Mia bogo napano Vilip mialio, Niununo Lu mil banio, berinavo “Jau katakisor toro na, kava vaataro ka kanano rukuruku.”

³⁰ Naruei Vilip jikitisosorio bano, naruei naio ban vaataro, mijog ka napano toro nei naio jomā buluku niosi na Naverialiano Aisea. Naruei naio bika denio, berenio berinavo “?Jumābe, jau kobuluku lubar batitigio iliano na jau kojomā kobulukuio na, pēli na makanio, jau maka kovuluku lubario?”

³¹ Ana na toro nene berdope berinavo “? Koig, ana mia kiniou nejikia tumābe, ka napano maka toro tai to, ka riveribisisivisii iliano nei van kiniou?” Ana na naio ber ka Vilip, berinavo “Mo verenio tibe na, mia jau komei mave beamu, kito

ve juo rotu tano ea vio nei." Ana na Vilip bavin ea rukuruku.

³² Mia Iliano Lu napano Aisea naio bivitauia, napano toro na toru nei jomña milavonio ka rivulukuo ea bogo nei, nina be iliano napano ber jibe nei, berenio berinavo

"Toro nene jibe ka nunu tai, bior ka bogo napano abokar naio ka mia aueio, mia naio melumu ga,

*þeli na naio jibe kanio kirikiti nunu tai,
ka bogo napano aburon bulag vijinio napano
be moti, mia maka rijikia riaga.*

*Toro nene naio jibe na naruei, napano ea bogokuo na kiano meuliano,
naio maka rijikia riveripe iliano tai leleio, mia
naio mon melumu dañariga.*

³³ *Nalo amila burumara imāuano toru laka ban
naio ruei,
mia bogo na ajibureio, nalo amila maka rimemedu
kanio.*

*Mia nalo amial ka maka ve kenerinio tai ka rudu
siano,
bior aje korovio kiano meuliano ea yetemeriba nei
kiri bulati ga."* *Ais 53:7,8*

³⁴ Mo toro na toru nei bikanio nioti na iliano nalo nei den Vilip, berinavo "Kiaku bilbilu, jau kover bisivisii vonio van kiniou ka naio be kei napano naverialiano nei naio jomña berii nei? ? Naio jomña berii ber ga naio, þeli na naio jomña berii toro dolu tai?"

³⁵ Ana na Vilip jukunu ka banio, naio jikar memedu garuei ea Iliano Lu neibano jomña bulukuo nei, jakii ba lie ana berial Ioluano Vou na bo vodolu na Yesu kiano banio. ³⁶ Mia ka bogo

na, abe juo aju aburo ea rukuruku kia ga vo, ajakii mārabo abano, mia nalo abinimei abokar vio tai napano uei tai joaio. Naruei bogo napano toro na toru nei naio mial uei nei, naio mil ban Vilip, berinavo “Kiniou nejidom ka jau kavaruei ea kiniou, mo keialio, ninei be uei tanie jo. ? Peli maka bunu ve titai tokovio ka kito juo ka kavaruei ea re kiniou a?”

³⁷ [Ana na Vilip berdoþe, berinavo “Jibe nei, verenio jau komonea vija kiamo iviso momou reraio garuei.”]

Ana na toro nei berial ka Vilip, berinavo “Kiniou nomonmonea ka Yesu Kristo naio be Atua Kenerinio riano.”] ³⁸ Naruei toro na toru nei mila kiano rukuruku mebi ea vio nei, ana abe juo amiel abatove, ajudobi joomo ea tinia uei, ana mo Vilip baruei ea toro Itiopia neibano.

³⁹ Mia bogo na abavin den uei nei bereio, mia Niununo Lu binimei burular Vilip den vio nei kolvare ga, mila ana toro na toru nei maka bunu rial naio. Ana naio ba jotano bereio ea kanano rukuruku, jakii kiano mārabo, naruei naio jo bano, napano tinieno jesei mia jesei toru laka.

⁴⁰ Mia Vilip jibe ka napano naio jaluvo ruei, mia miilo ka mial ka napano naio joa bulukomeli na vio Asotas ruei. Mia naio jo miel batove, ba jelea komeli na tanobuku na vio na, jo mioliolu ka Ioluano Vou na bo banbano-o bokar burumāra bulukomeli na vio Sisiria.

9

*Atua bilig Sol binimei be Yesu kanano toro
Imāuano 22:4-16, 26:9-18*

¹ Naruei ea bogo nene, Sol napano beamu naio jomña mila baravo m̄ele ka namoneano nalo, naio jomña tinien jer Tubo kiano naiagagoano nalo kia ga vo, a naio jomña berkar kia ga vo berinavo mia naio ruebinvin nalo tibe na. Tenene na bogo tai, ana naio ba mial parinio kulo lu nalo, ² naio bika ijaiano tealo denio. Sol jidom ka parinio kulo lu nei rivivitauiā niosi nalo tealo van navurimāraboiano na yimo na volkouano na kulo Ju nalo kanalo, nina ea vio Tamaskas, ka riverial vanlo ka monoka ajamo ka Sol rivatove ealo ka sirag tomu nalo napano aju joomo ea vaio napano m̄a abio ea bogo na kanio “Marabo Vou,” ninei be namoneano nalo. Sol mila jibe na bior naio jidomii ka riva rivokakarlo sikili, sumāno nalo a tire nalo, ana mo naio rivurlo avan bereio Yerusalem, napano beamu nalo aburo kanio, ka rivukulo avan ea yimo na tetavokoiano. Ana toro na toru nei bivitauia jibe ka napano Sol bika denio, ana midu jian banio.

³ Mo Sol naio bar m̄a niosi nalo nei, karina ana naio juvan vio Yerusalem naio jo batove Tamaskas. Mia Sol nalo aju amiel bano-o legiano tealo ruei, ana na nalo abinimei vaataro ka vio nei Tamaskas, mia naio miilo kolvare ga ka Atua kanano burumāra miamoiānō tai maluvo ea tiniabene, mereralii vio napano Sol jomña miel eaio. ⁴ Miamoiānō nene midulii Sol jibe na, mila mijoru ea borotano, ana naio mijog niono tai mil banio, berinavo “!Sol, Sol! ?Kar vaio ana jau kojomña komila lelan kiniou m̄ele, jibe ka na kojomña komila na?”

⁵ Bogo napano Sol mijog vikadeniano nei, ana

bikanio, berinavo “?Tubo, jau keinia?”

Ana Yesu berdope jibe nei berinavo “Yesu napano jau kojomā komila kiki naio, kiniou nene nei naruei.”⁶ Ana Yesu naio berkanio bunu, berinavo “Mo jau, kotumolu, keiel kava jouro ea komeli na Tamaskas, ana mia toro tai rimei riverial vango ka mia jau kala tumābe.”

⁷ Naruei ana tomu nalo napano ajumā amiel naliko Sol ea bogo na, nalo amijog iliano nalo nei, mia maka aial toro tai na ber kalo, naruei nalo amiilo toru kanio, ajikili aju vovu ga aju jibe na, maka bunu kanalo iliano tai ka mia aver kalo.

⁸ Avona bisi, ana Sol naio mila jibe ka na Yesu berenio. Naio jumolu bereio, mia bogo napano bisiōe mirano, mia maka rijikia rivitilubar titai leleio, jibe kanio napano mirano miununu ga. Vite nei naruei milaio ana nalo abokar jumāno, ana abalavo kanio ka ava Tamaskas. ⁹ Naruei nalo aba aboru vonuo ea vio nei, mia Sol naio mirano miununu jo jibe na ba bokar bogoti tolu, a ka bogo na, naio maka sen titai a naio maka rimunu titai, naio mondulu ga.

Ananaias ba bolkouo ka Sol

¹⁰ Naruei ea vio neibano Tamaskas, be naia-gagoano tai jo, siano Ananaias, mia naio mial ka napano Tubo Yesu bio siano, jibe ka namonvovuano tai, naio berkanio, berinavo “Koig, Ananaias.”

Ana Ananaias miolu, berinavo “Nao, kiniou nei Tubo.”

¹¹ Ana na Tubo berkanio, berinavo “Jau kotumolu kavatove iviso ea bulukomeli na, jau katakii mārabo na telisu na abio kanio ‘Mārabo Na Memedu,’ mia jau kava kovoru ea Jutas

kunuano. Ana ea yimo nene, jau kovika toro na vio Tarsis tai napano naio siano Sol. Mia toro na, vonganei naio jo bolkouo, a naio mial visiþeiano tai ruei,¹² ana ea visiþeiano nei, naio mial jau naruei, napano kobilimej joomo ka naio, ana komidu jumñamo jo mave ea naio, ka mia mirano sirarag bereio rivu.”

¹³ Mia bogo napano Ananaias mijog iliano nei naio miilo va kanio, ana berinavo “Tubo, kiniou nemijog tomu telabo aberii toro na kiano bajago ban kiniou ruei, a aberial jumñabe napano mā mila ka kanamo namoneano lu nalo napano aju Yerusalem,¹⁴ a vonganei, nemijog naio binimej ea vio Tamaskas ruei, bior tomu na tortoru na kulo lu nalo amidu moroano banio ruei ka mia naio rimei rivokakar kumemi nalo napano numitumā nubolkouo ka siamo.”

¹⁵ Ana Tubo naio berkanio, berinavo “Jau komerou re, mia jau kavan ga, bior kiniou nebitirilar toro na ruei, ka mia naio rila kanaku imāuano, ka mia naio rivar siaku riva tanea taara dolu nalo na maka ave kulo Israel, riva rivokar kialo parinio tubo nalo, a rivan kulo Israel nalo bunu kija.¹⁶ Mia kiniou nala naio rivitilubar vite kouo dolu tai bunu, ka mia naio monoka rijog rivova ka vite ve telabo kario siaku, ea bogo napano mia naio tomā riverialio.”

¹⁷ Ana Ananaias midu iliano nei, ana ban ea yimo napano Tubo berkanio, ana ba joomo naruei naio mial Sol, ana midu jumñano jo mave ea parinio. Ana mil banio berinavo “Kuruaku Sol, Tubo naio miila kiniou nebinimej ka neialso, nina be Tubo Yesu napano miyotuba kaso ea

bogo napano jau kojomā komiel ea mārabo kokinimei. Naio miila kiniou nebinimei ka mia nobolkouo ka miramo, ka mia rivu bereio, a ka mia Niununo Lu rimei rivujo lou easo.”¹⁸ Naruei naio bolkouo kanio, mia vaarakurano ga vite nalo napano jibe ka tiririkiti niado ajibirbil den Sol mirano, mila ana mirano abo bereio. Naruei Sol naio jumolu ju, ana ea bogo nei, aburu aba abaruei eaio.¹⁹ Mia naio jinano moti bere, a mijog pīrinio jikili bo bereio.

Sol jikar ka mioliolu ea vio Tamaskas

Naruei Sol naio jo legiano tealo bereio yako Tamaskas naliko naiagagoano nalo napano ajua vio na.²⁰ Mia maka vesiou, ana naio jomā ba joomo ea kulo Israel nalo kanalo yimo na volkouano nalo na vio nei, ana naio jo joomo jomā mioliolu ka Yesu, berinavo naio be Atua kenerinio riano.²¹ Mia tomu nalo napano amijogio, nalo amiilo toru laka, a ajumā abivika denlo, aberinavo “!Tomnei! Toro nanua beamu naio jo Yerusalem, jomā mue lelan tomu nalo namā ajumā aberenio sio na napano vonganei naio bunu jomā mioliolu kanio bereio. Kamiu kuvialio, naio binimei ea vio nei kar ga vite nene kia ga navo, ka naio riadikar tomu nalo nene, ka rivurlo avan bereio, rivan parinio kulo lu nalo yako Yerusalem, mia vonganei naio ba be dolu ruei. ?Venia mila naio jibe na?”

²² Mia Atua mijā Sol ka kanano iliano binimei temi lie vo, mia naio jo bokar tomu nalo telabo lie, napano jo mila meravo laka banlo ka Yesu, naio naruei be Naverikariano na memedu riano. Ana kulo Israel dolu nalo napano ajua

vio Tamaskas, maka aleal verdopeiano na bo tai leleio ka atukovio ka Sol kiano iliano nalo, mia kanano iliano nalo amila searo ea kanalo jidomiano nalo batitigio.

²³ Naruei bogoti tealo barlaka bano, ana Sol jom̄a mioliolu jibe na, ana kulo Israel nalo ajumolu abinimei vio takurano, aberii ka aleal m̄arabo tai ka auebin naio rim̄aro. ²⁴ Mia bogo nonovio, ka legiano a bogiano, nalo aju rorea naio ea burum̄ara morouo nalo napano ju bure tagvoru na komeli nei, ka mia amijikia auebin verenio rilavonio ka rivuro. Mia iliano nei binimei bokar Sol, ²⁵ naruei kiri bogiano tai, ana nalo napano aju bija naio amidu naio bano, amisonio ban ea burum̄ara basaro tai, ana nalo ajuvarvan naio batove-e boru yetano tavio ka tagvoru na komeli nei. ²⁶ Naruei Sol buro den vio nei Tamaskas, naio bavin Yerusalem bereio.

Sol ban bereio Yerusalem

Ana na Sol ba Yerusalem, mia naio jidom riva rivijurukar rivija naiagagoano nalo na vio na, mia maka amonea naio ka averenio naio be Yesu kiano naiagagoano riano tai, mia nalo niabele p̄ili kanio, mila na amerou m̄ele kanio.

²⁷ Mia nalo tai kalo be Barnabas, naio mial ka Sol naio be riano, ana jidom ka riijaio, mila kiano m̄arabo ka mia mijikia rivan sikili tu tukamu ea naiagagoano nalo miralo. Ana abe juo abano, ana Barnabas berrial kalo jum̄abe ana Sol mial kiado Tubo ea m̄arabo, a napano kiado Tubo mil banio jum̄abe, a naio berrial bunu jum̄abe napano Sol jikili laka ka mioliolu yako Tamaskas

ka Yesu siano. ²⁸ Naruei nalo amijog iliano nei, nalo ajaaro kanio, ana na Sol naio jo naliko, jo ban ea vio nalo na Yerusalem, a naio maka leleio rimerou, mia jom̄a mioliolu ka kanado Tubo Yesu siano. ²⁹ Ana naio jom̄a mil bunu naliko kulo Israel nalo napano ajum̄a amijev tomu na vio Kris nalo kanalo iliano, naio jom̄a mila mira ka iliano naliko, banbano-o mia nalo ajidom auebin naio rim̄aro. ³⁰ Mia bogo napano namoneano nalo amijog vite nei, mia nalo aburu Sol batove Sisiria bo ga, avona karina nalo aber bogiano bo kanio, ana nalo amiven naio ban ea kiano vio Tarsis bereio.

³¹ Ana ka bogo na, namoneano nalo napano aju rorea ea vio Yutea, a ea vio Kalele, a ea vio Sameria, nalo amial bogo melumu kija kalo. Ana na Niununo Lu naio jo miijalo, naio jo mila na tum̄aro binimei jikili lie vo, ana jo mila mirano na namoneano nalo aju abavin lie vo, ana namoneano nalo nene nalo aju ajovon kiado Tubo dam̄ariga.

Ea vio Lida, atevi Pitere mila batitigio Aneas jaano

³² Naruei ea bogo na, Pitere naio miel janea komeli nalo na tanobuku nei, naio jom̄a mioliolu, karina bogo tai bereio, batove ka riaduka namoneano lu nalo na yako ea komeli na Lida.

³³ Ana bogoti napano boru ea vio na, mial toro tai napano niabene tivelinio m̄aro, mila naio mon ea m̄ano jogu ka yuka arolu [8] ruei. Toro nene, siano Aneas. ³⁴ Mia bogo napano Pitere mialio, ana berkanio jibe nei, berinavo “Aneas, kiniou

neber ka jau, Yesu Kristo rila vatitigio niabemo rivu bereio. Jau kotumolu kojukio māmo yebe.” Mia vaarakurano ga, Aneas jumolu, niabene bo ruei. ³⁵ Ana na tomu nalo na vio Lida bija nalo na ea vio vodobi na Saron, amial toro nei binimei bo ruei, ana nalo abilig kanalo meuliano nalo abiniu amdu ban Atua.

Pitere mila Toraka meul bereio yako Jopa

³⁶ Mia ea vodobi nei be bulukomeli tai, siano Jopa, mia namoneano tai kalo napano joaio, naio be tira na, napano siano Tapita. Nina be sio tai napano jelea iliano na Krik aber Toraka, sano nioti nene ber temeul maraiu tai napano siano tia. Tira nei, naio mila imāuano novo nalo telabo julaka, a jom̄a miija talim̄asa nalo dam̄ariga.

³⁷ Ana ka bogo na, mieiano tai bokario, bano-o mia mārodozi, naruei nalo ajekon niabene, ana amidu batitigio joa kunuano mave, ka atigio.

³⁸ Mia bogo napano naiagagoano nalo na vio Jopa amijogial ka Pitere naio jo ga vaataro ea komeli dolu yako Lida, nalo amiila tomu juo ka avan sop̄eli kanio. Ana abano amiyyotuba ka Pitere, abika mēlela ga naio, aberinavo “Kumemi numisidomso toru ka komei sop̄eli kean kumemi.”

³⁹ Jibe na naruei ana Pitere bar vio jumolu, ban bija naljuo ana nalo abano. Bogo na naio binimei boru, ana aburu naio bavin ea vodobi na jo mave napano amidu batitigio tira nei jo mon eaio. Mia taanou nalo abinimei aju jeliviv ea ajum̄a ajigio ruei, a bogo na Pitere binimei, ajian kulusoto nalo a kulutiresi nalo napano tira neibano naio jom̄a jululo bogo napano meul jo

kia ga bijalo. ⁴⁰ Ana iorou kanio, na Pitere ber jidom ava tavio beamu vo, a iorou ka napano aba tavio, ana na naio minie ka sudu jaano ana bolkouo. Ana barlar parinio bitikar tira nei mokotenano, mil banio, berinavo “Tapita, jau ketevijo.” Mia vaarakurano ga tira nene bisiñe mirano, mia bogo napano naio mial Pitere, naio barlar naio jumolu jotano jo. ⁴¹ Ana Pitere mijiou bokar jumāno, ana burular naio jumolu, bio ba tavio ban namoneano nalo bija taanou nalo. Ana nalo abinimei joomo, ana naio ber kalo, berinavo “Nainei naruei, kenemiu tira nene, Atua mila naio meul bereio.”

⁴² Mia iliano na burumāra vite neibano soñeli ga jaburu janea komeli na vio Jopa, ana mila tomu telabo amonea kiado Tubo biorio. ⁴³ Naruei Pitere naio jo jiou kija ea vio Jopa, nina ea toro tai, siano Saimon, napano naio be toro na mā mimāuka vite ea kulukuti bue mārauo.

10

Atua mil ban Kornelias

¹ Mo be bulukomeli dolu tai jo koyou ea tanobuku nei, napano siano Sisiria, a be toro na toru tai na be na tukamuano na kulo na mira nalo na vio Romo, naio joa vio na, naio siano Kornelias. Ana naio jomā bitikar taara tai na mira nalo, napano abokar toromomou takurano [100] na tomu nalo, a nalo abio kanano taara nei kanio “Taara Na Vio Italia.” ² Mo toro na toru nei, naio be toro novo tai, a naio naliko kiano māratavō nalo damāriga nalo ajumā abolkouo ka Atua, a amilotu kanio, a bogo nonovio nalo ajumā amiija tomu na vio Israel nalo napano abe

talimāsa ga, ajumā ajian ijaiano toru banlo. ³ Mo ea legiano tai, titai jibe kanio m̄erenio tolu [3], monloglog bogo na volkouano na niogoravo, ana naio mial vite tai jibe kanio visip̄eiano, napano Atua jiloglog kanio. Vite napano naio mialio, meravo batitigio bo, a mial ka napano Atua kiano nailiano tai batove binimei joomo ea kunuano, naruei bio berinavo “!Kornelias!”

⁴ Mia bogo napano Kornelias mial nailiano nei, naio merou bin naio, naruei naio jo bitikar nailiano nei jikili, ana berinavo “?Venia na?”

Ana nailiano nei berdoþe, berinavo “Atua naio mijog kanamo volkouano nalo ruei, a maka tiniene ribobogia bajago novo nalo napano mā komila ban talimāsa nalo, naio jaaro kanio a naio jo tinien maio kas o kia ga vo. ⁵ Mo naio ber kas o berinavo jau monokanio keiila kanamo tomu tai avan ea bulukomeli na Jopa, ka avio toro tai napano siano vodolu be Saimon Pitere, ka naio rimei ea vio nei. ⁶ Toro nene naio joa toro dolu tai kanano vonuo, napano siano Saimon bunu, kunuano jo koyou vaataro ka tei, naio be toro napano mimāuka vite ea kulukuti bue m̄araauo.”

⁷ Naruei nailiano nei berial iliano nei bisi, ana javin bereio. Ana Kornelias naio bio kanano tomu naimāuano juo, a bija kanano toro na mira napano naio bunu jomā milotu ka Atua, napano naio jo bija naio julaka, bitikar naio, ana nalo tolu nei abinimei eaio. ⁸ Ana naio berial vite nei banlo abe tolu, avona karina miilalo aban ea vio Jopa ka avuru Pitere rimei.

Atua jiloglog ka Pitere bunu ka visip̄eiano tai

⁹ Leri ka beni nene, bogo napano tomu nalo nei aju amiel abinimei Jopa kia ga vo, Pitere naio jo, naruei naio jidom rila volkouano na legiano viovare, mia jibe na bogo nonovio ana naio ban ea vio vodobi mave ea yimo napano naio joao. ¹⁰ Naio joa vio na, naruei naio mijog ka jijerio, naruei naio berenio avurosebi. Mia bogo napano nalo ajumña amimauka sano sinaniano kia ga vo, naio mial visipēiano tai napano Atua jiloglog kanio jibe kanio monovovuano tai. ¹¹ Ana mial vio mave betavo, ana naio mial titai jibe kanio panpano na toru tai, naio jo batove yetemeriba nei. Naio mial ka napano nalo aju abokar sudu nene nalo be ver, naruei nalo ajumña ajuvarvan batove. ¹² Ana joomo ea panpano nei, Pitere mial ka be temeul kinkin dolu nalo ajuao, bija bunu vite nalo napano Atua naio milalo abe lu ka kulo Israel nalo asenio re, jibe kanio māro nalo, a niobi nalo, a menu nalo. ¹³ Ana naio mijog joono tai mil banio, berinavo “Pitere, jau kotumolu, koue vite nalo nei tai ana jau kesenio.”

¹⁴ Mia Pitere naio berinavo “Peli ga Tubo, maka lele rijikia tibe na. Kiniou maka lele nesen vite nalo na jibe na napano maka rimemedu ka asenio, a ka napano kumemi kulo Ju nalo kumemi nubel kanio.”

¹⁵ Ana naio mijog joono nei bereio naio berenio, berinavo “Vite napano kiniou Atua neberuei neberinavo naio meravo, jau maka bunu kejikia kover naio miagiago.” ¹⁶ Ana vite nei naio maluwo jibe na valuo kanio, naruei iorou kanio ana varolu nene bereio, napano Pitere naio jo

berbure kia ga vo, ana panpano na toru nei naio
jo bavin bereio.

Pitere bokar nioti na kiano monovovuano nene

¹⁷ Ana Pitere naio mijog bova, naio jidom dede nioti na vite napano maluvo kanio, mia bogo napano jomña jidom dedeio kia ga vo, Kornelias kiano tomu tolu napano naio miilalo abano, nalo abinimei aboru Jopa. Naruei nalo abika Saimon kunuano den tomu tai, ana ajiloglog yimo nene kalo, ana nalo abinimei ajikili ajua Saimon kunuano m̄aratavo. ¹⁸ Naruei nalo abio jouo, aberenio "?O, be toro tai siano Saimon napano siano tinene abio ka Pitere, naio jo kamliko ea yimo na, ñeli na makanio?"

¹⁹ Ana ea bogo nei Pitere naio jotano jomña jidomii kia ga vo vite neibano mialio, ana Niununo Lu mil banio ber ka, berinavo "?Jau komijogio? Tomu tolu nalo ajumña ajiragso, nalo nene na ajikili aju tavio, ajumña abioso kiana. ²⁰ Mo jau kotumolu kavatove keialo, avona verenio nalo avaleaso ka mia kavan rivijalo, mia monoka jau kosidomii re ka mia kavan re kamliko, mia jau katakisorlo ga kavano, bior kiniou nemiilalo abiedu kasō."

²¹ Ana Pitere jumolu jabulu batove tavio, ana mial nalo tolu nei, ana mil banlo, berinavo "Ninei be kiniou napano kamiu kumisiragio. ? Kamiu kumisidom kiniou ka titai kovio ñeli na?"

²² Ana nalo nei aberdoþe, aberinavo "Nao, kumemi nubinimei ea kenememi parinio navurim̄araboboano na mira, Kornelias, ana naio miila kumemi nubinimei kasō, kanio jau komei ea kunuano ka naio rijog kija kanamo

iliano nalo tai. Atua kiano nailiano tai mil banio ka naio rivioso ḁa komei tibe na. Kenememi toro na toru nei, naio maka ve toro Ju, mia naio be toro na memedu tai napano dam̄ariga naio jom̄a bokar batitig bogo na volkouano nalo nonovio na kenemiu, a kulo Israel bunu ea kenememi vio nei nalo tinel jii naio toru laka. Naio miila kumemi nubinimei kaso, tenene na kumemi numitu nei.”²³ Mo bior m̄erenio batove ruei, ana Pitere naio burulo aba amon ea yimo napano naio joaio, ka mia aviniu aiel kia ga kavijova avatove.

Pitere ba miadu ka Kornelias

Viomijeni kanio bereio, ana Pitere naio bano naliko, a naliko bunu namoneano dolu nalo na vio Jopa, nalo aban bunu naliko.²⁴ Nalo aba vio melijokolo m̄arabu togio, naruei nalo amon, mia viomijeni bereio, ana nalo abatove ea vio Sisiria. Ea vio na, Kornelias naio jo naliko kiano m̄aratavo nalo, a naio bio bunu kiano bilbilu nalo ḁa amei atu rore a Pitere nalo.²⁵ Telikiti napano Pitere binimei boru ea Kornelias kunuano, Kornelias binimei biviuo naio, mijoru ea jaano jibe ka naio milotu kanio.²⁶ Mia Pitere burular naio jumolu bereio, berkanio berinavo “Aiou, koig, jau kotumolu kotu memedu. Kejilio, kiniou nebe kulorinio ga.”²⁷ Mo, ana Kornelias jumolu, ana nalo ajikar ka ajukunu, naruei naljuo aba joomo ea yimo, napano ka bogo nei naruei Pitere mialio ka napano tomu nalo telabo aju rore a naio joomo.

²⁸ Mo Pitere naio mil banlo naruei, berinavo “Kamiu kumitum̄a kumijikia batitigio ka napano

tivelinio na nalotuano na kumemi kulo Ju nalo, maka nuvijikia nuva joomo ea kulo dolu nalo kunualo napano maka ave kulo Ju, ūeli na nuve bilbilu vu rivijalo. Mia vonganei, Atua naio jiloglog meravo bo ban kiniou ka maka rimemedu ka neviti va ea tomu nalo tealo neverinavo nalo abova ūeli na nalo amiagiago ga. ²⁹ Bior vite na naruei napano Atua jiloglog ban kiniou, maka never bure nalo na ka bogo napano abinimei ka kiniou, ka mia neverenio re maka nejikia nemei, mia kiniou nebinimei ga. ?Ana nejidom ka kamiu kuverial van kiniou, kuverinavo kamiu kubio kiniou ka nemei ka venia?”

³⁰ Mo ana Kornelias naio berdoþe Pitere, naio berinavo “Nao, koig siva tanea. Vonganei, bogoti tolu barlaka ruei, monloglog bogo nene jibe nei naruei, ka m̄erenio tolu ka niogoravo, kiniou nojo joomo ea kunuaku ga, nojom̄a nemila volkouano na niogoravo. Nojom̄a nobolkouo, ana nemilo ka nailiano tai binimei jumolu ju kamu ea miraku, napano m̄ano kulum̄arauo mieg bo laka. ³¹ Ana na naio mil ban kiniou, berinavo ‘Kornelias, Atua naio jom̄a mijog kanamo volkouano nalo, a naio jom̄a jidomial kanamo bajago novo nalo napano m̄a jau kojom̄a komila ban talim̄asa nalo. ³² Mo jau monokanio kala tibe nei: monoka keiila tomu nalo tai ava Jopa ka toro tai, ka mia toro nene rimei rivijalo bereio. Toro nene siano vodolu be Saimon Pitere, a naio joa toro dolu tai kunuano napano naio bunu siano Saimon, napano kanano imāuano naio jom̄a mim̄auka vite nalo telabo ea kulukuti

bue māraauo. Mia kanamo tomu nalo amijikia aleal kunuano nene jo koyou vaataro ka tei.' ³³ Nailiano nene naio mil ban kiniou jibe na, naruei sōpeli ga nemiila tomu nalo na abiedu kaso, a kiniou neber siva toru banso ka kanamo bijukuvviano napano jau kobilimei ka kumemi ea vio nei. Mo, kito robiniu rojua vio nei, kamu ka Atua mirano, ka mia kumemi nuvijog iliano napano Atua ber kaso, ka mia jau koverio van kumemi."

Pitere mil ban Kornelias nalo

³⁴ Pitere mijog iliano nalo nei, ana mil banlo, berinavo "Bo ga, ana mo kiniou neberenio siva toru laka napano kamiu kumidu bogo nei ban kiniou, ka kiniou nemijikia neil van kamiu. Nejaaro toru laka, bior vonganei nebitilubar ka be riano toru laka ka napano Atua naio maka rivitisa ea kulo dolu nalo. ³⁵ Toro Israel, pēli na toro napano maka rimoluo ea bajulukuti nei, pēli na toro be bereio, mia avona naio tovon Atua, rila ga vite nalo napano Atua naio jidomio, mia Atua naio saaro ka naio.

³⁶ "Iliano napano Atua naio miila binimei ban kumemi kulo Israel nalo, kamiu kumijikia ruei, napano naio be ioluano novo tai napano berial berinavo toro mijikia rivokar tumāro napano naio be riano ea Yesu Kristo, napano naio be Tubo ka tomu nonovio na yetemeriba nei reraio.

³⁷ Ana kamiu kumijikia sano natukunuano nene, napano beamu, ana Jone Baruei naio binimei mioliolu ka kanano varueiano nei, ana iorou ka nina, be burumāra vite na maluvo ka kito, jikar rove yako Kalele, bano-o bokar nonovio vio

reraio napano Yutea. ³⁸ Burumāra vite nene, nina Yesu na vio Nasarete na bija burumāra imāuano nalo napano naio jomā milaio, napano Atua midu kanano Niununo Lu banio, bujolou batitigio toru eaio, a naio midu kanano burumāra moroano toru banio, ana Yesu jo miel jeliviv ea vio nonovio, mila imāuano novo nalo a mila batitig bunu ga nalo napano Simāro jomā mila lelanlo laka. Yesu mila vite nalo na, bior napano Atua jo bija naio.

³⁹ “Mo vite nalo nei napano naio jomā mila yako Yerusalem, a ea tanobuku dolu bunu ga nalo ea kenememi buruvenuo kumemi kulo Ju nalo, kumemi atevi nalo numitumā nuberrial vite nalo nei ban tomu nalo. Numitumā nuberrial ka napano kenememi tomu na tortoru nalo ajukakar Yesu ea mākolkolo, ana na naio māro, ⁴⁰⁻⁴¹ ana ea legiano tolu nene, Atua burumeulia naio bereio. Ana Atua mila kumemi tealo numialio, napano kumemi numitu tano, numisinan a numunu uei bijaio. Mia Atua maka rijamo ka naio rimaluvo tibe na ka tomu nalo nonovio, mia naio maluvo ka ga kumemi nalo, napano Atua bitiri bulag kumemi jibe nei, ka mia nuverial van tomu dolu nalo ka Yesu naio meul bereio ruei. ⁴² Ana bogo napano Yesu jo bija kumemi jibe na, naio mil ban kumemi, berinavo kumemi monoka nuvisivisii kiano Ioluano Novo van tomu nonovio, a monoka nuvila rimeravo vatitigio vanlo ka Atua naio bitirilar naio takurano ka naio tibure tomu nalo, nina nalo napano amāro ruei, a nalo napano mia nalo ameul kia ga vo ea bogo na tibureano. ⁴³ Ninei be Yesu

nene kia ga napano naverialiano nalo aberial naio nanua ruei, napano aberenio aberinavo mia Atua riviekokoa tomu nalo napano amonea siano kialo kariano nalo, nina nalo napano mia avie kouo ea naio.”

Niununo Lu mijoru burelo

⁴⁴ Bogo napano Pitere jo mil kia ga jibe navo, nalo amiilo ka napano Niununo Lu binimei batove ba bokar nalo napano ajumā amiagago kanio. ⁴⁵ Ana namoneano dolu nalo napano ajuvan vio Jopa naliko Pitere abinimei, nalo abe kulo Ju nalo, naruei nalo amiilo toru manenea ka vite nalo nei, bior napano binimei bokar bogo nei, ana nalo aberiamā Niununo Lu naio be jidomiano tai napano Atua jian ga ban kulo Ju nalo ga. ⁴⁶ Mia vonganei, nalo amial ka napano nalo napano maka ave kulo Ju, mia nalo amil ka iliano dolu nalo, ana ajumā amiaia Atua toru laka, ana na nalo amijikia ka naio jian Niununo Lu ban nalo napano maka ave kulo Ju nalo bunu.

⁴⁷ Ana na Pitere ber ka nalo napano naliko naio, berinavo “!Kamiu kumialio na! Vonganei, nalo abokar Niununo Lu jibe ka ga napano kito rabakario jukamu. Jibe na, mia maka rejikia roverburelo bunu ka mia ravaruei re ealo.” ⁴⁸ Bisi ana Pitere mil ban Kornelias nalo, berinavo ajev navaruieano ea Yesu siano, ana nalo abaruei.

Naruei nalo abalea Pitere jikili bunu ka naio to rivijalo ka bogoti tai bere vo.

11

Pitere mila veriiano ban namoneano nalo na Yerusalemō

¹ Ana maka vesiou, na lilianiano nei bano-o bokar atevi dolu nalo yako Yerusalemō, bija bunu namoneano dolu nalo ea tanobuku momou na vio Yutea, berinavo be tomu tealo napano maka ave kulo Ju napano nalo amonea Atua kiano Ioluano Vou ruei. ² Ana namoneano tealo na vio Yerusalemō ajidomii kirisikili aberinavo namoneano dolu nalo napano maka ave kulo Ju, nalo bunu monoka ave pakuveuio ka mia atibe ka kulo Ju, mia bogo napano Pitere naio bavin ea vio Yerusalemō, nalo aber niegeniege naio bova laka. ³ Nalo amil banio, aberinavo “?Jumābe ana jau kaba kojo kamliko tomu kurano nalo napano maka ave pakuveulo, a kojomā kojinan kamlikolo bunu?”

⁴ Naruei Pitere naio mil banlo, jikar ea sano burupati nene naio ber bisivisii batitigio vite nonovio banlo, jukunu banlo jibe nei, berinavo ⁵ “Nanua beamu kiniou nojo Jopa, bogo tai nojomā nobolkouo. Nojo mā nobolkouo bano mā nojobobogu garuei, ana nominal titai jibe ka burumāra panpano tai, napano naio jumolu den vio mave binimei yetano, napano ajumā abokakar sudu ver nene nalo, nalo ajumā ajuvarvan binimei yetemeriba, binimei yetano vaataro kean kiniou. ⁶ Nobitii batitigio joomo ea panpano nei, naruei nominal temeul nalo na vonuo, naliko temeul nalo na yeturu, bija māro nalo a niobi nalo, bija menu nalo, aju joomo eaio. ⁷ Kiniou nojomā nobitikario, ana nominal jog joono tai mil

ban kiniou, naio berinavo ‘Pitere, jau kotumolu, koue vite nalo na tai, ana mo kesenio.’⁸ Ana kiniou neberinavo ‘!Ee, Tubo! !Peli ga, maka rijkia tibe na! Vite nalo na jibe kanio maka rimemedu ka asenio, a kumemi kulo Ju nalo nubel kalo, kiniou nojomā nebel batitigio kalo julaka ga.’⁹ Ana na kiniou nomijog joono na vio mave mil bereio ban kiniou, berinavo ‘Vite napano kiniou Atua neberenio ruei ka naio meravo, mia jau maka bunu kejikia kover naio miagiago bereio.’¹⁰ Nomijog iliano na miyotuba jibe na varolu avona bisi, ana panpano nene bija saba nene nalo napano ajuaio, aburio bavin mave bereio.

¹¹ “Naruei monloglog ka bogo na, ana tomu tolu tai abinimei aboru ea yimo napano kumemi numituao, napano toro na vio Sisiria tai naio miilalo abinimei ka avuru kiniou navan bereio kumemilikolo.¹² Naruei Niununo Lu naio mil ban kiniou, berinavo ‘Jau maka kejikia kovere-nio maka kasaaro ka kava kamliko nalo tolu na,’ mia kiniou naban ga, a kuruado dolu nalo ari nei na vio Jopa, nalo bunu abinimei kumemilikolo. Kumemi nubano-o nuboru Sisiria, ana na nalo aburu kumemi nuban ea toro neibano Kornelias kunuano.

¹³ “Naruei nuba joomo, ana naio jomā jukunu ban kumemi, jomā berii jumābe napano naio mial nailiano tai maluvo ka naio, jumolu ju kamu ea mirano joomo ea kunuano nei, ana na nailiano nene mil banio, berinavo ‘Jau keiila toru riva Jopa, ka toro napano Saimon Pitere, naio monoka rimei rialso.¹⁴ Toro na mia naio rimei riverial lilianiano tai van kamiu napano mia

iliano nene naio mijikia rilarurso rivija kanamo
m̄aratavo nalo.'

15 "Mia bogo napano Kornelias naio mil bisi,
ana na kiniou kija nemil banlo, mia monloglog
bogo napano nojomā nejikar ka nemil kia ga, ana
Niununo Lu batove ealo javukia ga napano jomā
batove ea kito be moti nanua ruei. **16** Kiniou ne-
mial vite nei, ana tinieku maio ka bereio kanado
Tubo kanano iliano, napano beriio nanua, beri-
navo 'Jone baruei ea kamiu ka uei, mia bogo
vesiou re, ana mia kamiu kuvokar varueiano
napano ea Niununo Lu.' **17** Mo kito kulo Ju nalo,
napano kito romonea kiado Tubo Yesu Kristo
ruei, Atua jian kiano Niununo ban kito, jibe ka
ijaiano tai, mia bogo napano nemial napano Atua
jian ijaiano nene kia ga banlo napano maka ave
kulo Ju, ana vite na mila kirimeravo batitigio ea
kiniou ka vonganei, maka lele rimemedu ka mia
neverenio tomu nalo nei nalo maka ajikia amei
jouro kitoliko. !Kiniou nebe kenia, ka neielkue
kanio Atua tibe na, verenio naio sidom ka rila
tibe na vanlo!"

18 Naruei ea bogo napano nalo nei na
Yerusalem neibano nalo amijog Pitere kanano
iliano, nalo maka bunu ajikia averenio titai
vanio, mia nalo ajaaro ga toru, a nalo abamenea
Atua toru laka, aberinavo "!Riano ga na o-o!
Vonganei ga kito robitilubar vatitigio ka Atua
naio jaaro m̄ele ban nalo napano maka ave kulo
Ju bunu, ana na naio midu buluvio banlo bunu
ka mia nalo amijikia aviliglo, a ka nalo amijikia
avokar meuliano riano ea naio."

Taara na namoneano nalo na vio Antioko

¹⁹ Ana nanua, bogo napano Sol nalo amuebin Stevin naio māro ruei, Sol nalo nei amila lelan liki namoneano dolu nalo ea vio Yerusalem bunu, naruei namoneano nei nalo telabo aburo dedade janea vio abeve terakurano. Nalo tealo aburo vio tebieve laka aba abokar tanobuku na vio Vonia, tealo aburovuro lilian kalo aba abokar uleule na vio Saipras, a tealo aban lie vo aban ea burumāra bulukomeli labo tai, napano siano Antioko. A bogo napano nalo ajua vio nalo na, nalo ajumā aberial Ioluano Vou nei, mia nalo ajumā aberbisivisio ban ga nalo napano abe kulo Ju javukialo. ²⁰ Mia karina, ea vio Antioko nei be namoneano dolu nalo napano ajaluvo ea tanobuku na Saireni a uleule na Saipras, nalo abinimei bunu, amioliolu, mia nalo ajumā aberlualua Ioluano Vou na Tubo Yesu ban nalo na vio Antioko napano maka ave kulo Ju. ²¹ Naruei Atua kanano moroano jo binimei toru ea nalo na, a tiniobi toru amijog kanalo iliano nalo, ana na nalo amonea Yesu, nalo abiliglo abinimei ea naio.

²² Ana na lilianiano na vite nei binimei bokar taara na namoneano nalo tilinielo ea vio Yerusalem, berinavo Atua kiano iliano bano-o bokar nalo na maka ave kulo Ju ruei, mila ana nalo amiila Barnabas ban ea vio Antioko ka naio rial vonio vite nei vo. ²³ Bogo napano Barnabas naio boru ea vio na, naio mial vite nei be riano laka, napano Atua milivu toru ka tomu nalo nei kialo meuliano nalo, ana na mila naio jaaro toru laka kanio, naruei naio jusol iliano banlo ka

avokar Tubo sikili, vija kialo iviso vodolu nalo, ea bogo na bo a ea bogo na bova. ²⁴ Barnabas naio mila jibe na bior naio be toro novo laka, napano Niununo Lu bujolou eaio, a naio biekouo ea Atua, mo jibe na, ana tomu telabo abinimei ea Atua ka bogo na.

²⁵ Mia Barnabas naio mial ka be imāuano toru ea vio Antioko, naruei mial bo ka rila vonio ka rivan ea bulukomeli na vio Tarsis, ka rileal Sol, ka rivuru naio rimei ka rijai imāuano. ²⁶ Bogo napano naio milealio, ana burio abinimei bereio aba Antioko. Abe juo amijai namoneano nalo ea vio na, aberloglog tiniobi toru, amimāu jibe na bano-o bokar yuka vodolu. Ea bulukomeli labo nei Antioko, kulo dolu nalo amilikotkotu kija ka naiagagoano nalo, abiolo ka “Kristo tomu nalo” pēli na “Kristin nalo” a nina naruei nalo aberenio sio nei be moti.

²⁷⁻³⁰ Naruei ka bogo na, namoneano tealo napano abe naveraliano, ajumolu ea vio Yerusalem abinimei aboru Antioko, ana na nalo nene tai, siano Akabas, naio jumolu, mil ea moroano na Niununo Lu, berinavo “Mia bogo vesiou re, ana na mia vituiano tai ve toru rivokar tomu nalo nonovio ea venuo reraio na kanado tanobuku.”

Naruei bogo napano naiagagoano nalo na vio Antioko nalo amijog iliano nei, nalo aberii bisi, ana aberinavo mia aviniu monoka asuvan puruveru na vabe napano toro ve takurano naio mijikia suvanio, ka atuvan riva van kurualo nalo napano ajua tanobuku na vio Yutea, ka rijailo ka nalo atu rorea batitigio ka bogokouo nene.

Naruei nalo ajuvan puruveru nei, ana amijev ijaiano nei monea Barnabas naio Sol jumñalo, ka mia naljuo nei avar riva van navurimñaraboiano na namoneano nalo na vio Yerusalem.

A naverialiano nei kiano iliano be riano, bior napano iorou kanio, be bogokouo tai bokar vio nalo nei javukia ga napano naio berialio, ana nina ea bogo napano Klotias naio jomña be parinio tubo ka vio Romo.

12

Tomu na tortoru nalo amue kulo namoneano nalo, amila bulaglo toru laka

¹ Ea bogo nei, napano naljuo abar ijaiano nene binimei yako Yerusalem, Parinio Tubo Erot jo mue searo ea taara na namoneano nalo tealo.

² Kanano tomu na mira nalo tealo aba abokar Jone kuruano nei, Yemesi, ana amuebinio ka kanalo iobogu na mira nalo.

³ Ana kulo kouo nalo na kulo Ju nalo kanalo, nalo ajaaro toru ka vite nei, ana mila Parinio Tubo Erot naio mila bajago nei ba lie vo jibe na, ana naio berkanio kanano tomu nalo nei ka ava avokar bunu ga Pitere. Naio mila nina monloglog bogo na jokoluolu na kulo Ju nalo kanalo, napano nalo amila Jokoluolu Na Sidomkariano na Ioruriano, a bija bunu ga Jokoluolu Na Sinaniano Na Taba. ⁴ Erot jo jidomii berinavo verenio bogo na jokoluolu nei rivarlaka bisi, ana mia naio rivuru Pitere riva tumolu tukamu ea tomu nalo miralo, ka nalo ail vanio, a ka nalo averenio naio monoka rimaro.

Jibe na naruei, tomu nalo nei aba abokar Pitere, ana abuku naio ban ea yimo na tetavokoiano, a nalo amidu bagaro na mira nalo veri ka asirarag kuku vatitig kanio, napano bagaro nalo nei kanalo tomu nene nalo abeve veri ealo. ⁵ Ana bogo napano Pitere juu yimo na tetavokoiano jibe na, namoneano nalo aju abolkouo jikili ka naio julaka ga ban Atua.

Nailiano binimei burular Pitere den yimo na tetavokoiano

⁶ Pitere joa yimo na tetavokoiano bano-o, bokar bogiano napano Erot jo jidomii berinavo ea kavijo nene, mia rivuru Pitere riva tumolu tukamu ea tomu nalo miralo ka atibure. Ea bogiano nene, Pitere naio jo monmelio, nina iviso ka tomu na mira naljuo, napano amiadikar Pitere ban ea naljuo nei bija marimieni juo. A be tomu dolu juo na mira bunu napano naljuo aju abitikar māratavo nalo na yimo na tetavokoiano nene. ⁷ Mia kolvare ga, Atua kiano nailiano tai naio jumolu ju joomo ea vio nei, ana burumāra miamoiano na toru laka ea vio nene. Ana nailiano nei ba mikulkulu ka burusovonano Pitere, ka biobonio, ana berinavo “!Jau kalasōpeli, kotumolu!” Ana marimieni juo nei ajaraluvo ga jibe na den Pitere jumāno kolvare ga, ajibirbil batove juai borotano. ⁸ Ana na nailiano nei berinavo “Kovitirakar vatitigio kanamo kulubue na serikar mabomo, keya kanamo kulubue na jaamo a māmo kulusoto, ana kito ve juo ravano.” Ana Pitere mila jibe na, ⁹ ana jakisor nailiano nei naljuo abano. Ea bogo nei, Pitere maka rijikia ka vite nei naio

be riano kovio, ūeli na jumāabe, bior naio jidom berinavo ūeli naio monvovu kia ga vo. ¹⁰ Ana naljuo aju abano, ajodovulu māratavo na be moti napano toro na mira juao, aba ajovalu bunu ga māratavo juo napano toro na mira juao, naruei naljuo abinimei abokar burumāra māratavo na maariano napano be mārabo na aba tavio den yimo na lakoiano. Burumāra māratavo nene amimaukanio be butoto, ana bogo na abe juo abinimei vaataro kanio, naio ga betavo kanio, ana abe juo aba tavio. Ana na abe juo amiel kija ga telisu ea mārabo aban jibe na, ana Pitere miilo ka nailiano nei jaluvo den naio kolvare ga, ana Pitere naio ga takurano ju.

¹¹ Ana ea bogo nei ga, Pitere bitilubar ka vaio napano nailiano nei mila banio, ana berinavo “! Tomnei! !Riano laka nei! Nemijikia naruei ka napano Atua miila kanano nailiano nei binimei ka rivinalar kiniou den Erot jumāano, a ka rivurular kiniou den vite na bova nalo napano kulo Israel nalo aju ajidomio kia ga ka aber mia ala van kiniou.” ¹² Pitere bitilubar vatitig vite nei naruei, ana naio ban memedu ga ea Jone Mak kenieno kunuano, siano Mere. Ea yimo nei naruei, nalo telabo napano ajua vio na ruei ka mia abolkouo rivior naio.

¹³ Ana Pitere boru ea yimo nei, minia māratavo nene, ana niatira sesa na vio nei tai, siano Rota, naio binimej ka rivetavo. ¹⁴ Naio maka rivetavo vatitig ka māratavo nene vo, mia mijog lubar Pitere joono ka mil banio, ana jaaro mia jaaro, juvan māratavo nene jo, ana jikiti ba berial banlo, berinavo “!Pitere nene nei! !Pitere nene

nei naio jumolu ju tavio ea kiado bulumāratavo
ruei!"

¹⁵ Ana nalo aber kanio, aberinavo "!Jau keil
vovu re tibe na!"

Ana naio ber batitigio bereio banlo, berinavo
"!Maka leleio, kiniou maka nalaſibi nei, neber
riano nei!"

Ana nalo aber kanio bereio, aberinavo "!

Makanio! Ver tibe na, ſeli ſano ſimāro nene ga
na koviobo?"

¹⁶ Nalo ajumā amil kia ga jibe, ana Pitere
naio ju kia tavio, naio ju minia dolu ka ga
māratavo bano-o, ana nalo aba abetavo kanio.
Bogo napano abetavo, ana nalo abitilubar ka
be Pitere, mia nalo amiilo toru laka. ¹⁷ Ana
Pitere jisiu benavena ga banlo, juvan junāno
berinavo aturmāro ga, ana naio jukunu banlo
ka junābe napano Atua burular naio den yimo
na tetavokoiano. Ana naio ber kalo berinavo
"Bo ka kamiu kuva kuverial vite nei van Yemesi
vonganei, a vija bunu ga kuruado dolu nalo na."
Ana iorou kanio, ana Pitere jaluvo bereio, ba
joluku ea vio dolu tai.

¹⁸ Mia kavijo, ana tomu na mira nalo ameme-
biju toru ka napano Pitere maka bunu toa
marimieni nalo nei leleio, ana nalo amerou,
maka bunu ajikia mia ala tumābe naruei, nalo
ajumā abivika denlo, aberinavo "?Ana toro nei
buro junābe nei a naio ba jo be na?" ¹⁹ Ana
iliano nei ba bokar Parinio Tubo Erot berinavo
Pitere ba kovio ruei, ana Erot miila kanano tomu
nalo aba ajiragio bano-o, mia nalo maka ajikia
alealio. Ana Erot mil ban kiano tomu nalo
napano nalo aju kuku ka Pitere, ana nalo nene

maka ajikia averenio vite tai vanio, ana Erot berinavo avuku bulag nalo nene ana auebinvinlo amārmāro.

Mia iorou kanio, ana Erot juvan vio nei Yutea bereio, batove ba jua burumāra bulukomeli na toru napano Sisiria.

Tukunuano na māriano na Parinio Tubo Erot kiano

²⁰ Ana ea bogo nei napano Erot naio jomā mijil namoneano nalo kia ga vo, naio jomā mila baravo toru bunu bija tomu na burumāra bulukomeli juo nei Taia a bija Saiton, ban bano-o mia mila tomu na komeli juo nei amerou toru laka, aberenio aberinavo verenio baraviano nei rimei rivova mia rimei sikili kalo. Nalo na ajidom jibe na bior napano nalo aju ameul ga ea sinaniano nalo napano nalo abar ga ea Erot nene kiano borotano tai. Ana nalo amiila kanalo kulo kouo tealo ka amei ala merevu naliko Erot. Ana nalo nei abano abe bilbilu batitigio bo naliko toro kouo tai na Erot kiano, napano siano Plastas, ka naio mijikia rijailo a rila kialo mārabo ka amijikia ail rivija Erot ka atu rivu bereio ea tumāro rivija naio. ²¹ Ana Erot berial legiano tai berinavo nalo amijikia amei aial naio eaio, ana ea legiano nene nalo abinimei. Ea bogo nei, Erot miya māno burumāra kulusoto novo nalo, jibe kanio napano naio be burumāra parinio tubo, a jotano ea kiano burumāra jobaro, ana jomā jian kiano iliano tai banlo. ²² Ana nalo nei amijog kiano iliano nene, ana ajidom ajubolbolili naio pēli na tumābe, ana nalo abio jouo, aberinavo “!

Uerei, ninei maka ve toro na mil nei, p̄eli nina be Atua ga na, a!"

²³ Ana Erot mijog iliano nei, mia jaaro kanio, a barvar ka naio bunu ga ka napano nalo aberinavo naio be Atua, ana memedu ka bogo nei, nailiano na Atua kiano tai binimei mue naio, bior napano naio maka riverburelo ka aiaia ga Atua, mia aiaia re toro. Mia maka lele vesiou, ana ilo va nalo abujolou eaio, ana ajer kokorovio tiniene ana naio m̄aro.

²⁴ Ana ea bogo nei, bekurano ka napano tomu nalo na ajibe ka Erot nei nalo aju amila vonio ka m̄a auedom imāuano na Atua kiano, mia Atua kiano iliano naio jo jaburu miadu ban ea vio nonovio, a jo bar m̄arati telabo.

²⁵ Ana Barnabas naio Sol, abe juo amidu ijaiano napano namoneano nalo na vio yako Antioko nalo abuku ruei, abar ban navurim̄araboiano nalo na namoneano nalo na yako Yerusalem, bisi ana abe juo abatove, aban bereio yako Antioko, ana ea bogo nene, aburu Jone Mak jakisorlo.

13

Amioako Barnabas naljuo Sol

¹ Ea taara na namoneano nalo yako Antioko neibano, ana tomu tai nalo aju napano abe naveraliano nalo, a tealo napano abe naverloglogiano nalo. Nalo nei tai kalo kanalo sio jibe: Barnabas, a Simion Kuluniabene Bobogio, a Lusias na vio Saireni, a Manaen nei nanua m̄aratavo na Parinio Tubo Erot nalo amidular naio bogoti napano naljuo Erot abe kiritete kia

ga vo, a naliko nalo na, Sol bunu. ² Ana bogoti tai, ana nalo nene naliko namoneano dolu nalo amondulu, ana aju amilotu ka Atua, ana Niununo Lu mil banlo, ber kalo berinavo “Kamiu kuvurular Barnabas naio Sol den kamiu vonganei, kuvitiri bulaglo ave juo ka ala imāuano tai napano kiniou nejidom ka alaio.”

³ Ana iorou, amondulu bogo tai bereio ka abolkouo, ana nalo abokar Barnabas naio Sol pariparilo, ana amioakolo abe juo, bisi ana amiila bulaglo abano ka ala Atua kiano imāuano.

Barnabas naljuo Sol aboru yako Saipras

⁴ Ana jibe ka napano Niununo Lu miila bulag Barnabas naljuo Sol jibe na, abe juo ajuvan vio Antioko, ana abatove ea māarkomeli nei Selusia napano jotano koyou, ana nalo ajel ea uauako tai, aba aboru ea uleule na Saipras. ⁵ Ea uleule nei, abe juo abauro ea burumāra bulukomeli na Salamis, ana naljuo aban ea yimo na volkouano nalo na kulo Ju nalo kialo, ana ajumā aberial Atua kiano iliano. Ana ea bogo na, Jone Mak bijurukarlo kia ga vo, ana naio jomā mijailo ka imāuano.

⁶ Ana nalo tolu nei amiel ea uleule nei, abatove abokar togio dolu nene, ea bulukomeli dolu na toru nei Pavos. Ana ea vio na, amial toro tai napano mijikia mila m̄esi ka tomu nalo jo, napano naio be toro Ju tai, siano Baryesu, a abio bunu naio jel ea iliano na kulo Kris nalo kialo, aber Elimas. Toro nei naio jomā mila sibi janea vio, naio jomā berenio naio be Atua kiano naverialiano tai. ⁷ Ana toro napano mā mila m̄esi nei, naio be toro na toru tai bunu ea imāuano na

parinio tubo na uleule na, napano Sejes Poloso. Ana parinio tubo nei, naio be toro tai napano mijikia batitigio vite bo, ana bio Barnabas naljuo Sol ber amei aialio, bior napano naio jidom ka rijog Atua kiano iliano tai denlo. ⁸ Ana bogo napano naljuo abinimei, ana toro na mijikia mila m̄esi nei naio milidielo, milavio ka riverbure naljuo nei a jidom ka parinio tubo nei naio rudu re bunu moneano ea Yesu. ⁹ Naruei Sol, napano ajum̄a aber bunu siano aber Pol, naio binimei bujolou ka Niununo Lu, ana tiniamirano bitikar jikili ban ka toro nam̄a mila m̄esi nei, ¹⁰ ana berkanio, berinavo “!Jau kobe Simaro kenerinio memedu! Vite nonovio napano bo, mia jau maka kosidom leleio, ana jau kobujo ka sibiano a bajago va nalo ga. Atua kiano iliano nalo, jau kojom̄a kobilivilig lelario julaka ka rimei rive sibiano bereio. ¹¹ Vonganei ga mia keial Atua jum̄ano rivokarso rimemedu. Vonganei ga mia jau miramo ribono, mia jau kojikia re keial legiano vesiou kija.”

Ana kolvare ga ana toro na mijikia mila m̄esi nei naio mial jibe ka napano iou tai na yeturu napano kiri bobogio laka binimei juko mirano, ana naio jo miel vovu ga jibe na ka jidom rileal toro tai ka rivokar jum̄ano ka rivurio rivano. ¹² Ana bogoti napano parinio tubo naio mial vite nalo nei, ana naio monea Atua kiano iliano, ana bogo napano Barnabas naio Pol aberloglog naio ka iliano lu nalo nei, ana naio miilo kanio, mialio bo mia bo.

Pol naljuo Barnabas abano Antioko dolu tai,

ea tanobuku na vio Pesitia

¹³ Ana Pol nalo ajuvan vio Pavos, ana ajel ea uako abatove naruei abauro ea tanobuku nei Pamvilia, ana nalo amiel abano-o abokar bulukomeli nei Peka. Ana ea vio na, ana Jone Mak juvanlo, maka bunu takisorlo, mia naio ban bereio Yerusalem.

¹⁴ Ana Pol naljuo Barnabas, ajuvan vio Peka, ana amiel naruei aba aboru ea tanobuku na vio Pesitia, aba abokar bulukomeli tai napano siano Antioko bunu. Ajua vio na, ana ea Legiano Lu, ana aba joomo ea yimo na volkouano na kulo Ju nalo kialo, ana ajutano naliko tomu nalo. ¹⁵ Ana navurimāraboboano nalo amila lotuano, ba bokar napano abuluku Iliano Lu, ana nalo abuluku vivitauiano tai ea Mosis kiano tuboiano, a tai ea niosi na naverialiano nalo. Ana bogo napano vulukuiano nalo nei bisi, ana kulo navurimāraboboano nalo abika den Pol naljuo Barnabas, aberinavo “Banalo, verenio kamjuo kumije iliano tai napano mijikia rijai tomu nalo kialo meuliano, ana mo kumemi numisidom kamjuo kuverialio van kumemi.”

¹⁶ Ana na Pol jumolu, ana buku jumāno, ber amelumu ka aje tilinielo ka naio ana mil banlo, berinavo “Mia bo, ana kiniou nejidom ka kamiu kulo Ju nalo, naliko kulo dolu nalo napano kamiu bunu kumonea kenememi Atua, kamiu nonovio kuvije tiliniemiu rivu ka kiaku iliano nei. ¹⁷ Kiado Atua nei, naio naruei napano bitiri bulag kiado kulo moruo nalo na beamu, a naio naruei napano mila nalo abinimei miroano laka ea bogo napano amimāu kurano yako Ijivi, a naio ga bereio napano buru bulaglo den bogokouo

nei, ea kiano burumara moroano nei. ¹⁸ Ana naio burumarabo kalo aba tavio aban ea vio yauo, ana amiel ea vio na bano-o bokar yuka duelimo va veri [400], ana va telabo ka bogo na nalo ajumña abilig taakalo ka Atua, mia naio maka lele tuvanlo. ¹⁹ Naruei ka bogo napano abinimei abokar buruvenuo nei Kenano, napano Atua berkar ka mia rudu vanlo, ana naio jitig bulag bajulukuti aluo na kulo dolu nalo napano abinimei ajua vio nei ruei, karina midu borotano nene ban korobido nalo, abe boru kanio, ana aba ajua bokanio. ²⁰ Jikario ea bogo napano abano be moti garuei Ijivi, binimei bokar bogo napano abano bereio jouro ea kanalo buruvenuo bereio, bokar titai jibe ka yuka duelimo toromomou veri duelimo va limo [450].

"Ana ea bogo napano ajua kanalo borotano jibe na, ana Atua bitiri bulag kanalo tubo nalo, ka avurimärabo kalo ka mā atiburelo, ana tubo nalo nei amimāu mā jibe na ba bokar nalo toro na maariano nei Naverialiano Samuel. ²¹ Ana nalo aberinavo maka bunu asidom tubo nalo na jibe na, mia aber ka Samuel aberinavo naio rileal toro tai napano mijikia ve kanalo parinio tubo na toru. Ana Atua jiloglog Sol, Kis kenerinio, banlo, napano naio be bajulukuti na Beniamen kiano, ana Sol binimei be kanalo parinio tubo na toru na be moti garuei, ana naio be tubo kalo bokar yuka duelimo va veri [40]. ²² Karina, na Atua burular Sol bereio, ana bitirilar Teviti midu jeleigio, ana Atua jaaro toru ka Teviti, naio jo berii berinavo 'Ea Teviti nei, Jese kenerinio, mia kiniou nemial ka nabokar toro tai napano kiano bajago jakii kiaku jidomiano memedu,

ana nemijikia ka mia naio rimāu tibe ka ga napano nejidomio.’²³ Ana Atua naio berkar ban korobido nalo re nua nua nalo ruei, berinavo mia naio rudu toro tai ea tormoruo Teviti nei kanano bajulukuti, rudu naio van kito kulo Ju nalo, tibe kiado Ioruriano, ana vite nei Atua milaio ea toro nei Yesu ruei.

²⁴ “Beamu, bogo napano maka Yesu nei rimeivo, ana Jone Baruei jo mioliolu ban kito, berinavo ‘Kamiu monoka kuvilig kamiu, ana monoka kuvan ea varueiano.’²⁵ Ana bogo na Jone vaatara ga ka rila nonovio imāuano nalo napano Atua midu banio, ana naio jomā bika den tomu nalo, berinavo ‘?Kamiu kumisidomii kuberiamā kiniou nebe Naverikariano? Kiniou neber ka kamiu, kiniou maka leleio neve toro napano kamiu kumitu rorea naio nei, makanio. Mia na iorou ka kiniou, naio jo binimei kia ga nei, naio bo mia bo, a naio be lu laka, ana nemial jibe maka neve verare ka neve kiano toro na imāuano, maka navare ka nava vaatara ka mia neivelar kiano kulubue na jaano.’”

Pol ber napano tomu na tortoru na kulo Ju nalo, nalo naruei amuebin Yesu

²⁶ Ana Pol ber kalo, berinavo “Kuru-aku nalo, kamiu tealo napano abe kulo Ju nalo memedu, napano kumaluvo ea bajulukuti na Epraamo kanano, a kamiu tealo abe kulo dolu nalo, ana kumonea kenememi Atua kumemi kulo Ju nalo, kiniou nejidom ka kamiu nonovio monoka kuvitilubar ka kito nei naruei, napano Atua jian

13:24 Mak 1:4; Luk 3:3 **13:25** Jon 1:20, Mat 3:11; Mak 1:7; Luk 3:16; Jon 1:27

iliano na ioruriano ban kito ruei, mila ana kiniou nojomā neberial ban kamiu nei. ²⁷ Nalo na vio Yerusalemō naliko kanalo tomu na tortoru nalo, nalo maka lele avitilubar Yesu ea bogo napano naio binimei, a maka avitilubar ka naio be Ioruriano napano naverialiano nalo aberiiio ea Iliano Lu nalo napano abuluku julaka ea Legiano Lu nalo. Tibe na, nalo maka avitilubario, mia amila ka naverialiano nalo kialo iliano telaboamei ave riano, bior nalo naruei ajibure kanalo Naverikariano nene nei aber naio monokanio rimāro. ²⁸ Maka ajikia aleal titai napano rimemedu ka mia naio rimāro riviorio, mia ajikili ka Pailat ka naio monoka rijamo ka riverenio nalo amijikia auebinio. ²⁹ Ana amila kikio jakii ga vaio napano naverialiano nalo aberialio bogbe nua ruei, napano aberenio mia tomu nalo ala van naio, rivano-o mia auebinio ea mākolkolo, ana iorou kanio amidu tati nene, aba amidu joa buluvai. ³⁰ Ana Atua mila naio meul bereio den namāriano, ³¹ ana ea bogoti tealo telabo kija, ana na naio jomā miroyoyotuba ka kanano tomu nalo napano beamu naliko naio yako Kalele, a napano ajakisorio abinimei mave Yerusalemō. Ana nalo napano mā amial Yesu jibe na ruei, mia nalo nene naruei ajumā aberveriio ban tomu nalo aberenio naio meul bereio den namāriano ruei.

³² “Mia vonganei, ea vio nei, kumemi juo nubinimei ea kamiu ka nuvar Lilianiano Novo nei rimei van kamiu. Kumemi juo nuberrial

13:28 Mat 27:22,23; Mak 15:13,14; Luk 23:21-23; Jon 19:15

13:29 Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42

13:31 Imāuo 1:3

ban kamiu, nuber vite novo nalo napano Atua berkario ban korobido nalo re beamu, berenio mia rila van kiano tomu nalo,³³ ana vonganei vite nalo nene abinimei abe riano ea kito ruei, kito kumābilo nalo, a ea kito kulo dolu napano kito romonea naio. Ana kito robokar vite novo nei ea kiado bogo ga, napano Atua miila Yesu binimei yetano ea yetemeriba nei, a mila naio meul bereio den namāriano kar kito.

“Ea Iliano Lu, Iouano mirano juo naio berii vite nei, napano ber

‘Kiaku tete, nemial jibe ka banei kobilimei kobe keneriku, ana kiniou nebinimei nebe karamāmo riano.’ *Iouano 2:7*

³⁴ Ana ea tivelinio napano Atua mila Yesu meul bereio den namāriano, napano naio maka rijikia rivan bereio ea mārtanbo, ea tivelinio nei iliano juo na Iliano Lu aberenio ruei. Ea iliano na be moti ana Atua berii jibe nei, berinavo

‘Ilivuiano lu nalo nei napano kiniou neberkario nua ban Teviti beamu ruei, nalo aju ajikili kia ga vo, ana vonganei mia kiniou neje van kamiu naruei.’

Ais 55:3

³⁵ Ana iliano tinene na tivelinio nei, naio joa Iouano tai bereio, napano toro napano jirio, naio mil ban Atua, berinavo

‘Mia jau kojikia re kajamo ka kiamo toro lu rial namāriano,

‘peli na mokotenano rimenunu bogo tai.’ *Iouano 16:10*

³⁶ “Ana iliano nalo nei maka atumā averii tornoru Teviti nanua beamu, bior karina napano naio mila Atua kiano imāuano ban kiano tomu

nalo, ban bano-o mia naio māro garuei, ana ajivin jo bija korobinio nalo, ana mokotenano mon ea vio na bano-o mia menunu. ³⁷ Ana iliano nalo nei aberii Yesu nei ga, aberii napano mokotenano maka riva rivova tibe na, mia Atua bitirilar naio meul bereio.”

Pol berii viekokoano naio joa ga Yesu

³⁸ Ana Pol naio berinavo “Kuruaku nalo, ver tibe na, kiniou nejidom ka kamiu monoka ku-vijikia vatitigio vite nei, ka ea ga Yesu nene ga, ana Atua jo mila ban kitojuo berii naio biekokoa kiado vovaiano nalo bunu ruei. ³⁹ Mosis kiano tuboianeo maka lele rijikia rivurular kitojuo den kiado bajago na vovaiano, mia jau kei, napano verenio komonmonea Yesu sikili, ana mia naio rijelar kiamo bajago na kariano denso. ⁴⁰ Tibe na, monoka kuvitikar vatitig kamiu rivu, bior ver makanio, mia kuvitibe ka napano naverialiano nalo kialo iliano tai berenio, ⁴¹ napano berinavo ‘*Kamiu kuvialio! Kamiu kumitumā kubital niege-niege vite lu nalo, mia vonganei mia kuvitilubario, karina mia kumārmāro.*

Bior napano kiniou nojo nemila imāuano tai iviso bure kamiu ka bogo napano kumeul kia ga kia navo, ana nalo aju aberbisivisii meravo ban kamiu, mia maka kuvisidom kumonmoneaio.’” Apakuk 1:5

Tomu nalo na vio Antioko ajaaro ka Pol kiano iliano

⁴² Ana Pol mil banlo bisi, ana na nalo aba tavio, ana tomu nalo abinimei abika jikili den

Pol, aberinavo "Kumemi numisidom nuber ea Legiano Lu nei napano jo binimei, mia kamjuo kumei nei bereio ana mo kuverloglog kumemi lie vo ka vite nalo nei." ⁴³ Naruei bogo napano Pol naljuo Barnabas aju abano, ana kulo Ju nalo telabo naliko bunu kulo dolu nalo napano abinimei ajibe kulo Ju nalo ruei, abinimei amiel ajakisor naljuo aban napano aber atukunu lie vo. Naruei atevi juo nene amil banlo, aberii kalo aberenio nalo monokanio avarkar tinielo lie vo ea Atua, a nalo monoka ala vonio ka ava joomo lie vo ea kiano tiniememiano. ⁴⁴ Ana jibe ka napano nalo aberii ka Pol naio Barnabas ruei, ea Legiano Lu dolu napano binimei iorou, ana viobujo ka kulo Ju nalo, a viobujo bunu ka kulo dolu nalo ea bulukomeli nei abinimei vio takurano ga, ka aber aiagago ka Pol jomā mioliolu ka Iliano Lu na Atua kiano. ⁴⁵ Mia bogo napano kulo Ju nalo kialo tomu na tortoru nalo amial tomu dolu nalo telabo nei, ana amijoku kanio, aju amil bova ka ga Pol, ajumā aberii ka tomu nalo aberenio naio jomā milasibi ga na. ⁴⁶ Mia Pol naio Barnabas naljuo maka tinielo rimemebiju, naljuo aju amil toru ga, naljuo kanalo iliano ba jikili lie vo, ana aberii ka kulo Ju nalo nei, aberinavo "Kumemi numial memedu ka mia Iliano Lu na Atua kiano napano kumitumā nuber ka kamiu, rimei rivokar kamiu kulo Ju nalo ve moti, beamu ka kulo dolu nalo. Mia maka kuvisidom kumoneao, ana kumitumā kubuku searia bulagio ga bano, javukia napano maka bunu kuvijikia kuvokar meuliano na maka rijikia ribisi. Mia bo ga, jua

ga kamiu, mo ver tibe na mia kumemi nuva nuvioliolu ga van nalo napano maka ave kulo Ju nalo. ⁴⁷ Bior napano Ilian Lu tai berenio ruei napano kumemi monoka nuvila tibe na, napano Atua naio berenio, berinavo

'Kiniou nebitiri larso ka mia jau komerera, kotibe ka yulu tai rimererali nalo napano maka amonea kiniou vo.'

Mia jau kavar kiaku ioruriano riva rivokar vio reraio nalo ea yetemeriba.' *Ais 49:6*

⁴⁸ Ana bogo napano nalo na maka ave kulo Ju amijog iliano nei, mia nalo amijog bo toru laka biorio, aberinavo “!Tomnei, Atua kiano iliano nei naio bo mia bo, koig kumemi tiniememi jii-o mia!” ana nalo napano Atua berkarlo ka mia avokar meuliano napano maka rijikia ribisi, nalo nei naruei amonea Yesu ea bogo nei. ⁴⁹ Ana jikario ea bogo nei, Tubo kiano iliano jomā mijiajian janea vio nonovio ea tanobuku nei.

Kulo Ju nalo tiniel jer Pol naio Barnabas

⁵⁰ Mia kulo Ju nalo napano amijoku aba amial tire nalo na tortoru nalo ea kialo yimo na volkouano, bija navurimāraboiano na māarkomeli nei, ana amil banlo amila searo ea kanalo jidomiano, ban bano-o mia tomu na tortoru nalo nei amiila tomu nalo aba amijil lar Pol naljuo Barnabas den kanalo vio. ⁵¹ Ana bogo napano naljuo aju aba tavio, ana naljuo amila kijokijo tai ban nalo na māarkomeli nei, nalo amijuba kon yevi na mārabo napano jua jaalo.

Ana nalo ajaluvo den vio Antioko, aba abokar mārkomeli nei Aekoniam, ⁵² mia naiagagoano vou nalo napano aju yako Antioko, tinielo jaaro toru, a Niununo Lu binimei bujolou vatitig ealo.

14

Pol naio Barnabas, naljuo amioliolu ea vio Aekoniam

¹ Naruei ea komeli na vio Aekoniam, vite nonovio amalmalupo javukia napano ea vio Antioko garuei. Pol naljuo Barnabas aboru ea vio na, mia iorou kanio ana abe juo aba joomo ea yimo na volkouano na kulo Ju nalo kialo, naruei amioliolu. Abe juo amioliolu bija Atua kanano moroano, naruei tomu telabo napano ajua vio na amonmonea Ioluano Vou na bo nei, napano nalo togio abe kulo Ju, a nalo togio abe kulo Kris.

² Mia kulo Ju dolu nalo napano aju na, maka asidom amonmonea, naruei iorou kanio ana aba amila vonio ka avilig lelan tomu dolu nalo napano maka ave kulo Ju kialo jidomiano, nalo amila tiniel jerlo nalo napano amonea vonga.

³ Vite na naruei naio mila ana na Pol naio Barnabas, naljuo aju lie vo ea vio na, aju bogo tebieve kija, ka alavon ka aija namoneano nalo. Mia bogo napano nalo aju naliko jibe na, mia maka amerou ka nalo napano tiniel jerlo, mia amioliolu dolu ga ka Tubo Yesu banlo, a ka aberii kiano burumāra tiniememiano ban tomu nalo. Ana Tubo naio mila tomu nalo abitilubar ka kanalo iliano nalo abe riano, bior naio mijamo ka ban naljuo ka amila burutomoluo nalo a vite na iloiano telabo bunu ea vio nei.

⁴ Mia tomu nalo na komeli nei nalo aburuburelo ea taara juo naruei, napano tealo amijakar kulo Ju nalo, mia nalo tealo amijakar atevi juo neibano. ⁵ Tivelinio juo nei ajumña amila baravo kalo jibe na, ban bano-o mia kulo Ju nalo naliko kulo dolu nalo napano maka lele tinel tii namoneano nalo neibano, bija bunu kanalo tomu na tortoru tealo, nalo naruei aber kakar ka mia atuk atevi nalo nei a atuba binvinlo amārmāro.

⁶⁻⁷ Mia atevi juo neibano nalo amijog vite nei, ana amial aber bo kanio avuro den vio nei, ka ava aje jogvuiano ea vio tai. Jibe ga na, nalo ajumolu den vio nei, aban ea tanobuku dolu na vio Likonia, ana nalo aba aberial Ioluano Vou na bo ea tanobuku na vio na, bija sano komeli nene juo, napano sialo jibe nei, Listra bija Tebe.

Pol naio Barnabas naljuo amioliolu ea vio Listra

⁸⁻⁹ Naruei ea mārkomeli na yako Listra, bogo tai ana Pol naio jomña mioliolu ban tomu nalo, mia toro tai be javuluku naio jomña jojo tano, jomña miagago ka Pol. Toro nei jikar ea bogo napano naio moluo, naio maka leleio riel bogo tai, bior jaano be juo abuluk.

Naruei Pol mial ka toro nei jomña miagago batitigio ka naio, a mijog lubar ka toro javuluk nei naio jo monea Yesu ka mia naio mijikia rila vatitig jaano ve juo. Naruei Pol bitii kilkil eaio, ¹⁰ ana bio naio, berinavo “!Toro javuluk, jau kotumolu, kesikili kotu ka jaamo ve juo!” Naruei toro nei mijog Pol mil banio jibe na, naruei naio

jumolu sopeli ga, ana na jo miel bija jaano be juo napano abinimei ajikirkili bo ruei.

¹¹ Ana bogo napano tomu nalo amial vite nei napano Pol milaio ea toro javuluk nei, nalo aju abiovio kanio jel kialo iliano, aberinavo “! Aiou! !Kiado atua nalo amidu kulorinio mirano, abatove kean kito jibe ka toro garuei!” ¹² Naruei nalo ajian sio na ban Barnabas, abio naio ka Susu, napano naio be sio na parinio tubo na kialo atua nalo, a ajian sio na ban Pol, abio ka Emis, ka naio be sio na toro napano jomña bar kanalo atua nalo kialo iliano nalo, bior amial ka Pol naio jomña mil lie jovulu Barnabas.

¹³ Ana tavio ea morouo na komeli nei, yimo lu tai tena kialo atua nei, Susu, naio jo, bija toro lu nene, naruei na toro lu nei naio jidom riomon ka tomu nalo monoka avuru sida rivan Pol naio Barnabas, napano nalo ajidomii aber tomjuo nei abe kanalo atua. Naruei toro lu nei milalo amila sopeli aba aburu bue mārauo nalo abinimei, ana amiovovualo ka maniegiegi nalo, ka auebinvinlo ea burusio na yimo lu neibano.

¹⁴ Naruei Barnabas naio Pol, naljuo maka atumña ajikia kialo iliano, napano ajumña aberii vite nalo nei, mia bogo napano naljuo amijog venia napano ajumña ajidomii ka alaio, naljuo amijog bova-o mia! Atevi juo neibano, naljuo maka asaaro leleio ka napano tomu nalo nei ajidom alotu kalo, mila na abe juo amijede mālo kulusoto nalo, ajikiti aba ajikili aju iviso ka tomu nalo nei, amiaga, aberinavo ¹⁵ “! Kuverburelo, kuverburelo! !Kamiu kuvila re tibe na van kumemi! !Kumemi juo nube toro ga javukia

kamiu ga, maka nuve atua nei! Kumemi nubinimei ga bija Lilianiano Vou na bo, nubinimei ka nuverial van kamiu ka monoka kuvituvan kenemiu bajago moruo nalo na jibe na atu, kuvolkouo re bunu ka kenemiu atua nalo na telabo napano amārmāro ga. Mia nubinimei ka nuverial van kamiu ka Atua takurano ga jo napano naio meul, a numisidom nuvilig kamiu van naio, napano naio ga naio jii na vio yauo bija borotano, bija tei, a naio jii vite nalo nonovio napano ajua vio nonovio nalo ea yetemeriba nei. ¹⁶ Ea yuka nalo na telabo p̄eli na terati nalo napano abarlaka ruei, Atua mijamo ka tomu nalo na vio yetemeriba, jibe ka kamiu, nalo ajumā amiel ajakii bajago doldolu nalo, a maka ajikia naio, ana na nalo amila lotuano jibe ka ga napano ajidomii aber memedu ka alaio. ¹⁷ Nemial ka napano kamiu kumila jibe na bior kamiu maka kuvijikia naio, mia tivelinio ka naio, naio maka ruduvan naio reraio ka kamiu, bior bogo nonovio naio jomā jiloglog naio tertelisu damāriga ka kamiu, berinavo naio be riano, a napano kiano bajago ea kamiu kirinovo laka. Naio naruei naio jomā mila kiano yuo bovo jibirbili batove, a naio naruei napano jomā mila vite nonovio amiluo ea tiniavio nalo na kenemiu, nalo abar salo nioti nalo ka bogo nene memedu. Naio naruei jomā mila kamiu kumisaaro a kamiu kumijog bo toru laka ea sinaniano novo nalo napano kumitumā kubar ea kenemiu tiniavio nalo nene.”

¹⁸ Pol naio Barnabas naljuo aber iliano na jibe na naruei, mia kolvare ga ka mia ajikia re ka

mia averbure re tomu nalo nei napano ajidom m̄elea ka ala lotuano vanlo a napano amiomon sida kalo. Mia iorou kanio napano nalo amijog tomjuo nei kialo iliano, ana na nalo maka bunu alaiio bereio.

¹⁹ Avona kario, ana kulo Ju nalo tealo napano m̄a amijil Pol naio Barnabas ea vio Antioko a ea vio Aekoniam ruei, vonganei ana nalo aba amiyotuba ea vio Listra nei bereio. Naruei nalo ajum̄a ajukunu ban kulo Listra nalo, ban bano-o mia aburu batitigio kialo jidomiano nalo abano be dolu bereio, avona kario, ana nalo aban ka Pol, ana ajubaio ban bano-o mia amialio aberiam̄a naio m̄aro ruei. Naruei nalo aburutitigia taniabene ba tavio ea komeli, abuku searia naio jo jibe ga na, naruei aban bereio. ²⁰ Mia naiagagoano tai abinimei amidu batitig Pol, ana nalo aju naliko, avona bisi, ana naio jevijo bereio, ana ban bereio vonuo nalikolo. Mia ea kavijo, ana naljuo Barnabas, abe juo amiel, aban ea m̄arkomeli dolu na telisu nei Tebe.

Pol naio Barnabas, abe juo aban bereio, ajakii jaalo ajel ea vio nalo nei bereio

²¹ Naruei ea vio Tebe, Pol naio Barnabas abe juo amioliolu, mia ea vio na nalo aburu tomu telabo abinimei amonea, abinimei abe Yesu kiano naiagagoano nalo. Ana iorou kanio, ana naljuo ajaluvo ea vio Tebe bereio, ajikar ka avan bereio, naruei nalo ajakii m̄arabo nene kia ga napano nanua ajel eaio abinimei. Jibe na ga nalo avan bereio ea vio Listra, karina, Aekoniam, karina, aba aboru Antioko na vio Pesitia. ²² Ana ea vio nalo nei, aberloglog namoneano nalo

bereio, mia ajian iliano novo nalo ka rijailo, a nalo aberinavo “Be iakurano ka napano ūeli mia kito romijikia rovinua bogokouo nalo, ūeli na mia tomu nalo ail die kito, mia ka kito rava jouro ea Atua kiano navenatuboiano naio monokanio tibe ga na naruei. Verenio tibe na, kamiu kumelukluku re, kuvan re bunu, mia kuvitumolu kuvitu sikili ea Kristo dam̄ariga.” Nalo aber iliano nalo na jibe na, mila ana namoneano nalo abokar jikili moneano. ²³ Ana ea komeli nalo abiniu, ajokol tomu nalo tai parilo ka ave navagadeano nalo ka taara na tomu na moneano nalo, ana nalo ajuvan sinaniano ka abolkouo kalo. Naruei amidulo ajua Tubo jum̄ano, napano nalo amonea ka mia naio rijailo tulaka.

²⁴ Naruei nalo aju aban bereio jibe na, amiovdulu ea tanobuku na vio Pesitia, bisi na abinimei ea tanobuku na vio Pamvilia. ²⁵ Ea tanobuku nei, amioliolu ea komeli na vio Peka, karina abatove ea vio Atalia, koyou ea tei, ²⁶ ana nalo amidu uako, aba aboru bereio ea komeli na vio Antioko, nina ea vio Siria. Nina be burum̄ara komeli labo napano beamu, nalo abolkouo ka Pol naljuo Barnabas, ka mia Atua kiano tiniememiano vija kiano vitikariano vu novo to rivijalo, ana na amiila bulaglo ka adu Lilianiano Vou na bo rivano. Mia vonganei naruei, naljuo amila nonovio batitigio burum̄ara imāuano nei, ana abinimei bereio ruei. ²⁷ Naruei nalo abio ban namoneano nalo ka aviniu amei vio takurano, ana aberii iliveriioano banlo, a naljuo aberbisivisii batitigio banlo ka jum̄abe ana Atua naio betavo ka nalo napano maka ave kulo Ju, ka mia nalo

bunu amijikia amonmonea, a amijikia aiasol ea navenatuboiano na kanano.

²⁸ Ana na naljuo aju bunu siberio tolu titai jibe na naliko namoneano nalo ea vio Antioko.

15

?Namoneano vou nalo monoka atakii Mosis kiano Tuboiano ūeli na makanio?

¹ Ana bogo napano Pol naljuo Barnabas aju kia ga vo yako Antioko, kulo namoneano tealo na tanobuku na vio Yutea, napano abe kulo Ju, abatove ea vio nene. Ana bogo napano nalo amioliolu ban kulo namoneano dolu nalo na vio Antioko, aberial kanalo verloglogiano tai, aberinavo “Verenio kamiu kulo ɻamoneano nalo tealo, maka ave pakuveu takii vaio napano Mosis kiano tuboiano berenio, mia Atua maka rijikia rilarurlo.”

² Mia Pol naio Barnabas, naljuo maka asaaro leleio ka iliano nei, bior amijikia ka Lilianiano Vou na bo na Tubo kiano naio maka river tibe na, naruei amil jikili banlo, amila baravo naliko jiou kija jibe nei, ka amila vonio ka averbure nalo nei averloglog re bunu tomu nalo ka vovuiano na jibe nei.

Ana kulo namoneano na vio Antioko, nalo ajidomii ȿelea iliano nalo nei bano-o mia deio, ana amial jibe bo ka nalo aiila Pol naio Barnabas, a vija bunu ga nalo tealo, avavin Yerusalem, avan aial atevi nalo a navurim̄araboiano nalo, ka ajog vonio ka kulo kouo nalo nei ajidomii jum̄abe ka tivelinio na vite neibano ajum̄a amila baravo biorio.

³ Naruei, kulo namoneano nalo amiilalo abano, abatove ea tanobuku na ea vio nalo na jibe kanio Vonisia, karina vio Sameria, a ea bulukomeli nonovio napano amiovodudulu eao, ajumña abior bija kulo namoneano nalo, a ajumña ajukunu naliko ka jumñabe ana nalo aba ajeliviv ea bunu nalo napano maka ave kulo Ju, a aberial Lilianiano Vou na bo banlo, a jumñabe ana viobujo kalo abiliglo abinimei ea Atua ruei. A kialo veriiiano nei naio mila namoneano nalo ajaaro toru laka, a nalo abamenea Atua biorio.

⁴ Nalo amila jibe na ban bano-o, abatove abokar vio Yerusalem, ana aba amial taara na namoneano nalo, a bija atevi nalo a navurimñaraboiano nalo na nalotuano, mia nalo nei ajaaro ka amial Pol naliko Barnabas, amila ilivorvoruano banlo. Jibe na ana mo Pol naio Barnabas naljuo bunu amila veriiiano bunu ban nalo na vio Yerusalem, aberii jumñabe napano Atua naio mila imāuano telabo ruei banlo, napano naljuo aba abokar nalo napano maka ave kulo Ju, a amioliolu banlo, aberinavo verenio nalo amonea ga Kristo, mia Atua naio rilarurlo.

⁵ Ana bogo napano naljuo amila iliveriioano jibe na, kulo namoneano nalo tealo napano abe kulo Ju, napano abe Varisis, ajumolu aberial kanalo jidomiano nene bereio, aberinavo "Bo ka nalo napano maka ave kulo Ju, avona verenio nalo tinielo ka amonea Kristo, mia nalo monoka ave pakuveu bunu ga, a monoka atakii bunu ga iliano dolu nalo na Mosis kiano tuboiano, mo verenio atakii kiado bajago kito kulo Ju nalo tibe na, mia kito romijikia roverenio mia Atua naio

saaro kalo."

Burumāra vioriano ea vio Yerusalemō

⁶ Ana nalo ajumña aberii vite nei toru laka, mila jibe na ana atevi nalo a navurimāraboiano nalo aberinavo monoka ala vioriano tai ka averio. ⁷ Ana ea vioriano nei, nalo amil banbano-o mia Pitere jumolu, mil banlo, berinavo "Kuruaku nalo, kamiu kumijikia ruei ka beamu, Atua naio bitirilar kiniou ka neve moti na kito ka nava noioliolu ka Lilianiano Vou na bo nei van nalo napano maka ave kulo Ju, mia vonganei kito roju romijog ka napano nalo telabo ajumña amonea Yesu ruei. ⁸⁻⁹ Atua naio mila jibe na bior naio maka tibure nalo nei den kito, mia naio mial tinelo beverare jibe ka napano naio mijikia vatitig vaio napano jua kiado iviso nalo. Naio berial ka naio jaaro ka nalo amijikia amonea kia ga mārabo napano kito rojumña romoneaio, napano naio mijie Niununo Lu banlo, a napano naio jekon kialo iviso nalo meravo bunu, bior nalo abarkar tinelo ea naio, javukia kito. ¹⁰ Atua naio mila bo laka banlo ruei, mia vonganei, kito tealo ajidom ka ala sikili vanlo bereio. Verenio kito rosidom resikili ka nalo nei ka avar vite na teremi na kiado tuboiano ea taakalo, tibe napano ajumña aberenio, tibe na ana kito roju ramila von Atua bereio. Korobido nalo amial kiado tuboiano nei ana aber naio kirisikili laka, mia kito bunu romialio ka maka toro tai napano rijikia rudu nonovio iliano nene nalo riviniu. ¹¹ Mia nalo amoneaio, a kito bunu ga romoneaio bijalo, ka kito nonovio rabarkar tiniedo ea Tubo Yesu, a

robokar bunu meuliano ea naio, binimei ga ea kiano tiniememiano ga.”

¹² Naruei nalo napano ea vioriano nalo maka bunu ail bereio, mia aju melumu ga, ana amidu bogo na iliano tai ban Pol naljuo Barnabas, nalo tinielo ka aber ajog kija bere lie vo burutomoluo nalo a vite na iloiano nalo napano naljuo amilaio ea moroano na Atua kiano ban nalo napano maka ave kulo Ju, ea bogo napano naljuo aba amiel jeliviv ealo.

Yemesi jusol kialo iliano nalo

¹³ Ana bogo napano naljuo ajukunu ka vite nalo nei bisi, ana Yemesi nei, napano naio be kanalo toro na toru tai yako Yerusalem, naio jumolu jusol iliano ban tomu nalo, berinavo “Kuruaku nalo, nejidom kamiu kuviagago ka kiniou beamu vo. ¹⁴ Kito romijog mā ruei ka napano Saimon nei, napano Pitere, naio ber bisivisii batitigio ban kito ruei jumābe napano Atua malmalovo moti ka nalo napano maka ave kulo Ju, a napano naio buru bulag nalo tealo abinimei ka ave kulo vou tai napano siano joaio. ¹⁵ Ana ea Iliano Lu, iliano napano kiado naveriliano nalo nanua beamu aberenio, naio ber ka mia tibe na naruei. Nalo tai napano naio ber jibe na, naio be Amos, napano naio berial Atua kiano iliano tai, berenio jibe nei, berinavo

¹⁶ ‘Karina, mia kiniou nemei bereio, neimāau vatitigio ka Teviti nene kiano bajulukuti tai napano mijoru, naio rimei rimeul bereio.

Bajulukuti nene javukia yimo tai napano burukokorovio bova ju nei, mia kiniou nevitilario bereio.

17 *Ana jibe na, tomu dolu nalo napano maka ave kiaku vo, nalo ajirav kiniou Atua Sōpi, a tomu nalo na buruvenuo nonovio na yetemeriba nei, napano nomidu siaku jualo ruei, mia nalo amei ave kiaku tomu nalo.*

18 *Kiniou nebe Atua Sōpi, napano nemila tomu nalo abitilubar vite nalo nei, jikar nanua beamu laka ruei, kiaku verikariano jibe na naruei.”* **Amos 9:11,12**

19 Ana Yemesi mil lie vo, ber bisivisii kiano jidomiano, berinavo “Ea kiaku vitiiano, naio jibe nei naruei. Mia maka rivu ka kito rovijuku kouo ūeli na rala mēlea nalo napano abiliglo vonga abinimei ea Atua, napano maka ave kulo Ju. Maka rivu ka roverenio nalo monoka ave pakuveu, ūeli na nalo monoka atakisor kiado tuboiano tibe na a tibe na. **20** A vaio ga napano bo ka kito rala vanlo, tibe nei, ka mia rovivitauiā mēsi tai, roverial vite ve tolu. Vite na be moti, rovere ka, mia nalo asen re bereio sunbue nalo napano kulo dolu nalo amila ka sida ban kanalo tavoru nalo, nalo monoka aveli kalo. A tinene, nalo ala re bereio bajago va, na jibe ka siakaiano ūeli na siakiano. A tolu nene, asen re bunu ga burukija na vite na meul, jibe sunbue na vite na meul napano burukija nene maka tabo vatitigio vo eaio. **21** Tomu nalo ajumā amijikia vite nalo nana napano maka rimemedu ka ala, bior Moses kiano tuboiano naio jo berenio, a nalo ajumā

abuluku bulag tuboiano nene a amioliolu kanio julaka ga ea Legiano Lu nalo ea kanalo yimo na volkouano na kanalo māarkomeli nalo, jikario nanua ruei binimei bokar banei.”

*Tomu natortoru nalo na Yerusalem abivitauia
verdopēiano ban nalo na vio Antioko*

²² Ana iorou kanio, ana nalo amial jibe ka amil bare, ana atevi nalo a navurimāraboiano nalo, a bija bunu ga kulo na namoneano nalo nonovio, nalo amial jibe bo ka mia aiila nalo tealo avan bereio naliko Pol naljuo Barnabas, avatove bereio yako Antioko. Naruei nalo ajekar kanalo kulo kouo juo na imāuano nei, Jutas Barsabas naljuo Sailas, aberinavo mia naljuo nei avano. ²³ Mia nalo abivitauia bunu m̄esi tai ka naljuo amijikia adukario avatove, ana m̄esi nene berenio jibe nei, berinavo “Kumemi atevi nalo bija navurimāraboiano nalo na vio Yerusalem, napano kumemi nube kuruado bija kamiu ea Yesu, kumemi numisaaro toru laka ka nuviviuo kamiu bereio ea m̄esi nei. Kumemi nubivitau ea m̄esi nei biedu ban kamiu māarkomeli na vio Antioko, a sano tanobuku napano Siria, a ban kamiu bunu ga ea tanobuku na vio Silisia, ninei kamiu nalo napano maka kuve kulo Ju, napano beamu kamiu kumitua melijokouo ga.

²⁴ Iliano binimei bokar kumemi ruei, berinavo beamu, kumemi tealo abiedu rove ea kamiu a nalo aberloglog kamiu aber kamiu na monoka atakisor kenememi tuboiano nalo kumemi kulo Ju, aver makanio, mia Atua naio maka rijikia rilarur kamiu. Kumemi numijikia ka iliano nei mila lelan kenemiu jidomiano nalo toru laka,

a mila kamiu kumijog bova laka, ana iliano nei napano nalo aberenio, kumemi maka nuvijikiaio, kumemi maka nuver kalo ka monoka aviedu averloglogio tibe na van kamiu. ²⁵⁻²⁶ Ana kuruado novo juo nei, Pol naljuo Barnabas, napano nalo na maka asidomii ve temi ka kanalo meuliano, mia aju ajidom yebekavo toru ka ga averial Tubo Yesu Kristo siano, kamiu kuvila nalo na amei aial kumemi rivior vite nei. Ana kumemi nuvioro kanio, kumemi nuvitio rivano-o, naruei nuvironkario ka mia nuviila kuruado juo na vio nei adu m̄esi nei, aviedu bereio naliko Pol naio Barnabas. ²⁷ Naljuo neibano, Jutas naio Sailas, mia ave juo atukunu vatitigio lie vo van kamiu, riveverare ka ga vaio napano nubivitauiā ban kamiu ea m̄esi nei. ²⁸ Ana ea kenememi vitiianio, a ea vitiianio na Niununo Lu kiano bunu ga, kumemi numial jibe bova ka nuvututua ka monoka kuvijogkar kenememi tuboiano nalo kumemi kulo Ju. Mia kumemi numial jibe vite nalo nei tealo napano kumemi kulo Ju nalo maka nuvisidom leleio, a bo ka kamiu bunu kuvila re, ka mia rila ana kumijikia kuvitu rivu kamliko kuruado dolu nalo napano abe kulo Ju. ²⁹ Vite nalo nei, tai berenio jibe nei, berinavo mia kamiu monoka kuvel ka sunbue napano kulo dolu nalo amila sida kanio ban kanalo tavoru nalo ruei. Ana na juo nene, mia kamiu kuvisen re burukija, ũeli na sunbue na vite na meul napano sano burukija maka riou konio vo. A na tolu nene, mia kamiu kuvila re bajago na bova nalo, jibe kanio siakaiano a siakiano.

“Verenio kamiu kuvituvan vatitigio vite nalo nei, kumemi numial ka tibe na mia ve novo laka

van kamiu nonovio. Bo ga, mia kenememi iliano ribisi ea ga vio na.”

³⁰ Ana nalo amiila Pol naio Barnabas naliko naljuo dolu nene, aban bereio abatove rove yako Antioko. Bogo napano nalo nei aboru ea vio nei, abio taara na kulo na namoneano nalo abinimei vio takurano, ana amidu m̄esi nei banlo. ³¹ Naruei nalo na vio Antioko abuluku m̄esi neibano, naruei nalo ajaaro toru laka ka iliano novo nalo napano nalo na vio Yerusalemero abivitauia binimei banlo. ³² A naljuo na vio Yerusalemero neibano, Jutas naio Sailas, naljuo nei abe naverialiano, mia ajum̄a amioliolu ban nalo napano Antioko, aberinavo monoka avarkar tinielo sikili ea Kristo tulaka ga, ana amila kialo iviso nalo jumolu ju jikili, ea kanalo iliano novo telabo napano aberenio.

³³⁻³⁴ Nalo aju amil banlo jibe na ea legiano telabo, ana iorou kanio, ana nalo na vio Antioko amivenlo aban bereio ea kialo m̄arabo, abolkouo ka naljuo, aber “Tum̄aroano na Atua kiano to vija kamjuo.” Ana naljuo abavin bereio ea vio Yerusalemero. ³⁵ Ana Pol naljuo Barnabas, naljuo aju bokar siberio tai bere vo yako Antioko, ajum̄a amija kulo dolu nalo napano ajum̄a amioliolu a aberloglog tomu nalo ka Atua kiano Iliano Lu.

Pol naio Barnabas, naljuo amila baravo

³⁶ Mia iorou kanio, ana Pol ber ka Barnabas, berinavo “?Ei, jum̄abe, mia kitō ve juo ravan bereio ka reiadu ka kuruado a kuviviniedo nalo ea vio nalo napano m̄a rabano rabisivisii Iliano Lu na Atua kanano banlo beamu vo? Naruei kitō ve juo rava ralavonio ka reial lo aju jum̄abe.”

³⁷ Ana Barnabas berinavo “! Bo laka koig, kiniou najaaro toru kanio! Ana kiniou nejidom toru ka rovurukar Jone Mak nei rimei vija kito.”

³⁸ Mia Pol naio jo jidomii kia ga nanua ea kialo ieliano na jukamu, Jone Mak nene naio buro denio vaarakurano ruei, nina yako Pamvilia, napano bogo napano imāuano maka riviniu vatitigio vo mia naio barp̄ilig naio ban bereio. Tenene na, Pol mialio maka rivu ka Jone Mak rimei vijalo ea kanalo ieliano dolu nei bereio.

³⁹ Vite nei naruei mila ana Pol naio Barnabas abilvili ealo memedu, naruei nalo aburuburelo. Barnabas naio ba buru Jone Mak ga, ana naljuo aba ajel ea uako tai, abe juo aba amimāu yako Saipras, ⁴⁰ mia Pol naio ba bijauia Sillas. Ana kulo namoneano nalo abolkouoko naljuo nei aberinavo mia Atua kiano tiniememiano a kiano vitikariano novo to rivijalo. ⁴¹ Ana naljuo amiel aba ajeliviv ea tanobuku juo na Siria bija Silisia, amimāuka ala taara na namoneano nalo ka amei asikil lie vo.

Nina jibe kanio Pol kanano buru-m̄ara ieliano valuo nene.

16

Timoti bunu naio bano naliko Pol naio Sillas

¹ Naruei ea kiano burumāra ieliano valuo nene, Pol binimei bokar bereio komeli juo nei Tebe bija Listra. Naruei ea vio Listra nei, be naiagagoano tai jo na, nina be toro m̄eaku nei Timoti. Timoti nene kenieno be tira re Ju tai, napano naio monmonea Yesu ruei, mia karamāno naio maka ve toro Ju, naio be toro

tai na vio Kris. ² Naruei kuruado nalo na Timoti kiano vio, bija nalo na komeli dolu na vaataro nei Aekoniam, nalo amial ka Timoti naio mila Tubo kiano imāuano banlo bo laka. ³ Naruei Pol naio jidom rivuru Timoti rivan vijaio ea kiano ieliano nei, mia be titai ga takurano naio bova, nina ga napano Timoti naio maka rive pakuveu, nina bior karamāno naio maka rive toro Ju. Mia Pol naio mijikia ka verenio Timoti takilili naio tibe na, mia kulo Ju nalo mia averbure naio ka riva joomo re ea kanalo yimo na volkouano nalo, a mia asaaro re ka ajog kiano iliano nalo. Mia bior vite na, ana na Pol miila Timoti ba amila pakuveu ka naio, karina iorou kanio ana nalo tolu nei Pol, Sailas, Timoti, abano. ⁴ Naruei ka bogo na nalo ajumā ajeliviv ea komeli nalo, ajumā ajian iliano ban namoneano nalo, aberial banlo tuboiano napano naiagagoano nalo a navurimārabooiano nalo re Yerusalem aberenio ea kialo vioriano jukamu ruei, ana na Pol nalo aber kalo ka monoka atakilili iliano nalo nei naruei. ⁵ Naruei bogo napano Pol nalo ajumā amiadu a aberloglog taara na namoneano nalo jibe na, mila ana taara nalo nei ajumolu aju jikili batitigio lie vo, a nalo amial ka napano namoneano nalo aju abinimei telabo lie julaka ga.

Ajua vio Troas, naruei Atua mil ban Pol ea namonvovuano

⁶ Naruei Pol nalo ajidomii ka ayotuba ea komeli nalo na telabo ea tanobuku na vio Esia, mia Niununo Lu berburelo ka avan re, averial Iliano Lu ea vio na, mila ana na amiyotuba ea

ga tanobuku na vio Vrijia a vio Kalesia. ⁷ Ajumā aban jibe na, ana bogo napano abinimei vaataro ka tanobuku na Mesia, amila vonio ka ava tove ea tanobuku na toru Bitinia, mia bogo tai bereio, Yesu kiano Niununo maka rijamo kalo ka avan tibe na. ⁸ Naruei nalo amiovodulu vonga ea vio Mesia yako ga, abanbano-o abokar komeli nene tai koyou ea tei, siano Troas. ⁹ Naruei ea vio na, ka bogiano, Pol naio monmelio mial toro tai tena tanobuku na toru na tei tivelinio yako Masetonia, mia toro nene binimei ka Pol, jegi banio, bika denio, berinavo “Aiou koig liki, kumemi numisidom toru ka jau kavarkor komei keial kumemi, kanio mia kajai kumemi.” ¹⁰ Ana ea bogo na, kiniou Luka nojo kumemliko nalo bunu, mia bogo napano Pol berial ka naio mial toro nei mil ban naio, vaarakurano ga kumemi nubano numisirag mārabo ka nuvijikia nuvarkor nuva Masetonia, bior numijikia ka Atua naio bio kumemi ruei ka nuva nuvioliolu ka Lilianiano Vou na bo nei vanlo.

Ajua vio Vilipai, ana tira na Litia naio monea

¹¹ Tibena naruei, kumemi numidu uako, numituvan vio Troas, nuburo nubano-o nubokar uleule na vio Sametresi. Naruei numonmelio ea vio na, mo kavijo, ana na nubano-o nubokar tanobuku na vio Masetonia, naruei nubauro ea sano komeli na Niapolis. ¹² Naruei ea tanobuku na Masetonia nei, burumāra bulukomeli dolu tai jo, napano naio jotan ka vitikariano na parinio tubo na vio Romo. Komeli nene siano Vilipai, naruei numiel nubano-o nuboru eaio. Numitu legiano juo tolu ea vio na, banbano-o bokar

Legiano Lu. ¹³ Mia kumemi numijog ruei ka aberenio ea Legiano Lu, kulo Ju nalo na ea vio na ajumā amila lotuano ea vio na volkouano tai rove yako ea uei tai, ea komeli tivelinio bano. Naruei bunu numitaluvo ka nuvatove ka nuvial lo ea vio na, naruei kumemi numitutano numitukunu kumemliko tire nalo tai napano aju kamu abinimei ruei ajuaio.

¹⁴ Tire nalo nei tai, naio maka rive Ju, mia naio jo monmonea Atua. Naio be tena komeli na vio Tuatira, mia be kiano burumāra imāuano, naio jomā pīlīvili ka kulumārauo na be vabolo na kirinovo nalo napano amimāukanio ea kiano vio. Tira nei, siano Litia. Ana ea bogo na, Tubo betavo ea kiano jidomiano, naruei naio midukar batitig iliano napano Pol jomā beriio banlo, mia naio bokario jikili bo ea kiano iviso. ¹⁵ Ana ea bogo na, Litia nei naliko nalo na ea kiano vonuo, abiniu abokar varueiano. Avona bisi, ana naio jadua jikili ban kumemi, naio berinavo “Verenio kamiu kumial kiniou noju jikili riano ea Tubo, kiniou nejidom ka kamiu kumei kuvitua kunuaku kija.” Jibe na naruei, ana na naio buru kumemi nuba numitua kanano vonuo.

Abuku Pol naio Sailas aban ea nalakoiano

¹⁶ Naruei ea legiano tai bereio, ana kumemliko Pol nubatove bereio ea kanalo vio na volkouano, naruei nubitavo bija niatira tai ea mārabo. Niatira nei, tomu tai abulular naio ka rimāu kanalo, mia niununo va tai joaio napano abio ka niununo na māro, napano be niununo na jomā mial vite nalo napano mia ayoyotuba iorou. Naruei tomu nalo telabo ajumā abinimei abika

den niatira nei kiano tomu na tortoru nalo, ka naio riverial vanlo ka mia tumābe ka kanalo meuliano nalo. Ana bogo napano niatira nei berial banlo, ana nalo ajumā abar ijaiano ban kanano tomu na tortoru nalo, mila ana bogo nonovio nalo ajumā jumālo bujo ka puruveru telabo biorio. ¹⁷ Naruei kumemi numiel nuban jibe na, mia niatira nei jakisor kumemi naio iorou, naio jomā miagiaga toru ban tomu nalo nonovio ga, jo berinavo “!Ai! Abe tomu nalo na nalo abe tomu na amimāu Atua kanano napano meul ea vio soñi mave. Nalo naruei amijikia averial mārabo na ioruriano van kamiu.”

¹⁸ Karina, naio jomā mila jibe na ban kumemi ka legiano telabo, mila Pol mijog bova-o deio, ana bokar bogo tai ana naio tinien jer niununo va nei, ana jiraragidi, berkanio, berinavo “!E, bare! Neber kaso memedu, ea Yesu Kristo siano, jau komoluo den niatira na vonganei.” Mo vaarakurano ga, naio buro den niatira nei naio bano.

¹⁹ Naruei bogo napano niatira nei kanano tomu na tortoru nalo nei amialio ka mārabo na na mā abar kanalo puruveru eaio binimei bova ruei, tiniel mimi toru ka Pol naio Sailas. Naruei nalo aburu tomjuo nei aba ajumolu ajukamu ea natibureano na vio Romo nalo miralo ea komeli. ²⁰ Naruei nalo aberial banlo, aberinavo “Kulo Ju nalo na, abinimei ea kanado vio, nalo aju amila bulag kito toru o-o mia. ²¹ Nalo ajumā ajadua kito ka ratakii kanalo bajago tealo, mia ea tuboianoa na vio Romo napano roju tan kanio ea vio nei, maka rimemedu leleio ka rala tibe ka napano nalo ajumā aberenio.”

²² Naruei tomu nalo amila burumāra uetubaiano na, a nalo amila searia Pol naio Sailas, ajidom atukulo, naruei natibureano nalo nei aberenio ajede bulag kanalo kulumārauo ealo ave juo, ana na avitivlo ka iesi. ²³ Naruei nalo abitiv searialo jibe na-o bisi, ana na aburulo aba abukulo aban ea nalakoiano, mia amil jikili ban toro na bitikar nalakoiano, aberinavo monoka naio rivokar batitiglo ka avuro re bereio, ver ūeli mia rivova ka naio. ²⁴ Naruei bogo napano toro nei naio mijog iliano nei, naio buru tomjuo nei aba laka joomo, ea vio kouo tai napano mā aburu nalo na parilo jikili laka aban eaio, naio miorkakar jaalo aban ea burumāra iesi napano naio joa vio na.

Borotano memebiju, a mikulkulu ka nalakoiano

²⁵ Naruei Pol naio Sailas naljuo aju banbano-o bokar bogiano viovare, ajumā abolkouo ban Atua ea iouano lu nalo, a nalo dolu napano aju nalikolo ea nalakoiano nalo ajumā amiagago ka bunu. ²⁶ Naruei nalo amiilo toru laka, napano kolvare ga, burumāra mīi tai binimei, mikulkulu ka yimo nalakoiano nei, mukulkulu ka tati nalo reraio. Ana amial māratavo nonovio abevetavo, a marimieni nonovio napano amiorkakar ka jumālo a jaalo ajibirbili ga bunu. ²⁷ Mia toro na bitikar yimo nalakoiano nei naio jevijo, naruei jikitii binimei mial māratavo nonovio abiniu abevetavo aju, mia beriamā nalo napano aju joomo, nalo abiniu aburovuro abeve terakurano ajanea vio ruei. Naruei vite nei mila naio merou toru, naruei midular kiano iobogu na mira, ka

jidom rielbin naio rimāro. ²⁸ Mia Pol mialio, ana bio jouo banio, berinavo “!Ei, jau kotovo kala lelanso re vo! !Kumemi nonovio nubitu kiaga ea vio nei.” ²⁹ Naruei toro nei naio bio ber avar yulu rimei, naruei jikiti ba joomo ea vio napano Pol naio Sailas ajuaio, mia memebiju mia memebiju. ³⁰ Avona karina, naio burulo aba tavio bereio, ana bika denlo, berinavo “?Ai, tomjua na tortoru, mia monoka nala vaio ana na mia neje ioruriano?”

³¹ Naruei tomjua nei aber kanio aberinavo “Jau monoka komonea Tubo Yesu, ana jau kovokar ioruriano, jau kamliko nalo na ea kanamo māratavo.” ³² Naruei nalo aberial Tubo kiano iliano banio, a ban nalo na ajua kiano vonuo, ³³ mia memedu ka bogiano viovare ga, toro nei naio mila batitig Pol naio Sailas kanalo niajebijo na menko nalo, ana kanio bogo nei bunu, nalo abaruei ea naio naliko nalo na ea kanano māratavo. ³⁴ Naruei naio burulo aba joomo ea kunuano, naruei bar sinaniano banlo, ana naio naliko nalo na kiano vonuo nalo ajumā ajaaro-o mia ajaaro, bior vonganei nalo amileal Atua ea kialo meuliano nalo.

³⁵ Ana ea kavijo nene ga, ana na natibureano nalo maka ajikia vite nei vo, mia nalo ajutano bereio bisi, ana amiila kialo tomu nalo abinimei aberial, aberinavo “Tomu juo na nalo amijikia ava tavio ga.”

³⁶ Naruei toro na bitikar nalakoiano nei naio binimei berial ka Pol, berinavo “Natibureano nalo amiila toru binimei aberinavo kāmu kuve juo kumijikia kuva tavio ga. Tibe na mo kāmu

kumei, kuvan ga tibe na. Mia kito rela re bunu iliano van kito rivior vite nei.”

³⁷ Mia Pol naio ber ka nalo nei, berinavo “Ee, makanio, maka tibe na. Kumemi bunu numitutano ka parinio tubo re Romo nene, a ea kiano tuboiano, natibureano nalo na amila maka rimemedu ka kumemi ga na. Maka aleal ka kumemi numila tena bova tai, ana abitiv kumemi ea tomu nalo miralo, karina abuku kumemi nuba joomo ea nalakoiano, naruei vonganei ana ajidom ajil bulagio bena ea kumemi ga tibe na. !Makanio, kuvan bereio kuver kalo kuverinavo nalo naruei monoka amei ana mo avuru bulag kumemi ea vio nei, nalo monoka amei nei averenio iliano tai van kumemi beamu vo!”

³⁸ Naruei tomu natibureano nalo abar Pol kanano iliano nalo nei aban bereio, ana bogo napano nalo amijogial ka Pol naljuo Sailas, nalo bunu ajutano ka natuboiano re Romo, naruei nalo amerou toru. ³⁹ Naruei abinimei aberenio iliano tai banlo, karina aburulo aban ea mārabo, aberinavo ajidom ka monoka nalo ataluvo den vio nei. ⁴⁰ Mia Pol naio Sailas, aban bereio amiyotuba ea Litia kunuano jukamu, karina iorou kanio, ana na nalo amial kuruado nalo bereio ana ajian iliano novo nalo na be tena ilivituniano banlo, a karina iorou kanio ana nalo ajaluvo den komeli nei.

17

Pol naio Sailas, ajua vio Tesalonaika

¹ Naruei Pol naio Sailas, naljuo amiel abano, ana ajel ea mārkomeli juo nei Amvipolis bija

Apolonia, abinimei abokar māarkomeli nei, Tesa-lonaika. Māarkomeli nei be yimo na volkouano tai na kulo Ju nalo kialo joaio,² ana jibe ka napano Pol jomā mila ea vio nonovio napano ban eaio, naio jusol nalo na vio nei, jo ban bijalo joomo ea kialo yimo na volkouano nei, ea bogoti nalo na volkouano. Ana ea Legiano Lu tolu, naio jomā mila jibe na, a mil vatelabo bijalo ea vaio napano Iliano Lu jomā jiloglogio.³ Pol naio jomā jilogloglo kanio, a jomā berial binimei meravo bo, berinavo takii vaio napano Iliano Lu berenio, naio memedu ga ka napano kanalo Naverikariano, tomu nalo amila searo ga banio, banbano-o naio māro, ana iorou kanio monoka naio rimeul bereio den namāriano. Ana Pol berial banlo, berinavo "Yesu nei napano nojomā neberijo, naio naruei, be kiado Naverikariano nene."

⁴ Ana nalo tealo napano ajumā amiagago, amialio aber iliano nene be riano, ana amonea Yesu, ana abinimei amiasol Pol naio Sailas. Ana ea vio na, be tomu nalo na maka ave kulo Ju, mia napano amonea Atua ruei, ana nalo telabo bunu amonea Yesu ruei, bija bunu natukamuano telabo na tire nalo kialo.

⁵ Mia tomu na tortoru na kulo Ju nalo maka asaaro, nalo amijoku, ana naruei aberii ka mia ala von vite tai. Ana aba amial terati na parilo jikili nalo na vio nei, ana aburu nalo tealo napano abova lie vo, ana aba aburu tomu nalo telabo bereio ana amila burumāra tinjobi na, ana nalo aba amila burumāra uetubaiano janea māarkomeli nei. Ana nalo aberiamā Pol naljuo Sailas nalo ajua yimo na toro tai kunuano,

siano Jesono, ana nalo aban kalo ea yimo nene, ka avurulo ava komeli. Ana abinimei abokar yimo nei, ana amila searo mia, amila korovio māratavō nene,⁶ mia maka aleal naljuo joomo eaio. Ana abokar ga Jesono nene, bija kuruado dolu nalo, ana aburulo aba ajumolu aju ea mirano kulo navurimāraboiano nalo na mārkomeli nei. Amil toru, aberinavo “Kulorinio nalo napano aju abiliglar kiado yetemeriba nei, aban ea vio dolu nalo telabo ruei, mia vonganei abinimei aju kija kitoliko naruei.”⁷ Ana toro nei, Jesono, naio burulo aban ea kunuano, ana nalo nei abova, ajumā amila kokorov tuboiano na parinio tubo na vio Romo nei, Sisa, kiano. Sisa nene ga naio berenio ruei ka mia rolotu ka naio ga, mia nalo nei ajumā aberenio aberinavo parinio tubo takurano ga ea yetemeriba nei, nina naio be toro tai napano siano Yesu.”⁸ Ana tomu nalo bija kulo navurimāraboiano nalo na mārkomeli nei, bogoti napano amijog iliano nei, mia nalo tinielo jikili, ana ajumā amiaganiaga a ajumā amil bova toru laka.⁹ Ana na kulo navurimāraboiano nalo nei aber Jesono nalo monoka adu burumāra puruveru tai toa jumālo, ka rila ana mia avokar re bunu Pol to vijalo bereio bogo tai, ver pēli mia maka ajikia avar merano bereio puruveru nene. Ana iorou ka napano amidu puruveru nene jo, ana amijamo ka nalo aba tavio bereio.

Pol naio Sailas, ajua vio Beria

¹⁰ Ana bogiano kia ga, ana kuruado nalo na vio na aban amivenbena Pol naljuo Sailas ea

kanalo mārabo, ana naljuo aban bere mave ea mārkomeli tai bereio, nina Beria. Mia bereio naljuo aju aba joomo ea yimo na volkouano na kulo Ju nalo na vio nei kialo. ¹¹ Kulo Ju nalo na vio nei nalo abo, a nalo abe kialo vijauano, maka atibe ka nalo na vio Tesalonaika, nalo abar jidomiano novo ka napano amijikia amiagago vatitigio bo ka Pol naio Sailas kialo verloglogiano. Mia legiano nonovio, nalo tiniel jii mēlea ka avitii Tubo kiano Iliano Lu ka aleal aver naljuo aberii be riano pēli na jumābe. ¹² Amila jibe na bano-o, mia maka vesiou, ana na ajikar ka amonea naruei, ana navurimāraboiano na tire nalo re Kris nalo bunu, naliko kulo Kris nalo telabo, nalo bunu amonea.

¹³ Mia karina, ana iliano ban bereio bokar kulo Ju nalo yako Tesalonaika nanua, ana aberenio vonganei Pol naio jomā mioliolu ka Atua kiano iliano yako Beria bunu, ana nalo tiniel jikili bereio. Ana abinimei mave yako Beria, ana amila searo ea kulo Beria dolu nalo kanalo jidomiano bereio ka rila nalo tiniel ser naljuo ka ajil lo avano. ¹⁴ Ana kuruado nalo amial vite nei, aber bo ana amila Pol ka rivatove sopēli koyou bereio, mia amial aberii Sailas naio Timoti, naljuo amijikia atu beamu vo, naljuo abo ga. ¹⁵ Ana nalo aburu Pol ea kiano mārabo, abatove koyou ea tei, ana amidu uako tai ana aba abokar burumāra bulukomeli nei, Atene. Ana bogo napano nalo ajuvan Pol ea vio nei ka avan bereio, ana Pol berii kalo berinavo mia Sailas naljuo Timoti, nalo bunu monoka ava tove sopēli ea naio vesiou re, ka mia nalo aimāu vio

takurano bereio vija naio.

Pol joa vio Atene

¹⁶ Naruei Pol joa vio Atene, naio jororeea Sailas naljua Timoti ka naljua amei, ana bogo napano naio jomā jirarag veve vio janea mārkomeli nei, mia naio mial ga ka napano vio bujo ga ka tavoru nalo, ana tenei mikuru kiano iviso. ¹⁷ Ana naio jo ban ea yimo na volkouano na kulo Ju nalo kialo, ana jomā mila iliano nalo telabo ka vite nalo nei bijalo a bija bunu kulo dolu nalo napano amonea Atua. Ana legiano nonovio ga, naio jomā ban bunu ea vio medave na mārkomeli, ka tukunu vija toro kei napano ver rialio ea vio nei. ¹⁸ Ana yako Atene, be burumāra yimo juo na verloglogiano na māsosouano, napano tomu na verloglogiano nalo na yimo juo nei, abiolo ka kulo Epikururu nalo, bija kulo Stoiki nalo, ana nalo aju abior bunu bija Pol.

Mia nalo tealo ajumā amili tertelisu ban Pol, aberinavo “!Toro na mil mēle mia, mia naio maka rijikia vite na bo tai ka napano mijikia riverii ka kito.” Mia tealo bereio, amijog ka napano Pol jomā berii Yesu bija tumoluano, ana nalo ajidomii aber nina tomu juo na, ana aberinavo “Peli, kumemi numial nuber toro nei naio jomā berii atua dolu nalo a niununo dolu nalo na buruvenuo na koalabo ga tai.”

¹⁹ Ana iorou kanio, ana kulo Atene nalo abio Pol aberenio naio riva totano vijalo ea kanalo burumāra komeli, mave ea burumāra burusuku na vio nei, napano siano, Areopakas. Ana abika den Pol, aberinavo “Kumemi numisidom ka jau

kalavon ka koverii verloglogiano vou nei napano mā kojomā koberial ban tomu nalo. ²⁰ ?Kumemi numijog jibe verloglogiano na naio be dolu ga, ana kumemi numisidom nuvijikia ka vite nalo na kojomā koberenio na, salo nioti nene be venia?" ²¹ Ana bogo napano amila jibe na, ana aju ajakii kanalo bajago kouo tai, bior napano kulo Atene naliko kulo dolu nalo napano ajua vio na, nalo ajidom mēlea ga ka damāriga, ana atu ga ajog pēli na atukunu ka verloglogiano pēli na iliano vou, pēli na jidomiano dolu nalo, pēli na tomu nalo kialo moneano nalo.

²² Naruei Pol jumolu jua miralo ea komeli nei napano jo mave yako Areopakas, ana mil banlo. Naio ber kalo, berinavo "Tomu na tortoru na vio Atene nalo, kiniou nemial jibe ka kamiu tiniemiu jii mēlea nalotuano nalo toru laka, juvulu napano kulo dolu nalo tinielo jio.

²³ Bogo napano nojomā nemiel ea komeli nei, ana nemial vio lu nalo a boda nalo, a kenemiu tavoru nalo telabo laka, mia bogo tai ana nemial boda tai napano aje vivitauiano tai joaio, napano berinavo 'Boda na atua napano maka rejikia naio.' Ee, kamiu kumitumā kumilotu ka atua nene, mia kuber be riano ga, maka kuvijikia leleio naio, ka naio be kei. Mia be Atua riano takurano ga napano naio jo, a naio naruei kiniou nejidom neverial van kamiu ka kuvijikia naio.

²⁴ Naio naruei naio be Atua Tomoruo napano jii yetemeriba nei, a vite nalo nonovio napano romial ajuao. Naio naruei naio be Parinio Tubo na tiniabene a be Parinio Tubo na yetemeriba

nei. Naio maka lele toa vio lu nalo ñeli na vite lu nalo napano kulorinio nalo ga amilaio,²⁵ a naio maka to ga vain kito tomu nalo ka mia ravaganio ñeli na rovitikario. Ñeli ga, bior naio naruei, naio jian meuliano, a jian jegi, a jian vite nonovio ban tomu nonovio nalo.²⁶ Atua nene naruei, naio mila tomu kinkin nalo nonovio amaluvo ea toro na jukamu napano naio jiio, ana jukamu beamu ruei, naio jekar bogoti nalo a vio nalo reraio ea mirano yetemeriba nei, napano mia kulo kinkin nalo nei amijikia ameul eaio.²⁷ Naio mila jibe na ka kito nonovio monoka rosidomii ka monoka releal Atua nene, ana mila kito roju rojian jumādo ban ea vio bobogio ka rabagbago ka kiano yulu. Mia bo ka rosidomiikar bunu, ka Atua nene, naio maka to koalabo laka, mia naio jo ga vaatara ka kito terakurano.²⁸ Tomu nalo ajiri kenemiu iouano nalo aberii vite nei ruei, napano tai berii jibe nei berinavo ‘Kito romeul ea naio, kito romiel ea naio, kito ea ga naio dañariga,’ ana dolu berii jibe nei, berinavo ‘Kito nonovio naruei kito robe kiano kulo vou nalo.’

²⁹ “Ana bior ka napano kito nonovio robe Atua nene kenerinio nalo jibe na, ana maka rimemedu leleio ka rotu rosidom rover naio jibe ka tavoru tai napano jumāno toro ga mimāukanio ea niogo, ñeli na ea verumera, ñeli na ea puruveru, napano amimāuka jakii vaio napano jua ga kialo jidomiano.³⁰ Beamu laka ruei, ea melijokouo, tomu nalo maka ajikia vite tai, mia Atua bijuku bo kalo, naio maka tomā rivuluku kanalo vovaiano nalo ea bogoti nene. Mia vonganei naruei, ana na Atua berial memedu ga ban kulorinio

reraio ea vio nonovio, berinavo monoka nalo aviliglo,³¹ bior ka napano naio berkar legiano nene ruei, napano mia naio tibure yetemeriba nei, tibe ka napano rimemedu ka mia naio rila, a naio berkar bunu ruei kiano toro tai napano mia rila kiano imāuano nene. Naio mila vite nei meravo batitigio ban tomu nalo ruei, napano kiano toro lu nei, nalo amuebini māro ruei, avona bisi ana Atua bitirilario meul bereio."

³² Ana binimei bokar vonganei, mia nalo ajumā amiagago vatitigio ka Pol, mia bogoti napano amijog ka naio jomā berii berinavo toro tai māro, mia Atua mila naio meul bereio, mia nalo tealo abital searo ea naio biorio, mia nalo tealo aber kanio, aberinavo "Bo ga, tobo beamu vo. Peli mia kumemi nuvidu bogo vango ka mia kotukunu bereio van kumemi bogo tai navo."

³³ Ana Pol mial ber nalo maka bunu tiniel tii ka aiagago kanio, ana jumolu denlo batove bereio,

³⁴ ana tomu nalo na vio nei tealo amoneao, ana aju abinimei abior vio takurano bija Pol, napano nalo tai kalo, naio be toro na toru tai na komeli na vio Areopakas nene memedu, siano Tionisia, ana tai bereio, naio be tira tai, naio siano Tamarisi, a nalo dolu bunu.

18

Pol jo yako Korin

¹ Ana iorou ka vite nalo neibano Pol mila yako Atene, naio jaluvo denio, ana ban yako ea burumāra bulukomeli dolu na Korin. ² Ana ea vio na, naio mileal toro Ju tai napano toro nene be toro tai na tanobuku na vio dolu Pontas, mia naio ba joa venuo na vio Italia, ea

sano burumara bulukomeli na vio Romo, mia vonganei, naio naljuo koano, abinimei vonga aju Korin, bior Parinio Tubo Klotias na vio Romo naio bukubulag kulo Ju nalo ea kiano vio nei. Mia toro neibano siano Akuila, a koano siano Prisila.

Jibe na ana Pol ba mial naljuo,³ mia naljuo aberenio bo ka Pol naio to naliko, ka aimauka puruveru kija, bior naljuo naliko Pol, naltolu, kialo imāuano takurano, napano imāuano namā ajul panpano na yimo.⁴ Mia amimāu jibe na banbano-o, mia ea Legiano Lu nalo, Pol naio jomā ban ea yimo na volkouano na kulo Ju nalo kialo, mia jomā mila iliano telabo laka naliko kulo Ju, a naliko bunu kulo Kris napano ajuaio, naruei naio mila jibe na banbano-o mia jo buru nalo telabo.

⁵ Mia iorou kanio, ana Sailas naljuo Timoti nalo abinimei aboru iorou ea vio nei, ana ea bogo na, Pol naio mijamo ka momonio kiano bogo ea Tubo kiano imāuano, ka napano naio jomā mioliolu, jomā berialio ban kulo Ju nalo berinavo kialo Naverikariano riano napano mā aju rorea ka naio rimei, nina be Yesu nene napano binimei ruei. ⁶ Ana iliano nei mila ana kulo Ju tealo tiniel jer Pol, mia aberdopē niegeniegeio kirivova laka, naruei amila banbano-o mila ana bogoti tai ana Pol mila kijokijo tai banlo, napano mijagdago bulag ka bulukievi na vio nei den māno kulumarauo, ber kalo berinavo “Ilirianiano na Atua kiano kiniou neberial batitigio ban kamiu kulo Ju ruei. Mia verenio kamiu maka kuvisidom kuvijogkario, kuvisidom kuvanvan

kovio ga, kiniou neber ka kamiu ka kenemiu burukija toa jumemiu ga, maka bunu toa jumāku naruei. Tikar vonganei, kiniou notuvan kamiu, mia nava neverial Lilianiano Vou Na Bo nei van nalo napano maka ave kulo Ju.”

⁷ Ana na Pol jalupo denlo ea kialo yimo na volkouano, naruei naio ba juu ga yimo tai napano jumolu ju ga tivelinio ka yimo na volkouano neibano. Yimo nene be toro tai napano maka rive toro Ju kunuano, mia vonganei naio monea Atua ruei, napano siano Titias Jastas. ⁸ Mia navurimāraboiano na yimo na volkouano nei, napano siano be Krispas, naio tai nene napano monea Tubo Yesu, naio naliko nalo na ea kiano māratavo, a be tomu dolu nalo telabo na vio Korin bunu napano bogo napano amijog Pol kiano iliano nalo, mia nalo amoneaio, mia karina amila varueiano ealo.

⁹ Ana iorou kanio ea bogiano tai, ana Pol monmelio ana na mial Tubo mil banio, berinavo “Pol, jau komerou re ka tomu nalo, mia jau kala bo ka ga, koto koverial kiaku iliano. Mia jau kala re ka napano tomu dolu nalo ala so koto melumu, ¹⁰ bior kiniou nojo bijaso. Mia ve re bunu toro tai ea komeli nei napano mia rijikia tukuso ūeli na rijilso, bior kiniou be kiaku tomu nalo telabo ruei ea vio nei.” ¹¹ Ana na Pol naio joa vio nei bogo tebievei kija ga, ba bokar yuka vodolu a togio bereio, a bogo nonovio naio jomā berloglog Atua kiano iliano ban tomu nalo.

Kulo Ju nalo aburu Pol ban ea komeli

¹² Ana ea bogo na, parinio tubo na vio Romo naio bitirilar toro tai ka ve tubo na tanobuku

reraio na kulo Kris nalo kialo, mia toro nene siano, Kalio. Naruei ea bogo na, kulo Ju nalo aberii abirakar ka monoka ala vite tai ka tokovio ka Pol ka naio rioliolu re bunu, naruei nalo aba abokar Pol, ana aburu naio ban ea komeli na Kalio nene kiano. Naruei kulo Ju nalo aberial ka Kalio bija kiano natibureano juo, nalo aberinavo
13 “Toro nei, naio jomā milavonio ka rivuru tomu nalo ka ava abolkouo van Atua ea mārabo nalo tai napano maka rimemedu leleio ea tivelinio na kenememi tuboiano.”

14 Ana na Pol naio jomā jidomii ka sian kiano verdopeianeo ea kialo iliano nei naruei, mia naio maka ril vo, ana na Kalio nei monkoyo, mil kija ban kulo Ju nalo. Naio ber kalo, berinavo “Kulo Ju nalo, verenio kamiu kuverii ka kiniou ka toro na naio mila bajago nalo napano abova laka, ūeli na naio mue toro tai, ūeli na naio bina, ūeli na titai tibe na, mo bo ka kiniou naiagago ka kamiu.
15 Mia venia napano kuberenio, mia nemijog jibe ka maka ve titenia leleio, be vite kurano ga ea tivelinio na kenemiu tuboiano na kamiu kulo Ju ga. Verenio tibe na, ana na mia kamiu ga kuvitiio, kiniou maka nasaaro ka neiagago ka vite nalo na ūeli na nala tibureiano tai riviorio.”

16 Mo ea iliano nalo nei mia naio mijil bulaglo den kiano komeli bereio. **17** Naruei vite nei mila tinielmimi lie vo, mia bogo napano aba tavio, abokakar natukamuano vou na kialo yimo na volkouano, napano siano Sostinis, naruei ajuk niegeniege naio ea ga māratavo na komeli nene. Naruei Kalio naio jo bitiio, mia naio maka rialerinio eaio, naio maka rila titai leleio ka nalo nei.

*Pol naio jo yako Eveso, karina ban bereio
Antioko*

¹⁸ Mia iorou ka nina, ana na Pol jo bogo tebievei lie bereio vo naliko kuruado nalo na vio Korin, ana iorou kanio ana naio jaluvo denlo, jidom rivan bereio Siria, ana ea bogo na, Prisila naio Akuila, abe juo naliko naio. Naruei nalo abajou koyou ea tei, ea komeli na vio Kenkria, naruei ea vio na, ana Pol berenio avuron vijinio. Nina bior naio mila verikariano na tai jikili bija Atua beamu ruei, ana vonganei vite nonovio na ea verikariano nei abiniuviniu ruei, ana nalo aburon vonga vijinio ea bogo nene. Ana nalo abavin ea uako tai, napano naio jo ban ea vio Eveso. ¹⁹ Mia bogo napano abinimei aboru Eveso, ana na nalo abauro, naruei ana Pol naio berenio mia Prisila naljuo Akuila nalo atu aimāu ea vio na beamu vo. Mia naio juvan naljuo, ba joomo ea yimo na volkouano na kulo Ju nalo kialo ea vio nei, a mila iliano telabo bijalo. ²⁰ Nalo ajaaro ka ajukunu naliko Pol, naruei nalo ajidom ka naio to kija rivijalo ka amijikia ail lie vo vijaio, ²¹ mia Pol naio ber kalo, berinavo “Siva tanea, mia kiniou monoka navan bereio ea vio Siria beamu vo. Mia verenio Atua kiano tiiiano, mia kiniou nemei ea kamiu bereio ea vio nei Eveso vesiou re.” Naruei naio takurano jumolu den nalo nei, ana midu uako ban bereio.

²² Mia bogo napano naio binimei bereio-o boru Siria, naruei bauro ea bulukomeli na vio Sisiria, ana na ba bavin Yerusalem. Karina naio ba miyotuba ka taara na namoneano nalo, mia iorou kanio, ana na naio batove bereio yako

Antioko. Nina naruei ana na Pol mila nonovio kiano burumāra ieliano valuo nei.

Pol naio miel bereio, ninei be kiano varolu nene

²³ Ana na Pol naio jo yako Antioko banbano-o, bisi na naio juvan vio nene bereio, ban bereio ea komeli dedade nalo na tanobuku na vio Kalesia bija Vrijia. Naio jel ea komeli nalo nei vaarakurano ruei, mia naio ban ealo bereio ka rijai naiagagoano nalo ka atu sikili lie vo.

Apolos naio mioliolu ea vio Eveso bija vio Korin

²⁴ Mia bogo napano Pol naio maka rimei rivoru bereio Eveso vo, mia toro Ju tai binimei ea vio nei, naio be toro na burumāra komeli yako Aleksadria. Toro nei, siano Apolos, naio be toro tai napano pariparinio bo laka, napano mijikia iliano nonovio napano jua Vivitauiano Lu nalo, a naio be toro tai namā mioliolu bo-o mia bo. ²⁵ Nalo aberloglog naio batitig ka Tubo kiano mārabo ruei, naruei naio mijamo ka kiano meuliano vodolu ka mia mā rioliolu ūeli na riverloglog vatitig tomu nalo ka vite nalo ea Yesu. Mia vite nonovio na mā naio jomā berenio naio kirimemedu laka, mia vite takurano ga, naio maka rijog vo ka napano tomu nalo monoka avaruei ea Yesu siano, naio mijikia ga varueiano napano Jone Baruei milao jukamu nua beamu. ²⁶ Mia bogo napano naio jomā ba mioliolu joomo ea kulo Ju nalo kialo yimo na volkouano, mia naio maka rimerou kalo, maka rialerinio. Mia bogoti tai, ana na Prisila naio Akuila, abe juo amijog ka napano naio jomā mioliolu jibe na, naruei amijog lubar ka toro nei maka rijikia

batitig vite nalo nei tealo vo ea mārabo na Atua kiano, ana na nalo aburu naio aberloglog vatitig naio ka vite telabo bere vo.

²⁷ Ana iorou kanio, Apolos naio jidom rivan ea kulo Kris nalo kialo vio yako Akaia, naruei banalo na yako Eveso nalo aberinavo bo laka verenio rivan tibe na, naruei nalo abivitauia mēsi tai ban naiagagoano nalo yako ka mia Apolos naio mijikia ridukario rivano, ka rila nalo asaaro ka avurukar naio to rivijalo. Mia bogoti napano naio bano-o bokar vio na, naio mijija vatitig nalo napano Atua kiano tiniememiano milalo amonea ruei. ²⁸ Naio mijailo napano ea tomu nalo miralo, naio jilogloglo ka jumābe ana kulo Ju nalo amilaluv mārabo, bior naio ber meravo ka iliano telabo napano ajua Vivitauiano Lu napano aberenio meravo vatitigio ka Yesu naio be Naverikariano riano. Ana bogo napano kulo Ju nalo amijog kiano verloglogiano nei, nalo maka bunu ajikia aver titai bereio.

19

Pol naio joa vio Eveso bereio

¹ Naruei bogo napano Apolos naio ba jo kia ga Korin vo, mia Pol naio jo miel jel ea kiano mārabo napano jel ea tanobuku na mave ea suku nalo, naruei naio jakii mārabo nene banbano-o binimei boru Eveso. Naruei ea vio na, naio bano-o miyotuba ka taara na telisu na naiagagoano nalo kialo napano nalo aju, ² ana bogoti tai, ana na naio bika denlo, berinavo "?Mia bogoti

napano kamiu kumonea Yesu, mia kumijev Niununo Lu rimei ea kamiu ka bogoti na, ūeli na maka kuvijevio?”

Naruei nalo aberdōpe, aberinavo “?Ana Niununo Lu na vabe na? Kumemi maka lele nuvijog kija vo ka be titai jibe na.”

³ Ana na Pol naio bika denlo bereio berinavo “?Mia bogoti napano abaruei ea kamiu, mia kamiu kumial ka sano nene be venia?”

Naruei nalo aberdōpeio, aberinavo “Abaruei ea kumemi, numial jibe ka ga varueiano nanua Jone naio jomā milaio.”

⁴ Ana na Pol naio berloglog vatitiglo, berinavo “Nao, nina bo ga na, ana varueiano napano Jone naio jomā milaio nua ban tomu nalo, naio jibe ka kijokijo ga tai ka ber ka tomu nalo nei abiliglo ruei, mia nina maka riverenio ka tomu nalo nei amonea Yesu ruei na. Mia Jone naio mijikia vite nei bunu, bior ka napano naio binimei jukamu, mia jomā ber ka tomu nalo berenio monoka amonea nana mia naio rimei iorou kanio, jibe ka Yesu.” ⁵ Mia nalo na vio Eveso amijog Pol kiano navervisivisiano nei, mia amial bo laka ka avokar varueiano ealo bereio, ana na nalo abaruei ealo ea Tubo Yesu siano. ⁶ A ka bogoti na, ana Pol naio jokol pariparilo, naruei Niununo Lu binimei ealo, mila ana nalo ajumā amijev ka iliano dolu nalo, a mila bunu ajumā aber bulavulag bunu iliano tealo napano mā Atua jian banlo. ⁷ Ea kialo taara na telisu nei, mirano nene titai jibe kanio duelimo ba juo [12] ga.

⁸ Naruei Pol naio jo Eveso siberio tolu [3] bereio, mia bogo nonovio naio jomña ba joomo ea kulo Ju nalo kialo yimo na volkouano, mia mila iliano telabo banlo. Mia bogo tai na maka rialerinio ealo, mil kirisikili banlo, bogo tai bilvili ealo, a bogo tai jegidu kalo ka mia nalo amei jouro ea Atua kiano navenatuboiano.

⁹ Mia naio mila jibe na banbano-o, mia mial ka napano bijuku deio, bior nalo pariparilo kirisikili ga, mia nalo maka asidomii ka amonea leleio. Ana nalo tealo ajumña aberii niegeniege lelan Marabo Vou nei ban kulo dolu nalo joomo ea yimo na volkouano nei, ana na Pol naio jumolu burubulag bereio naiagagoano nalo, ajaluvo den kulo Ju nalo nei, mia legiano nonovio nalo aba abior a amioliolu ban tomu nalo na ea yimo na teninio na toro nei Tirenas kiano. ¹⁰ Nina, Pol naio jomña milala jibe na banbano-o bokar yuka juo [2] bereio, naruei mila ana tomu nalo na burumara tanobuku nei Esia, kulo Ju nalo naliko tomu dolu, nalo nonovio amijog Tubo kiano iliano.

Tomu tealo abolkouo ea Yesu siano amilaluvio

¹¹ Ana bogo napano Pol naio jomña mimñau jibe na yako Eveso, mia Atua mimñau ea naio, mila burutomoluo na tortoru nalo telabo ka rijai tomu nalo. ¹² Mia verenio niati kulumaraquo na telisu tai, ñeli na soto tai, mia tomu nalo abario ba ban Pol bu veveio jukamu vo, bisi ana abar bano, aburu ea tomu namieiano nalo niabelo, mia kulumaraquo nalo nei amijil bulag kialo mieiano nalo, ñeli na niununo va nalo napano ajualo.

¹³ Ana ka bogo na, kulo Ju tealo bunu aju ajanea tomu nalo, aju amijidig bulag niununo va nalo denlo. Nalo nei maka amonmonea Tubo Yesu, mia bogo napano amijog ka napano Pol mimāu jumābe, mia nalo bunu ajidomii ka mia ala vonio ka mia aimāu ea moroano na sio nene. Mia bogo napano amijidig bulag niununo va, amil banio, aberinavo “Nuber kasō memedu ea Tubo Yesu napano mā Pol jomā mioliolu kanio, ka jau kataluvo den toro na.”

¹⁴ Ana be bogo tai, mēaku nalo tealo bunu ajidom ala vonio tibe na. Nalo na, nalo kiritete aluo na toro tai na be parinio toro lu ka kulo Ju nei, napano siano Skeva. ¹⁵ Naruei nalo nene abinimei abolkouo ka toro tai napano niununo va joaio, naruei amil ban niununo va nei ka taluvo denio, mia niununo va nei naio tinien jerlo, berinavo “Mo, kiniou nemijkia sio na Yesu, a nojo nemijog sio na Pol bunu, mia kamiu kenia? !Kiniou maka lele nejikia kamiu, kamiu kuvitikar kamiu vo!” ¹⁶ Mia kolvare ga, toro nei biako binimei ealo, midonilo bano-o jovulu nalo aluo neibano, mila niegeniege tanealo napano mijede bulag nonovio mālo kulumārauo nalo. Naruei nalo aburo den vio nei napano amijeljel lulua ka salo burukija naruei. ¹⁷ Naruei tomu nalo aberii vite nei bano-o bokar Ju nalo naliko kulo dolu nalo, mila na nalo na vio Eveso abiniu amijogio, mia vite nei mila ana nalo amemebiju kija, ana abamenea Tubo Yesu siano lie vo.

¹⁸ Ana iorou kanio, ana nalo telabo kalo napano vonganei abinimei abe namoneano nalo ruei, nalo abinimei aber bulavulag ka ajumā

abar semei, a aber bulavulag vite nalo namā ajumā amimaukanio ea burisolu nalo. ¹⁹ Mia nalo tealo napano abe tomu na burupati burisolu memedu, abarvar vite nalo namā amimāu bijao, jibe kanio kialo niosi nene nalo binimei vio takurano, naruei kamu ea tomu nalo miralo napano aju amialio ka bogo na, abuku nonovio ban ea sebi. Niosi nalo nei miroano laka, mia bogo napano ajumā ajidomii sano puruveru nonovio nene nanua beamu abulu kanio niosi nene nalo, amialio jibe ka burutomoruo laka, jovulu taamāka [1,000,000] puruveru telabo laka. ²⁰ Mia bogo napano vite nalo na jibe nei amalmaluvu, mia nalo aju amialio ka Atua kiano moroano mimāu jikili laka, mia amialio ka napano Tubo kiano iliano jomā mikulkulu ba buru tomu ta bunu lie vo ea vio nonovio.

Siniabu toru ea vio Eveso

²¹ Mia Pol bitilubar ka Atua kiano imāuano jo bavin, ana mijog ea naio ka monoka rimāu rivan lie vo, ka mia selivivi rivilii veve bereio tanobuku nalo na vio Masetonia vija vio Akaia, yako Kris, a karina, mia naio riva Yerusalem bereio. Ana naio berkario bunu ea bogo na, berinavo “Mia iorou ka napano kiniou navan bereio Yerusalem, mia monoka neiel bereio navan lie vo, monoka najaka-o novoru Romo.” ²² Mia naio mial ka mia naio monoka to bogo ve telisu kija bereio beamu vo ea tanobuku na vio Esia vija burumāra komeli nene nei Eveso, naruei kiano tomu juo na ijaiano nei, Timoti naljuo Erastas, naio miilalo ajukamu aban ea vio Masetonia.

²³ Ana ea bogo na, napano Pol naio jo kia ea vio nei Eveso vo, ana burumāra siniabu tai jumolu tivelinio ka Marabo Vou na Yesu kiano. ²⁴ Vite nei, burupati nene napano kulo Eveso, aberenio kanalo atua, naio be tira tai, siano Atemes, a nalo ajumā abolkouo ka kanano burumāra tavoru na ea burumāra yimo lu na kanano. Mia toro tai na vio na, siano Timitrias, naio buru tomu telabo abinimei amimāu kiano, napano ajumā amimāuka kiri tavoru sesa nalo na yimo lu na atua na tira nei kanano, nalo amimāukanio ea verumera, ana tomu nalo ajumā abulu denio, napano mia naio naliko kiano tomu nalo abar tanea puruveru miroano biorio.

²⁵ Ana iorou kanio, naio mial ka napano imāuano na mā Pol jomā milaio naio jomā muedom kanano imāuano nei ruei, ana bogoti tai ana naio bio ban kiano tomu nalo, naliko tomu dolu nalo napano ajumā amimāuka vite nalo ea verumera, naruei bogo napano nalo abinimei vio takurano, mia mil banlo, berinavo “Mo, tomu nalo, kamiu kumijikia ruei ka kito roju romeul ea ga kanado imāuano neibano mā kito rojumā romimāuka vite nalo ea ga verumera. Imāuano na ga mila ana kito rojumā rabar kija puruveru. ²⁶ Mia neber ūeli kamiu kumijog ruei, ūeli na kito tai romial ka mirado, ka napano toro nei Pol naio jo bilig tomu nalo kanalo jidomiano nalo aju abano be dolu. Naio jomā mila ea vio na, a jomā mila bunu ka komeli nonovio na burumāra tanobuku na kanado nei Esia, napano jomā berloglog tomu nalo ka tavoru nalo napano mā jumāno toro ga mimāukanio,

nalo maka ave atua riano leleio ga. ²⁷ Ana kiniou nemialio ka toro na kanano iliano na mia rila kiado imāuano nei rivatove laka, ka napano mia tomu nalo asidom re bunu ka mia avulu vite nalo napano mā kito romimāukanio. Mia mave ka nina, kitoliko kulo Esia, a vija bunu tomu dolu reraio ea yetemeriba nei, rojumā romilotu ka kiado atua na bo nei Atemes, mia pēli toro na naio jidom rivuku lelan naio kovio, pēli na naio jidom rila kunuano lu rimei rive vite kurano ga tai kovio.”

²⁸ Naruei bogo na nalo amijog iliano nei, amila legleg tinielo ana mila tiniel mimi toru laka, mia ajumā amiaia ga aberinavo “Atemes na Eveso naio bo mia, naio ga takurano kito rojidomio-o!” ²⁹ Ana na abitunu vatitigio, naruei aba amila burumāra uetubaiano ea komeli, ana aba abokar Kaias naljuo Arestakas, tomjuo na vio Masetonia napano naljuo ajumā amiel naliko Pol abinimei ajua vio nei, ana aburulo, ajikiti kalo aba joomo ea burumāra vio na vioriano na Eveso nei, mia kulo Eveso bunu aba naliko, abano amison vio nei bujo vatitigio.

³⁰ Naruei Pol jidom ka riva joomo bunu ka mia rilavonio ka ril van tiniobi nei, mia naiagagoano nalo na vio Eveso amerou ka mia aue beleao, ana na aberbure naio. ³¹ Mia tomu na tortoru tealo na mātatoko komeli na kulo Esia kialo, nalo amila bilbilu bo naliko Pol, naruei nalo bunu amiila toru binimei, abika jikili den Pol ka mia naio rivan re joomo, mila ana naio maka bunu rivano bereio.

³² Naruei joomo ea vio nei, tomu nalo aju amila burumāra māduano, nalo telabo amil

vaarakurano, tealo amil ban jibe nei, a tealo amil be dolu, a nalo telabo maka lele ajikia ka nalo aju bior kar venia.

³³ Naruei kulo Ju nalo amerou ka mia tibe mā na averenio nalo naruei abe burupati na siniabu nei, ana na nalo amiyukular nalo tai, siano Aleksada, naio ba jumolu jukamu ea tomu nalo nei miralo ka rilavon kā ril vanlo ka tinjel ser re nalo kulo Ju nalo. Naio buku jumāno ka rila atu melumu ga, mia nalo be kialo jidomiano ruei ka aberiamānaio be toro na siniabu nei tai naruei. ³⁴ Ana karina, bogo napano abitilubar ka naio be toro Ju ga tai, mia māduano nei naio maka lele rivatove, mia aju amiaga burutomoruo ea tira na be kialo atua nei siano, amiaia ga amidu buron joolo kanio, aberinavo “!Kenememi Atemes kumemi kulo Eveso naio bo-o! !Kene-memi Atemes naio takurano ga bo-o laka-o!” Mia nalo ajumā amiaga jibe na ba bokar aura juo titai jibe na.

³⁵ Mo iorou kanio, ana tubo tai na vio Eveso nei naio jumolu jukamu ea miralo, naio milavon ka amelumu bereio bano-o bisi, ana naio ber kalo, berinavo “Tomu nalo na vio Eveso, kito nonovio romijikia batitigio ruei ka kiado komeli nei naio be burumāra komeli tai, a naio be komeli lu tai. Kito naruei, rojumā robitikar yimo lu na kiado burumāra atua nei, Atemes, a romijikia ka kiado moneano be riano, bior nanua beamu, māravitano tai mijoru, ana sano burumāra puruveru lu nei mijoru jel tiniabene binimei, napano maka rijoru ea vio dolu, mijoru ea kito ga, naruei kito roju robitikario bo. ³⁶ Vite nalo na romijikia ruei ka abe riano ga, tomu

nalo na vio dolu nalo maka ajikia aili lelan leleio. Verenio tibe na, mia bo ka kito ralavon ka rotu rivu damāriga. ³⁷ Ana ea tivelinio na naljuo nei napano kamiu kuburulo abinimei ea vio nei, kiniou maka nojog ka napano kuverenio ka aba abina ka vite lu tai ea yimo lu na kanado atua, ū peli na amiolua siano, ana tibe na mia maka rejikia rala titai ka naljuo ea vio nei.

³⁸ “Mia verenio tomu nalo na amimauka verumera nei, jibe ka Timitrias nalo, verenio nalo be kanalo veriiiano kia navo ka ala ka tomjuo nei, mo, be kiado komeli nalo aju, mia be kiado natibureano nalo aju, mia verenio nalo aial ka tumābe ana amijikia avurulo ava ail vanlo ea sano vio nene. ³⁹ Mia verenio kamiu kuvisidomii ka be titai kia navo ka roviniu rovitio bereio, mo bo, romijikia rovitio ga ea kiado viorian tai bereio.

⁴⁰ “Nina, bior ka napano bajago namā rojumā romilaio banei, kito raba koalabo laka ruei na. Maka lele ve vite tai rimemedu ka napano mia kito romijikia rala burumāra māduano nei riviorio, a verenio makan, ū peli ana mia tomu na tortoru nalo na vio Romo mia nalo avuku kito ea nalakoiano navo kario kiado imāuano nana banei nene.”

⁴¹ Mia bogo napano naio berenio iliano nei bisi, mia tomu nalo kanalo jidomiano nalo abavatove bo bereio ruei, naruei naio jetavoko iliano ana naio ber kalo ka nalo amijikia aieliel dedade bereio.

20

Pol miadu bereio ka namoneano nalo ea vio

Masetonia bija ea vio Kris

¹ Mia be legiano tealo bereio, bogo napano burumñara māduano napano kulo Eveso nei nalo amilaio batove bereio, mia Pol naio bio namoneano nalo abinimei vio takurano, naruei naio jian iliano novo banlo ka atu sikili lie vo, naruei naio mil maariano banlo, ana juvanlo, ba Masetonia bereio. ² Ana ea vio na, naio ba miel jel ea kiano tanobuku nalo, mia ea vio nonovio naio jomña mijai tomu nalo ea kiano iliano novo nalo, ana iorou kanio, bavin bere Kris, napano bulukomeli labo nene naio be Korin. ³ Naruei Pol naio joa vio na bano-o bokar siberio tolu, naruei naio jo jidomii ka sel ea uako tai napano naio jo, ka mia rivan ea vio Siria bereio. Mia vaataro ka avuru veru, mia iliano boru ea naio berinavo kulo Ju nalo na vio na, ajumña amila jidomiano va tai ka ala van Pol ea bogo napano naio jo ban ea mārabo togio kia ga vo, mila ana naio maka bunu rivan ea uako nene, mia midu mārabo na tebievei, miel barlaka ba jeliviv ea vio Masetonia bereio. ⁴ Ana ea bogo na nalo tealo napano abano naliko naio, jibe kanio Sopata na vio Beria, napano Piras kenerinio, naliko Arestakas a Sekantas, naljuo na vio Tesalonaika, bija Kaias na vio Tepi, bija Timoti, a bija bunu Tikikas a Trovimas, naljuo na vio Esia.

Pol nalo aju yako Troas

⁵ Naruei nalo nei tealo kalo napano aju naliko Pol, nalo ajukamu aba aboru Troas. ⁶ Ana Pol naio iorou bano, mia kiniou Luka, nojusolo bereio ea vio Vilipai, a kumemi numila Jokoluolu Na Sinaniano Na Taba ea vio na. Bogo napano

jokoluolu nei bisi, ana numisel ea uako, nuburo bano-o nubokar bogoti jumo, naruei nubinimei nuboru Troas, napano nalo napano ajukamu aju rorea kumemi eaio. Naruei kumemi nubiniu numitua vio Troas bokar bogoti aluo [7].

⁷ Ana ea Legiano Lu, bogo napano m̄erenio batove bisi, jibe ka napano legiano na be moti na bogoti aluo jikario naruei, kumemi nubior kumemi liko namoneano nalo na vio na, nubolkouo a nubure kokorovio joko lu. Naruei Pol naio jidomii ka ber mia nuvituvan kavijova kia ga vo, mia bior ninei be vioriano na maariano kumemi liko, be iliano telabo, mila Pol bunu mil vio tebievei, ba bokar bogiano viovare vaarakurano.

⁸ Naruei ea bogo nei, kumemi numitu nubior ea vajoomo tai mave ea vio vodobi tolu, mia tomu nalo abar yulu telabo binimei, ana mila vio bituvitunu toru laka joomo.

⁹ Naruei m̄eaku tai, siano Yutikas, naio jom̄a jotano ea bulukujegi, mia bogo napano Pol jom̄a mioliolu jiou bano-o, ana m̄eaku neibano mirano jouo mia mirano jouo. Naio mila jibe na banbano-o monmelio bobogu naruei, mia amiilo kanio naio mijoru ea bulukujegi nei, mijoru batove tavio ban manenea naio ea borotano. Vio nei naio jo laka mave, naruei bogo na ajikit abatove, abokar naio, mia amialio ka napano m̄aro ruei. ¹⁰ Mia Pol bunu batove ka rial naio, naio mon korkoro ba tove, miabukario ka jum̄ano be juo, naruei naio ber kalo, berinavo "Kamiu kuvijog rivova re, kuvitigio re, vonga nei kiano meuliano binimei ea naio bereio ruei nei."

¹¹ Ana na Pol nalo abavin bereio, ana nalo amjev Sinaniano Lu nei, karina na nalo ajinan, ana

iorou ka nina, ajukunu bereio bano-o viomijeni konlo, ana na Pol juvanlo bano. ¹² Ana tivelinio ka mēaku nei, nalo aburu naio meul batitigio bereio jo naliko aba vonuo, a nalo amijog bo toru laka ka napano Pol mila batitigio mēaku nei banlo.

Pol nalo ajua mārabo ka avan bereio

¹³ Mia Pol naio ber ka kumemi ruei berenio nuvitukamu nuvisel ea uako, nuva nuvitu rorea naio ea komeli na vio Asoso, mia naio rimei iorou, riel ga sel uro. ¹⁴ Naruei kumemi nubano nuboru Asoso, karina naio binimei iorou, binimei mave ea uako, naruei kumemi nubiniu nubano nuboru ea bulukomeli na vio Maetilin ea uleule sesa tai.

¹⁵ Karina, kumemi nuburo-o nubokar legiano takurano bereio, mia nubauro numijaka ea uleule sesa tai bereio, siano Kiosi, a iorou kanio nina, ea legiano dolu nene, kumemi nubinimei nuboru ea uleule sesa na Samoso, mia legiano dolu nene bereio, ana nuboru ea komeli na vio Maelitas ea tanolabo, naruei nubauro ea vio na. ¹⁶ Ea bogo na, kumemi nubarlaka ga ea vio Eveso jibe na, maka nuvauro eaio, bior Pol naio mial berinavo maka rivu ka kito rodu bogo ve telabo laka ea tanobuku nei na vio Esia, bior naio jo jidomii ka verenio nuvijikia nuvila, mia bo ka nuvoru Yerusalem rimemedu ka bogo na Jokoluolu na Yuñi.

Pol naio joa vio Maelitas, naio mil maariano ban navurimāraboiano nalo na vio Eveso

¹⁷ Naruei ea vio Maelitas, Pol miila toru ban ea vio Eveso, berinavo navurimāraboiano na

nalotuano nalo amei aial naio. ¹⁸ Naruei iorou kanio ana nalo abinimei, ana Pol berial kiano iliano na maaro banlo. Naio ber jibe nei, berinavo “Kamiu, kamiu kumijikia batitig kiniou bo ruei, napano jikar ea bogo napano nebinimei be moti garuei ea kiado tanobuku nei, na vio Esia, binimei bokar vonganei, kiniou nojo bija kamiu bogo tebievei ruei. Mia kumijikia batitig kanaku bajago bunu a kanaku imāuano nalo na Tubo kanano napano mā nemilaio ruei. ¹⁹ Kamiu kumijikia ka imāuano nalo na, nojomā nemilaio napano kanaku jidomiano melumu ga, a nemilaio ea jogumiraku, a nemilaio bunu ea bogokouo naio napano kulo Ju nalo amila ban kiniou, napano miyotuba ea kialo tiniemimiano nalo kar kiniou. ²⁰ A kamiu kumijikia batitigio bunu ruei, napano iliano nonovio napano memedu ka averenio, napano mijikia riija kamiu, iliano nalo na maka noimou ka naverialio van kamiu, ūeli na maka nemerou ka neverloglog kamiu kanio, nina ea bogo nalo napano kito rojua vio medave bija tomu telabo, ūeli na ea bogo nalo napano kiniou nojomā nemiel jeliviv ea kunuemiu nalo. ²¹ Mia kiniou nemil ban kulo Ju nalo ūeli na nemil ban nalo napano maka ave kulo Ju, mia maka neialerinio, mia nojo nejikili kalo, neberial banlo, neberenio nalo nonovio monoka aviliglo amei ea Atua, monoka amonea kiado Tubo Yesu Kristo.

²² “Mia vonganei, kiniou nojo naban bereio yako Yerusalem, mia maka nejikia venia mia kulo Ju nalo ala van kiniou ka bogo napano mia novoru ea vio na, mia nomijog lubar ea

kiniou ka Niununo Lu naio joṁa buru kiniou jibe na, naruei monoka navan ga. ²³ Mia Niununo Lu naio joṁa mila kirimeravo ban kiniou ruei ka napano ea bulukomeli nonovio nalo napano mia notoṁa navan ealo, mia monoka novokar bogokouo nalo, mia tomu nalo aju roreea ga ka mia avuku kiniou navan ea nalakoiano. ?Tenene na kiniou nemial ka ver kiniou navan yako Yerusalem, ūeli mia tibe na ga bunu bo? ²⁴ Mia naio bo ga na, bior napano maka nevitii kanaku meuliano naio rive vite tai, ūeli na mokotenaku, ka monoka nesidomiio mēlela, ūeli ga. Mia kiniou nejidom titai takurano ga, ka mia nemijikia novuro ga rivano-o mia novokar juluvati na imāuano napano Tubo Yesu midu joaio jumāku, ka napano monoka neverial Ioluano Vou na Bo na Atua kiano na tiniememiano ea vio reraio ga.

²⁵ “Ana vonganei, nemijikia bunu ruei ka kamiu napano nojoṁa najanea kamiu, napano nemioliolu ka Atua kiano navenatuboiano ban kamiu, nemijikia ka mia kamiu nonovio maka lele kuvijikia kuvial miraku bereio bogo tai. ²⁶ Verenio tai ka kamiu maka rudu Atua kiano iliano nalo ea kiano meuliano vo, napano mā neber ka kamiu ruei mia naio riva kovio, mia verenio naio riva kovio, kiano burukija ritoa naio, mia ritoa re kiniou, ²⁷ bior kiniou neberial mārabo ban kamiu ruei, mia kiniou maka noduvan Atua kiano jidomiano leleio ka kamiu.

²⁸ “Naruei kamiu navuri māraboiano nalo, bior Niununo Lu bitiri bulag kamiu javukia tomu nalo na mā abitikar nunu nalo na Atua kiano

nalotuano nei, napano naio bulular ka burukija na kenerinio kanano, naruei kamiu monoka kuvitikar vatitig kamiu, a monoka kuvitikar vatitig nalo na.²⁹ Nao nejidom never ka kamiu, bogo napano ka mia kiniou nataluwo den kamiu bisi, mia nemijikia ka mia kuli deden nalo amei, aser niegeniege lelan kenemiu nunu nalo, mia nalo ala von ka ala dedade ealo, ava aveve terakurano.³⁰ Mia kiniou nemijikia never bunu, ka mia iorou kanio, mia kamiu tomu na tortoru tai ka kamiu ga, mia nalo atumolu, mia aver ilivovuiano na sibiano ve telabo, ka ala von ka avuru bulag naiagagoano nalo ava atakisorlo ga.³¹ Tibe na, kamiu monoka kuvitu vatitig, a monoka kuvisirarago vatitig rivu, a monoka kuvisidomial ka kuvimāu kouo tibe ka napano kiniou nemilaio ka bogo napano nojo bija kamiu bano-o bokar yuka tolu momou, napano bogo nonovio, ea legiano a ea bogiano, nojomā neberloglog tomu nalo, a neberial Atua kiano iliano memedu banlo, bano-o mia jogumiraku mā jibribili biorlo.

³² “Mo vonganei, maka bunu toa jumāku ka mia nevitikar kamiu, mia nomidu kamiu kumitua Atua jumāno ga. A nobolkouo ka mia lilianiāo Vou na Bo na tiniememiano na kanano, mia naio tomā rijai kamiu, rila kamiu kuvitu sikili, a rila ka mia kamiu bunu, kamiu kuvijikia kuvar ilivuiano maraiu nalo napano mia Atua rivar iorou van kiano tomu lu nalo.

³³ “Mo nejidom kamiu monoka tiniemiu rimaiō ka bogo napano kiniou nojomā na kitoliko, kinioi nojomā nemimāu jibe na ga, a kiniou maka neyabar ka kenemiu saba novo nalo na jibe

kanio kenemiu puruveru nalo, ñeli na kenemiu kulumarauo nalo. ³⁴ Mia maka neverenio ka mia kuvitikar kiniou ka saba nalo na, mia kiniou ga nebitikar kiniou ea imāuano na jumāku be juo nei, mia nebitikar bunu nalo napano ajumā amimāu bija kiniou ea bogo nei. ³⁵ Naruei ea mārabo na, a ea bajago dolu nalo bunu, kiniou nejiloglog ka kamiu, neber bo ka kito roimāu kouo ka rajai tomu nalo napano amelukluku a abijukude, bior kito monoka rosidomial Tubo Yesu kiano iliano tai, napano berinavo ‘Verenio jau kovokar kiamo ijaiano tai, mia kojog rivu, mia verenio jau kesian ijaiano tai rivano, mia kojog rivu ve toru lie, ilivuiano naio toaso.’”

³⁶ Mia bogo napano Pol naio ber iliano nei bisi, ana nalo aminie, naruei naio bolkouo nalikolo. ³⁷ Mo nalo ajikar ka ajegi naruei, mia abanjumālo naliko Pol, ajakia naio amijubaluba naio-o mia, ³⁸ bior nalo ajumā ajidomial kiano iliano tai ga, napano ber mia aial mirano re bunu bogo tai. Kiano iliano nei naruei mila ana nalo amiel naliko, amiven binimei bereio ea uako napano kumemi numisel eaio.

21

Luka berii ka naio naliko Pol nalo, aba aboru Yerusalemō

¹ Ana kumemi numituvan nalo ajua vio nei Maelitas, ana nuburu māaja, nubano memedu ga nuboru ea uleule sesa na Kos, ana numon ea vio nene. Viomijeni kavijo, ana kumemi numituvan vio bereio, nubano-o nuboru bereio ea uleule dolu na Rotis, ana numon bereio,

viomijeni kavijo, ana nubano bereio, napano nuboru ea bulukomeli na Patara ea tano labo.

² Ana kenememi uako nei naio ba boru ga ea vio na ga, ana numitabulu nubauro. Ana bogo napano numileal bereio uako dolu tai napano ban yako Vonisia, ana nubavin eaio, ana aburu māaja, ana numitua kenememi mārabo bereio.

³ Kumemi nubano ga jibe na ea burumāra tinia tei na toru, ana nubitikar ga burumāra uleule na Saipras, ana numituvan joa kenememi va mal ga, ana nubano-o ka mia nuvoru ea tanobuku na Siria napano numisidom ka nuvan eaio. Uako nei naio bar togogo nalo ka riva tuvanlo ea bulukomeli na Taia, ana bogo napano nubano nuboru ea vio nene, ana nubauro eaio. ⁴ Ana nubano numisirav naiagagoano nalo ea vio nei, ana iorou kanio ana numitu kumemi liko bano-o bokar legiano aluo [7]. Ana ea bogo na, nalo amial napano Niununo Lu jiloglog nalo napano mia tumābe ka Pol yako Yerusalem, ana amil banio, tinielo ka averbure naio ka mia naio rivan lie re ka mia naio rivokar vio nei. ⁵ Mia Pol mijog ea naio, ber ūeli ga, monoka naio rivan ga, ana iorou kanio, kumemi nuban bereio ea kenememi mārabo. Ana ea bogo na, sumāno nalo a tire nalo naliko kirite nalo, amiel kumemi liko nuba tavio ea kanalo bulukomeli, ana amiven kumemi nubatove bereio ea kenememi uako. Ana kumemi nubiniu numinie ea bayono, ana nubolkouo ka kumemi, bisi ana nubanijumememi kalo. ⁶ Ana nubavin bereio ea kenememi uako, ana nalo aban bereio aba vonuo.

⁷ Ana kumemi numituvan vio Taia, ana nuburo

nuba ea māarkomeli na vio Tolimeas, ana ea vio na nuba nubitavo bija kuruado nalo, numitu kumemilikolo ea ga legiano takurano nei. ⁸ Ana kavijo, naruei numituvan vio nei bereio, ana nubinimei nuboru ea bulukomeli na Sisiria, ana ea vio nei naruei, nubauro nuba numitua toro na Lilianiano Vou na Bo nei, Vilip, kunuano, napano naio naruei naio be nalo aluo nei tai napano abitiri bulaglo beamu ka aija imāuano, nene yako Yerusalem. ⁹ Ana Vilip nene, kenerinio vevinio nalo veri aju vonuo, nalo maka asoro vo, ana nalo nei, bogo telabo Atua jomña jian iliano banlo, ana nalo aberialio ban tomu nalo. ¹⁰ Ana kumemi numitua vio nei kumemilikolo ka legiano tealo ruei, ana naverialiano tai juvan vio Yutea binimei rove ea vio nei, toro nene siano Akapusi. ¹¹ Ana naio binimei ea kumemi, jidom rila tovorovo tai van Pol, ana bar Pol kiano kulumārauo tai, mēnkar jumāno bija jaano kanio, ana berial, berinavo “Niununo Lu berenio berinavo ‘Toro napano kiano kulumārauo nei, mia kulo Ju na vio Yerusalem, mia aiorikario tavukia ga, naruei iorou kanio, ana ala naio rivan ea nalo napano maka ave kulo Ju nalo jumālo, napano mia ala searo vanio.’” ¹² Naruei ea bogoti napano kumemi numijog iliano nei, kumemliko nalo napano aju ea bogo na, nubitig Pol, numisikili ka naio nuberbure ka naio ka maka rivu ka rivan bereio mave yako Yerusalem.

¹³ Ana Pol berdoþe ban kumemi, berinavo “Ee, tomu nalo, kamiu kumitumā kumiteg jibe na,

mila nemijog jibe ka mia kiaku iviso rivurkoko-rovio ga. Mia vite nonovio naio bo ga, verenio nalo na vio Yerusalemero adu kiniou notoa yimo na nalakoiano rivior Tubo Yesu siano, nina naio bo ga na, ana verenio sikili ga tibe na rivano-o mia namāro, nina kiniou najaaro ka ga.”

¹⁴ Ana kumemi numilavon ka nuver-bure naio tibe na-o mia nuberbure deio ga, ana nuberenio ga, nuberinavo “Bo ga, mia monoka tibe ka ga na Tubo naio jidomio.”

¹⁵ Ana kumemi numitu legiano tealo bunu ea vio na Sisiria, naruei iorou kanio, ana numila batitigio kenememi basaro nalo bereio, numituvan vio nei, ana numiel nubavin yako Yerusalemero. ¹⁶ Ana na naiagagoano nalo tealo na vio Sisiria ajakisor kumemi bunu ga, ana bogo napano nubinimei nuboru Yerusalemero, ana aburu kumemi nuban ea toro na vio Saipras tai kunuano, ka napano mia nuvitu kumemliko. Toro nene, naio bunu be naiagagoano tai napano be moti, napano nalo amonea Yesu garuei jukamu, a naio siano, Nasono.

Ea vio Yerusalemero, Pol ba mial Yemesi

¹⁷ Ana bogoti napano kuruado nalo amial kumemi nubinimei nuboru bereio ea vio Yerusalemero ruei, mia ajaaro toru laka. ¹⁸ Naruei numon, viomijeni kavijo ana kumemliko Pol, nubano numalovo ka Yemesi, ana navurimāraboiano dolu nalo na nalotuano na vio Yerusalemero bunu nalo aju ea bogo nei.

¹⁹ Ana nubanjumememi kalo, naruei Pol mil banlo, naio berial vite nonovio beve terakurano napano Atua milaio ruei, miyotuba ea imāuano

na kanano, nina ea nalo napano maka ave kulo Ju, napano naio jomña ba jeliviv ea kanalo vio nalo.

²⁰ Ana bogo napano nalo amijog veriiiano na Pol nei kanano, ana mila nalo amijog bo laka, ana amiaia Atua biorio. Mia ka bogo nei, be iliano nalo telabo bunu yako Yerusalem, napano kar Pol, ana nalo amijikia vite nei, naruei aberii ka Pol, aberinavo "Tavaliki Pol, jau komijkia ruei ka ea vio nei nalo menu tealo napano amonea vonga, nalo abe kulo Ju ga nalo, a jibe kanio napano jau komijkia, tomu nalo na jibe na amijkia atumolu atu sikili laka ea kiado tuboiano moruo nalo. ²¹ Mia nalo amijogio ruei, ka napano tomu nalo ajumña aberveriiso kirivova, aberenio jau kojomña koberloglog kiado torogio nalo kirivova napano ajua buruvenuo dolu laka yako. Aber jau kojo koberloglog searialo, kober bo ka atuvan tuboiano na Mosis kiano vija kiado bajago moruo nalo, a bo laka ka ala re bunu pakuveu ea kenerilo nalo. ²² ? Ana mia kito rala vaio naruei, bior iliano nalo nei amila nalo tiniel jerso m̄ele ruei? Ana vonganei, mia vesiou re, ana mia monoka ajog bunu ka jau kobinimei kojoa vio nei ruei. ²³ Mia bo ga, jau kala ga tibe ka napano kumemi nuverenio ka jau, bior numileal m̄arabo tai ruei napano mia jau komijkia kala ka mia koue bulag kialo tiniemimiano nei. Mia monoka kala tibe na: ea vio nei, be kenememi tomu nalo ver napano beamu, nalo amila verikariano na jikili tai ban Atua, aberenio mia aveli ka vite tealo nalo rivano-o rivokar bogo na jibe nei. ²⁴ Ana beni,

naio be kanalo bogo ka monoka avan ea Atua Kunuano Lu, ka ala vite nalo ea tivelinio na kanalo verikariano nei, jibe ka volkouano nalo, bija ijaiano na meravo, a vite nalo na jibe nei ka rila ana amijikia avuronbijiilo bereio. Ana numial nuber bo ka verenio jau bunu kavan rivijalo, jau kava koto vijalo ea bogo napano ala vite nalo nei, ana vite reraio ga nalo napano monoka avulu ea bogo nei, bo bunu ka verenio jau ga kovitiilo. Ana verenio kala tibe na, ana mia tomu nalo aial ka jau kobe toro tai napano kojo kajaaro ga ea tuboiano na Mosis kiano bija bajago nene nalo kia ga, ana mia ajikia iliano napano amijogio, napano beriiso, naio maka rive riano ga. ²⁵ Ana ea tivelinio na nalo napano maka ave kulo Ju, napano nalo amonea ruei, kito roberii vite nei nua ruei, ana kiado iliano napano roberenio nanua ruei, ana kumemi nubivitauiā ea mosi tai ba banilo rui. Kumemi nuberial banlo, nuber monoka nalo aveli ka sunbue nalo napano kulo dolu nalo amila sida kanio ban kanalo tavoru nalo ruei, a monoka asen re burukija, a asen re sunbue na temeul nalo napano sano ja maka riou kon vo, a mia monoka ala re bajago nalo napano bova, jibe kanio siakiano, ūeli na siakaiano.”

²⁶ Naruei Pol ba mila jibe ka napano nalo aberenio, napano ea legiano dolu, ana naio buru nalo veri neibano, ba mila ijaiano na meravo nalikolo, a ba joomo ea Atua Kunuano Lu bunu bijalo, ka rijogio verenio kanalo verikariano naio riva rivokar legiano ve vio, ana monoka

asian kanalo ijaiano nalo veve terakurano ka verikariano nei ea legiano vaio. Ana aberenio legiano ve aluo [7] rivar laka, ana mia atikar ka ala vite nalo nene.

Abokar Pol jo joomo ea Atua kiano Yimo Lu

²⁷ Ana ea bogo nei, kulo Ju tealo aju joomo ea Atua Kunuano Lu napano ajumolu ea tanobuku na vio Esia, ana abinimei, ninei ea vio nalo napano Pol jeliviv ea beamu ruei. Ana bogo napano bogoti aluo [7] na verikariano na Pol nalo kialo vaatara ga ka riviniu, ana kulo Ju nalo neibano amial napano ka Pol jo joomo ea Atua Kunuano Lu. Ana nalo amila burumara māduano, aba abokar Pol, ana ajukunu niegeniege naio ban tomu nalo, ²⁸ amiaga ealo, aberinavo “!Ai, kamiu kulo Israel nalo, kuvijai kumemi ka toro nei! !Toro nei naruei naio ban ea vio nonovio, ana jomā berii niegeniege kito kulo Ju nalo, napano robe Atua kiano kulo lu nalo, a naio jomā berloglog niegeniege tomu nalo ber kiado tuboiano bija kiado Yimo Lu nei, maka ave titenia. A kumemi numijkia bunu ka naio buru bena tomu nalo tealo napano maka ave kulo Ju nalo, abinimei jouro ea tanobuku lu na Yimo Lu nei. !Naio binimei mila lelan tolu na Yimo Lu nei, bo ka kito rala titai ka naio!” ²⁹ Nalo aber jibe nei, aberinavo Pol buru toro tai napano maka rive toro Ju binimei jouro ea tanobuku lu, bior napano amial Pol tavio ea mārabo ka napano naio miel naljuo Trovimas nei na vio Eveso, napano naio maka rive toro Ju, ana nalo aberiamā Pol buru naio ba joomo.

³⁰ Ana nalo ajumña amila jibe na joomo ea Yimo Lu, ana māduano nene naio ban ea vio nonovio nalo nei ea bulukomeli bunu, ana milaio ana tomu dolu nalo ajikiti abinimei. Abinimei naruei abokakar niegeniege ga Pol, ana aburu naio ba tavio ea Yimo Lu nei, ana bogo napano aba tavio kario, ana kulo lu nalo ajetavoko vatitig māratavo na tortoru nene nalo. ³¹ Naruei bogo napano ajumña aburu Pol ban ka ajidom ka auebinio rimāro, ana iliano binimei bokar toro na toru na kulo na mira nalo na vio Romo napano aju yako Yerusalem, berinavo burumāra mira judolu ga mijian yako. ³² Ana toro na toru nene jumolu vaarakurano, bio kiano tomu nalo, naliko kanalo tomu na mira nalo, ana nalo ajikiti abatove ea vio napano ajumña amila burumāra māduano nei eaio. Ana bogo napano tomu nalo amial toro na toru na mira nei binimei bokar vio nei, ana ajuvan Pol, maka bunu atukuio. ³³ Ana toro na toru nene binimei, mil ban kiano tomu nalo, berinavo ava avokar Pol, ana avivikar jumāno tivelinio rivan ea nalo tai a tivelinio ea dolu tai ka marimieni. Naruei naio bika denlo, berinavo "?Ana toro nei naio be kei? ?A naio mila venia ka kamiu?"

³⁴ Ana tomu nalo telabo ajumña amiaga kokovio toru laka, tealo aber jibe nei, tealo aber jibe na, banbano-o mia toro na toru nei naio maka bunu rijikia rijoglubar iliano tai leleio ea tivelinio na vaio napano ajumña amilaio, naruei naio miila kiano tomu nalo berinavo avuru Pol rivan bereio ea kanalo burusio.

³⁵ Ana bogo napano ajumña aban ea mārabo sesa tai, ana mārabo nene naio bujo ga ka tomu

nalo napano ajumña tinielo ka ajidom atuku Pol kia ga vo. Naruei tomu na mira nalo aburu ga Pol bano,³⁶ ana taara na tomu nalo aju iorou kanio abinimei, ajumña abiovio kanio aberinavo “!Kuvuebin toro kirivova na a! !Kuvuebin ga naio rim̄aro!”

³⁷ Ana nalo ajumña abano, mia vaatario ga ka amei avokar m̄aratavo na ka mia ava jouro ea burusio na tomu na mira nalo nei, ana Pol bika den kanalo toro na toru, berinavo “Novika denso, kajamo ka kiniou nevika titai denso vo.”

Ana toro na toru nei naio miilo ka Pol mil jel Krik banio, naio berinavo “!A, jau komijikia ga komil jelea Krik!³⁸ ?Jibe na, kiniou nejidom neverii jau kobe toro Ijivi nanua maka vesiou ga ana milavon ka rila baravo, ana naio buru bulag tomu nalo menu veri [4,000] aban ea kanano taara na m̄a amuemue tomu nalo, mia nalo aburo abano ajuluku ea vio yauo? ?Jau naruei jau kobe toro nene, a?”

³⁹ Naruei Pol berdōeio, berinavo “Ee, makanio, kiniou nebe toro Ju ga tai memedu nei, mia kiniou nemijkia nemil jel ea Krik, bior nebe toro na bururñara bulukomeli na vio Tarsis, ea tanobuku na vio Silisia. Tenene na kiniou nejidom nevika denso ka jau kajamo ka kiniou ka neil kija rivan tiniobi nalo na beamu vo.” ⁴⁰ Naruei toro na toru nei naio mijamo, ana Pol jumolu ju mave, ana buk jum̄ano ber amelumu, ana abinimei amelumu batitig bo. Ana naio mil banlo, mil jel ea kulo Ju nalo kialo iliano ga memedu.

22

*Pol mil ban nalo napano ajidom auebin naio
rimāro*

¹ Naruei Pol naio mil banlo berinavo “Banalo, kamliko teta nalo, kiniou nejidom ka kamiu kuvijamo ka kiniou never bisivisii vatitig vite nonovio van kamiu. Kamiu kuviagago vatitig rivu ka kiniou beamu vo.” ² Mia bogo napano amijog ka Pol naio jomā mil banlo ea kialo iliano, napano mil jel Ipru, naruei nalo amelumu bo, ana ajidom ajog kanano iliano.

Ana naio berenio, ber ³ “Kiniou nebe toro Ju ga tai, jibe ka kamiu, a kiniou nemiyotuba ea komeli na vio Tarsis, ea tanobuku na vio Silisia. Mia bogo napano kiniou telisu kia ga vo, nebinimei ea vio nei, ea vio Yerusalem, a nomila kakario ea naverloglogiano na Kamiliel, napano kamiu kumijikia batitigio naio ruei. Kiniou nojoa jaano, naio berloglog batitig kiniou ka tuboiano na kiado tormoru nalo kanalo, bano mia kiniou bunu nomue jaano, nebinimei nebe naverloglogiano na tuboiano nene. A jibe ka napano kamiu banei, kamiu kumisidomii toru ka kuvila Atua siano rimei ve toru, kiniou bunu, ea bogo nanua, kiniou nemila Atua kiano imāuano bija kiaku meuliano momou. ⁴ Ea bogo na, kiniou bunu nebe toro tai napano mā tinieku jerlo laka napano ajumā ajakii Marabo Vou nei, napano kiniou nojomā nejeliviv ka nesiravo nalo na mā aju ajakiio, ana kiniou nojomā nobokakarло, a nojomā nobukulo aban ea yimo na tetavokoiano,

sumāno nalo a tire nalo. Ka bogo na, kiniou nejidom ka nalo monoka amārmāro ga, a nejidom ka kialo mārabo nei naio ribisi sopeli ga.⁵ Mia vite nei, kamiu kumijikia kuvika den parinio toro lu vija navurimāraboiano na kanano komeli, bior ka napano nalo amijikia batitig bo ka kiniou napano nemila jibe na. Ana ka bogo na, abivivitauiā mēsi tealo ka rila ka mia nemijikia nava nejili tomu nalo kario Marabo Vou nei ea kanalo vio nalo.

“Ana ka bogo tai, kiniou nomidu mēsi tai jibe na, mia nejidom ka navatove yako Tamaskas ka novokakarlo ea vio na, ka noiorkakarlo ka marimieni a ka novurulo amei bereio ea vio nei ka mia kanado tomu na tortoru nalo aje vironiano vanlo.

⁶ “Ana ka bogo na, nojo nemiel nabano, mia legiano viovare, vaataro ka ga novoru Tamaskas, mia nemiiro ka napano kolvare ga burumāra miamoiānai tai na vio mave mereralii vio napano nojomā nemiel eaio.⁷ Naruei vite nei mila ana nomijoru nabatove ea borotano, ana nemijog iliano tai berinavo ‘!Sol, o, Sol, o! ?Bior venia ana jau kojo komila lelan kiniou jibe na ka napano jau komila na?’

⁸ “Ana na nebika denio neberinavo ‘?Ana Tubo, jau kobe keinia?’

“Ana kiniou nemijog mil ban kiniou bereio, berinavo ‘Yesu re Nasarete nene nei, napano jau komila bova banio, ninei be kiniou nene nei.’⁹ Naruei nalo napano aju iorou ka kiniou ka bogo na, nalo abitikar burumāra miamoiānai nene,

mia nalo maka ajog joono nei napano jomña mil ban kiniou.

¹⁰ “Avona bisi ana nebika bereio, neberinavo ‘Ana Tubo, mia kiniou nala tumābe naruei?’

“Ana Tubo mil ban kiniou, berinavo ‘Jau kotumolu, keiel kava jouro ea vio Tamaskas ga, ana mia toro tai rimei riverial vango imāuano nalo napano kiniou nemije vatitigio ju ruei ka mia jau koiñaukanio.’ ¹¹ Ana nemijog iliano nei, mia maka bunu nejikia neial vite, bior burumāra miamiano neibano naio mila miraku miununu garuei, naruei nalo abokar jumāku ga, aburu mārabo ka kiniou jibe na, nubano-o nuboru Tamaskas.

¹² “Ana na maka vesiou ga, toro tai na vio na naio binimei mial kiniou. Naio be toro tai napano be Atua kiano riano, a naio monmonea kanado tuboiano, a kanado Ju nalo na vio nei nalo amial naio jibe ka toro novo tai laka, mia siano be Ananaias. ¹³ Naruei naio binimei jikili ju vaataro ka kiniou, ana mil ban kiniou, berinavo ‘Kuruaku Sol, vonganei, neber ka jau miramo avu bereio.’ Ana ea aura nene ga jibe na naruei, ana nemijkia nemial Ananaias nene mirano. ¹⁴ Mia naio mil ban kiniou bereio, berinavo ‘Atua Tomoruo na korobido nalo kanalo, naio berkarsa nua ruei, ka mia jau naruei komijikia kejikia kanano sidomivaniano na toru tai, a ka mia jau naruei keial kiano Toro Memedu, a kojog kanano iliano. ¹⁵ Atua naio berkarsa ruei, ka mia jau kava koverial ka tomu nalo ea vio nonovio, ka vite nalo na jau komialio a napano jau komijogio. ¹⁶ Mia vonganei ga, kito monoka rala vite tai beamu vo. Jau monoka kotumolu,

kavaruei ea Yesu siano, naruei sio nei ga naio mia sekon bulag nono kiamo kariano nalo, ana mia jau komei komeravo ea Atua mirano.'

¹⁷ "Avona kario, ana kiniou nebinimei ea vio nei Yerusalem bereio, ana naban ea Atua Kunuano Lu, ka nejidom nobolkouo. Ana bogo napano nojomā nobolkouo, nemijogio jibe ka kiaku jidomiano ba kovio, ¹⁸ ana nemial Tubo mil ban kiniou, berinavo 'Jau kala sopeli, kataluvo den vio Yerusalem vonganei, bior ver nalo na vio nei, ver kotukunu vanlo ka venia napano nemila banso, mia nalo maka ajikia amonmoneaso leleio.'

¹⁹ "Mia kiniou neberii ka naio, neberinavo 'Ana Tubo, nalo amijikia batitigio kiniou ruei, bija venia napano mā nojomā nemilaio beamu. Nalo amijikia ga ka kiniou naruei nojo nejeliviv ea yimo na volkouano na kumemi kulo Ju nalo kenememi, a nojomā nobokar nalo napano amoneaso. A amial ruei napano nojomā nebitilo, a nojomā nobukulo aban ea nalakoiano, naruei nejidom neber monoka amonea kiniou ga ka nebe riano ga. ²⁰ Mia nanua, bogo napano kanamo toro na Stevin, kiano burukija miou, nalo amijikia batitig ka kiniou naruei nojo bijalo ka bogo na. Bogo napano nalo ajubabinio māro, kiniou nemijjalo, a kiniou nebitikar batitig mālo kulukoti nalo. !Monoka nalo aiagago ka kiniou ga na!'

²¹ "Mia Tubo naio ber ka kiniou ga, berinavo 'Jau katalovo den vio na ga, kiniou nejidom

neiilaso kavan ea vio nalo na koalabo laka, jau kavan ka nalo napano maka ave kulo Ju nalo.'"

22 Ana binimei bokar aura nei, ana nalo nene napano ajumā amiagago ka Pol aju amije tilinielo batitigio ga kanio, mia vonganei, kanalo siniabu ka naio binimei bereio, naruei nalo aju amiagiaga ga bereio, aberenio "!Ei, bo ka auebin ga toro kiri bova na rimāro! !Kito maka rosidom toro na jibe na naio rimeul toa vio yetemeriba nei!" **23** Naruei nalo ajumā amiagiaga ga jibe na, a ajumā aþilig mǎlo kulukoti nalo ea Pol, a aju ajuvu bulukievi na mǎrabo janea vio. **24** Ana toro na toru na mira naio ber ka avuru Pol taluvo den tiniobi nalo na, riva jouro ea kanalo burusio ga, a naio berenio nalo avitivio kija, ajikili kanio ka aleal vite venia naruei naio mila ana na tinel jer mǐelea naio toru jibe na.

25 Mia bogo napano amiorkar naio bisi, ana ajidom avitiv naio naruei, mia Pol ber ka kanalo navurimǎraboiano nei tai, beri-navo "?Jumǎbe, memedu ka kamiu kuvitiy tavukia toro tai napano naio jotano ka navitikariano na vio Romo, a napano naio maka rivan ea komeli vo ka atibure vatitig naio, þeli na kamiu kumijikia kuvitivio ga tibe na a?"

26 Mia bogo napano navurimǎra-boiano nei naio mijog Pol kanano vikadeniano nei, naio berenio mia avitiv re naio tukamu vo, ana soþeli ga naio ba mial kanalo toro na toru, berinavo "?Ei, mia jau kala tumǎbe ka toro nei naruei? Naio berialio ber naio jotano ka vitikariano na vio Romo."

²⁷ Naruei toro na toru nei binimei ka rial Pol bereio, naruei bika denio, berinavo “!Ei, jau kover vatisig rivu! ?Jau kojotano ka vitikariano na vio Romo, pēli na makanio?”

Ana Pol berdoþeio, berinavo “Ee, kiniou nejibe na naruei.”

²⁸ Naruei toro na toru nei ber ka Pol berinavo “?Ana jau kojumābe na jibe na? Ka kiniou jibe na, kiniou nobulu burumāra puruveru nei.”

Ana Pol berenio jibe nei, berinavo “Ii, mia kiniou, karamāku jibe na mugaruei, ana kiniou nemiyotuba, nejibe kanio bunu.” ²⁹ Mia bogo napano nalo napano ka avitiv naio amijog iliano nei, amijkia naruei ka Pol naio be toro na toru tai jibe na. Ana ajaraluvo den naio vaarakurano, amijkia ka mia avitiv re naio naruei, a toro na toru nei bunu, vonganei naio bunu merou kija, bior ka napano naio be toro na mira na vio Romo tai, mia naio mila bova ruei ka Pol napano naio bunu jotano ka navitikariano na vio Romo.

Aburu Pol ea kulo Ju nalo kanalo burumāra komeli

³⁰ Mia kavijo nene, ana toro na toru na mira nei naio jo jidomio ka rijkia kia na vo venia naruei be burupati na siniabu nei, ana naio bio tomu nalo na tortoru na kulo lu nalo bija navurimārabooiano na kulo Ju nalo kialo, ber monoka atu rorea naio ea burumāra kanalo komeli. Naruei naio berenio ajubarbulag mārimieni den Pol, ana naio buru batove ea burumāra komeli neibano, naio bitirikar Pol ju iviso ka nalo.

23

¹ Naruei Pol naio buku mirano memedu ea tomu na tortoru nei, ber kalo, berinavo "Kuruaku nalo, ea nono kiaku meuliano binimei bokar banei, ea imāuano nonovio na Atua kiano napano nemilaio, maka nojog titai tuluborua kiaku iviso, ka river kiniou namila maka rimemedu. ! Maka leleio ga ruei!"

² Mia bogo napano parinio toro lu nei Ananaias mijog iliano nei, naio tinien mimi toru laka ban Pol, a ber ka nalo napano aju vaatara ka Pol ber nalo ajuba niono. ³ Naruei Pol mil kija ban naio naruei, berinavo "!Ei, jau kovitikarso, mia Atua ruebinso navo! Jau kojo tano ea vio na kiado natuboiano, ea vio na natibureano na toro, mia karina jau na naruei komila korov tuboiano nene bereio, napano koberenio ajuba kiniou tibe na. Jau kobe kulmedede ga tai na kojo na."

⁴ Mia nalo napano aju vaatara aberinavo "? Ei, jau koberiamā bo ka keil rivova tibe na van Parinio Toro Lu na Atua kanano tibe na, pēli na tumābe?"

⁵ Naruei Pol naio berinavo "! Aa, riano-o! Kuruaku nalo, kiniou namijog kiano iliano mia maka nejikiaio, maka bunu nesidomii never naio be Parinio Toro Lu na. Mia jibe ka napano kamiu kuberial batitigio ban kiniou ruei, naruei nemijkia ka nemil maka rimemedu ka naio, bior Atua kanano Iliano Lu berial batitigio ruei, ber maka rivu ka kito reil rivova van toro na toru na tomu nalo na kiado."

6-8 Naruei Pol maka bunu rijikia venia mia naio riverenio naruei, ana mial ka nalo napano aju joomo ea vioriano ka bogo na, togio abe Varisis, a togio abe Satusis. Taara juo nei ajumña amila baravo toru, bior Satusis nalo aberenio mia tomu nalo maka ajikia ameul ea namariano, mia aberenio vite nalo na jibe kanio nailiano nalo, ñeli na niununo nalo, aberenio vite nalo nei maka titai tibe na, mia Varisis nalo amonea vite nalo nei. Ana Pol mijikia naruei ka mia river tumñabe, naruei naio bio ban tomu nalo na tortoru nei, berinavo "Kuruaku nalo, kiniou namaluvo ea yati na Varisis memedu. Karamäku nalo abe Varisis, a kiniou bunu nebe Varisis. Naruei bija Varisis nalo, kiniou nomonea ka bogo napano toro mñaro, karina, mia naio mijikia rimeul bereio. Naruei nejidom jibe ka kiniou nojumolu nojukamu ea miremiu bior tomu tai ajidom ail van kiniou rivior kiaku moneano nei."

Naruei Pol kiano iliano nei mila ana Varisis nalo napano aju ana ajikar ka amila baravo bereio naliko Satusis nalo napano aju nei, mila ana nalo nonovio na ea vioriano nei aburuburelo bereio. **9** Amila jibe na bano-o, binimei toru laka, a karina, nalo naverloglogiano tealo ka tivelinio na Varisis nalo ajumolu, amil kirisikili laka, aberinavo "Kumemi numial ka toro na naio bo ga, maka vite tai ka napano mia kito romijikia reil vanio riviorio. ?A kei mijikia, ñeli be riano ga ka niununo tai bo ñeli na nailiano tai mil ban naio koviobo?"

10 Mia siniabu nei ba toru laka naruei, nalo

ajumña ajidom ka atukulo riviorio, ana toro na toru na kulo na mira kialo mialio ka bova, naio merou ka tibe mña na mia nalo aser niegeniege laka ka Pol, naruei naio miila kiano tomu nalo abatove, aburular Pol denlo, ana aburio ban bereio ea kialo burusio.

¹¹ Ana ka bogiano, Pol mial ka napano Tubo ju jumolu ju vaataro keanio, napano jomña mil banio, berinavo “Pol, mia komerou re. Jau koberial batitig kiniou ban tomu na abe ūpirilo ea vio nei ruei, ana kiniou nejidom ka mia jau monoka kala tibe na ga, ve vaarakurano bereio, nina ea vio Romo.”

Kulo Ju tealo abarvio ka auebin Pol

¹² Ana ea kavijo, kulo Ju nalo tealo abinimei vio takurano ka atuluku ga, ka averii ka mia tumabe ana mia amijikia auebin Pol. Mia bogo napano amileal m̄arabo tai bisi ana aberkar ea Atua siano ka mia atuvan sinaniano vija munuiano nalo, rivano-o mia auebin Pol tukamu vo. ¹³ Naruei nalo napano abijurukar iliano nei a napano amilakakar verikariano jibe na, nalo ajodovulu tomu nalo duelimo va veri [40].

¹⁴ Ana iorou kanio ana aba amial tomu na tortoru na kulo lu nalo, naliko navurim̄araboiano nalo, ana aberial vite nei banlo. Aberinavo “Kumemi nuberkar jikili ea Atua ruei, ka mia kumemi nuvel ka sinaniano nonovio rivano-o mia rivokar bogo napano mia numijikia nувue bin toro na. ¹⁵ Mia kumemi numisidom ka kuvijai kumemi, napano kamiu kamliko nalo na ea kiado komeli, kamiu kuvilla toru rivan ea toro na toru na tomu nalo na mira na, ka naio rivuru toro nene rivatove ea komeli bereio,

kamiu kuvila sibilili naio ga kuver kumisidom kuvitii bereio iliano nalo na. Naruei mia kumemi nuvitu rorea ea mārabo ga, a bogo napano amei, mia nuvuebinio, napano naio jo koalabo ka komeli kia ga vo.”

¹⁶ Mia iorou kanio, ana na Pol, kuviviniene kenerinio tai naio mijogial ka napano ajumā aberii ka mia ala tibe na, naruei kiritete nei naio ba memedu ea burusio na tomu na mira nalo kialo, ana ba berial vite nei ban Pol. ¹⁷ Ana Pol bio tomu na mira nei tai kalo, berinavo “Ai, koig kobijuku bo, jau kovuru mēaku nei riva rial kenemiu toro na toru, naio mijikia titai napano bo ka mia toro na toru na naio monoka rijogio.”

¹⁸ Naruei naio buru Pol kumerano nei ba ban kialo toro na toru, a berkanio berinavo “Pol napano jo rove yako ea nalakoiano, naio berenio novuru kumerano nei rimei river titai vando.”

¹⁹ Naruei toro na toru nei naio bokar mēaku nei jumāno, ana burio ba jibe ka naljuo ga, naruei bika denio, berinavo “?Mia jau kojidom kover venia van kiniou?”

²⁰ Ana na Pol kumerano nei ber bulavulagio banio, ber “Jau keialio, tomu na tortoru nalo na kulo Ju abitirilar kanalo tiiano tai ruei, ka mia auebin kumeruaku nei, Pol. Nalo aberenio ruei ka mia aiila toru rimei vando, ka nalo ajidom avitii vatitig bere vo ea tivelinio na iliano nalo nei, ka mia nalo avikaso ka beni, mia jau kovuru Pol rivatove bereio ea kialo komeli. ²¹ Mia maka rivu ka jau kala tibe na, bior nalo ajumā amila sibi ga na. Aberenio ruei ka bogo napano verenio kamiu kuvitua mārabo, kuvitumā kuvatove, mia nalo tovulu duelimo va veri [40] nei aviako ea

kamiu, nalo auebin kumeruaku na. Nalo na aberkario ruei ea Atua ka mia atuvan sinaniano vija munuiano rivano-o mia verenio aial ka auebinio bisi, ana nalo nei naruei ajumā aju roreia kamei ruei, ka verenio jau kajamo ka mia kuva tove bereio.”

²² Ana toro na toru nei naio ber ka Pol kumerano nene, berinavo “Bo ga, mia kiniou never kasos memedu, mia jau koverial re van toro tai bereio ka kobilimei koberial vite nei ban kiniou ruei. Mo siva toru, jau komijikia kava vonuo bereio naruei.”

Amiila Pol ban ea parinio tubo tai na Romo ea vio Sisiria

²³⁻²⁴ Mo toro na toru na kulo na mira kialo nei naio bio kiano tomu juo, naio ber jibe nei, berinavo “Vite nalo na tivelinio ka toro nei Pol, abinimei jikili laka. Vonganei, mia kiniou neila naio riva toa kiado parinio tubo Veliks jumāno, napano naio jo rove yako Sisiria. Kamjuo, kuvila batitig taara tai na tomu na mira na kiado, ka kuvisirag kuku vatitig rivu ka Pol, kuvuru naio rivatove. Kamiu kumijikia kuvuru tomu na mira toromomou ve juo [200], vija duelimo va aluo [70] napano avar parinio bue kulerinio, vija toromomou ve juo [200] bereio napano abar mira nalo na uteute. Kuvudu Pol kanano parinio bue kulerinio tai bunu ka naio mijikia totano eaio. Kiniou nejidom ka kamei kuvituvan banei bogiano, ka m̄erenio koveri [9] bogo napano vio melijo ruei.”

²⁵ Naruei toro na toru nei naio jiri m̄esi tai ka adukario rivan vijalo, naio jirio jibe nei, berenio:

26 “Mesi nei, kiniou Klotias Lisias, napano nebivitaui biedu bango, Parinio Tubo Veliks, napano jau kobe toro na toru na vio Romo napano jau kobitikar kiado burumāra tanobuku nei.

27 Kiniou najaaro toru ka nevitavo vijaso bereio ea m̄esi nei.

Toro napano aburio biedu bango na, kiano tukunu nene jibe nei: beamu, kulo Ju nalo na vio nei abokar naio, vaataro ka auebinio. Avona karina, nemijogial ka napano naio jo yetano ka kiado vitikariano na Romo, naruei kumemi nubatove, ana nuburular naio den kulo Ju nalo nei jumālo.

28 Naruei kiniou nejidom nejikia ka venia naruei naio be burupati na vite nei, naruei noburu naio batove ea kialo komeli na toru.

29 Ea bogo na, kiniou nemial ka napano naio maka rila titai napano rimemedu ka mia auebinio p̄eli na adu vironiano rivanio, mia nemial jibe kanio nalo ajumā amila baravo naliko ka tivelinio na tuboiano na nalotuano na kanalo ga.

30 Avona karina, iliano tai binimei bokar kiniou, ber aberiio ruei, amileal m̄arabo ruei ka ala vonio bereio ka auebin rimāro. Mia kiniou nemial bo ka neiila naio riviedu sopeli ga, mia neber bunu ka nalo napano tiniel jerio, neber monoka nalo aviedu averial ea miramo vite nalo napano ajidom atibure naio riviorio.”

³¹ Naruei tomu na mira nalo amila jibe ka napano kialo toro na toru nei berenio, naruei bogiano ana aburu Pol, mia burumara taara nei ajuvan vio Yerusalem, aba abokar vio Antipatris. ³² Naruei kavijo nene, tomu na mira nalo na amiel ka jaalo ga abavin bereio Yerusalem, mia nalo napano abar parinio bue mārauo, naliko kia Pol vo, aban ea kialo mārabo abano lie abatove Sisiria.

³³ Mia bogo napano abinimei aboru ea vio nene, amidu mēsi nei ban parinio tubo nei naruei, iorou kanio ana aburu Pol ba ajuvan naio joa jumāno. ³⁴ Naruei parinio tubo nei naio buluku mēsi nei bisi, ana naio bika den Pol, ber naio be toro na tanobukū na vabe. Ana Pol naio berenio naio be toro na vio yako Silisia ga, ³⁵ ana parinio tubo nei ber bereio, ber “Mo bo ga, kito monoka rotu rorea ga nalo napano mia amei ail vango, naruei bogo napano ver amei, mia kiniou novurulo ea nailivatitigiano kitoliko.” Mia naio ber ka kiano tomu nalo na mira, ber “Toro nei naio mijikia to vija kito beamu vo ea yimo moruo nei, Parinio tubo Erot kiano, ninei kito rojua vonganei, mia kamiu kuvisirarago kuku vatitig rivu ka naio ea vio na.”

24

Kulo Ju nalo abinimei ka ail van Pol ea Veliks mirano

¹ Mo Pol naio jo jibe na-o, bokar bogoti jumo barlaka, ana iorou kanio ana Parinio toro lu na vio Yerusalem neibano Ananaias naio binimei rove nei Sisiria, naio naliko navurimāraboiano dolu nalo tealo na kulo Ju nalo kialo, bija toro

tai na kialo tuboiano, ka mia naio ril kanalo, siano Tetalas. Naruei nalo nei aba amial Parinio Tubo Veliks ka averial vite nalo napano ajidom ka ail rivan Pol riviorio. ² Mo nalo abio Pol binimei joomo bunu, ana Veliks naio jian bogo ban Tetalas ka mijikia rivetavo ea kanalo iliano.

Mia naio mil ban parinio tubo nei naio berinavo "Parinio Tubo Veliks, kumemi numisaaro toru laka ka nuvitumolu ea miramo banei, bior ka napano numialio ka napano jau kojomā kobitikar kumemi bo laka. Jikario ea bogo napano jau kobokar imāuano nei, binimei bokar vonganei, kiamo masouano naio mila tumāro novo joa buruvenuo nei, a jau kojomā komila vite vou nalo telabo ka rijai imāuano na vio nei. ³ Tibe na, kumemi nuberenio kenememi burumāra sivaiano banso ka napano damāriga jau kojomā komila batitig kumemi bo laka ea vio nei jibe na. ⁴ Mia jau, kobe kanamo imāuano telabo, maka rivu ka kumemi nuvila lelanso ka kenememi iliano nalo ve telabo laka, mia kiniou najidom ka novika denso kovijuku rivu ka kumemi, keiagago ka kenememi iliano telisu tai napano bulati ga.

⁵ "Mia ea tivelinio na toro nei, kumemi numialio jibe ka pariparinio kirisikili kija. Naio jomā miel janea kulo Ju nalo ea buruvenuo dolu nalo, a ea vio nonovio napano naio ban eaio, mia naio mila tomu nalo aburuburevurelo a amila baravo. A naio be navurimāraboiano tai na taara na tomu nalo neibano, napano aberenio naio miyotuba ea vio Nasarete, napano ūeli naio be nalotuano dolu tai koviobo, ūeli na ver makanio, mia nalo ajumā amila baravo ga na. ⁶⁻⁷ Ana bogo

napano toro nei naio binimej jo Yerusalem, naio mila kirivova-o mia naio jidom rila bulag tolu na yimo lu na kenememi nei, tenene na kumemi nubano nubokario. ⁸ Mia ver jau kovika den naio ga, mia komijikia kojog ka vite nalo namā nuberenio nalo abe riano ga.”

⁹ Ana bogo napano naio jomā milili jibe na, ana kulo Ju dolu nalo ajumā aþiliþilig pariparilo, aju aberverenio aberinavo “Nina naruei, jibe na naruei, be riano ga na.”

Pol berdoþelo

¹⁰ Ana iorou kanio, parinio tubo nei naio bitikar Pol ana jian bogo banio ka naio mi-jikia river kiano verdopēiano. Naruei Pol naio berinavo “Parinio Tubo Veliks, jibe ka napano jau kejibure kumemi ea buruvenuo nei ka yuka telabo abarlaka ruei, mia najaaro ga ka notumolu notukamu ea miramo ka nodu kanaku verdopēiano. ¹¹ Mia kiniou nejidom never kaso ga, ka nabavin yako Yerusalem maka vesiou leleio. Ver jau kovika vatitigio ga den tomu nalo, mia jau keleal ka kiniou naban ea vio na ka ga nava novolkouo ea Atua Kunuano Lu, maka rivokar bogoti ve duelimo ba veri [14] vo. ¹² Mia bogo napano nojoa vio na, mia maka aial ka napano kiniou nemila vite tai. Maka nala siniabu vija toro tai, a maka neilili van tomu tai neverenio nalo amila vite tai. Ea Atua Kunuano Lu, þeli na ea yimo nalo na volkouano nalo, þeli na ea vio be na ea komeli, mia maka nala titai leleio. ¹³ Mia vite nalo napano nalo aberii kaso vonganei na, ka kiniou nemila jibe na jibe

na, nina be iliano na kanalo taara ga na, mia nalo maka aver vite tai ka rikurukar kialo iliano vanso, ka rila kanalo iliano nei rive riano.

¹⁴ “Mia vite takurano ga kiniou nemijikia najamo kanio, nemijikia never kaso neverenio, nao, kiniou nemila nina. Vite na, napano kiniou nojomā najakii Marabo Vou nei, napano mā aberenio nalotuano dolu. Mia maka tibe na, bior ea mārabo na, kumemi numitu nubolkouo ka Atua takurano ga, nina Atua na korobimemi tormoruuo nalo kanalo, numitu numonea ga vite nalo napano kenememi tuboiano berenio ūeli napano kenememi naverialiano nalo abivitauiatio. ¹⁵ Mia jakii vite nalo na, mia kiniou nojo ga ban Atua, be verare ga ka napano nalo bunu aju abitikuku kanio, ka mia naio rila tomu nalo nonovio ameul bereio ea namāriano, nina nalo napano amemedu ea mirano, a nalo napano maka amemedu ea mirano. ¹⁶ Naruei bior kiniou nemijikia ka mia Atua rila tibe na, mia maka nosidomii ka mia nela re bajago na bova tai leleio. Mia bogo nonovio ga, nemila vonvon toru laka ka mia vite tai ve telisu tul re kiniou bogo tai, river ka nemila bova ea Atua mirano ūeli na tomu nalo miralo.

¹⁷ “Mia yuka tealo barlaka ruei, mia nojomā naban ea buruvenuo dolu nalo, mia karina, vonganei ga, ana nebinimei bereio ea vio Yerusalem. Mia tomu nalo na laka yako ajuvanini ijaiano tai ka rijai kenememi tomu nalo na vio Yerusalem, ana na kiniou nabarijaiano nei nebinimei, nabar banlo, a nejidom

nava nala sida bunu ea Atua Kunuano Lu. ¹⁸ Ana bogo na mā kiniou nojoa Yimo Lu, nemila sida na meravoano bisi, ana na nalo na abinimei amial kiniou. Ka bogo na, maka bunu ve toro dolu tai atu rivija kiniou, mia maka ve iliano ūeli na uetubaiano leleio, mia iorou kanio, ana kulo Ju nalo tealo na vio Esia abinimei, ana nalo naruei ajikar siniabu nei. ¹⁹ Mia nalo napano abe burupati na vite nei, ver asidomii ka kiniou namila vite tai bova, mia bo kanio ver nalo bunu atu rivija kito ea vio nei banei ka averialio kaso, mia maka neialo. ²⁰ Ver ūeli, mia bo ka jau kalavonio ka kovika den nalo dolu napano aju na, ka bogo napano aburu kiniou naba nabavin ea kanalo komeli, mia amileal kiniou nemila venia. ?Kiniou nemila vite venia na maka rimemedu, ūeli na neber iliano venia na maka rivu? Nejidomiio-o, maka lele garuei. ²¹ Mia iliano takurano ga na kiniou neberenio banlo, neber jibe nei, neberinavo: Kiniou nemial jibe ka kamiu kumisidom kuvil rivan kiniou banei, rivior ga kanaku moneano nei, ka bogo napano toro māro, karina mia naio mijikia rimeul bereio. Naruei kiniou neber iliano na, karina mila ana nalo ga ajumā amila siniabu kalo toru bereio."

²² Ana Parinio Tubo Veliks nei, naio mijikia kija ruei vite telabo ea tivelinio na Marabo Vou nei, mia bogo napano naio mial ka siniabu neibano, kulo Ju naliko Pol amila bior vite nei, naruei naio jetavoko iliano ga, berinavo "Bo, mia kito rotua vio nei beamu vo. Mia kiniou notororea ga toro

na toru na kulo na mira nalo kanalo Lisias tu mave Yerusalem rimei, ana mia nemijkia nojog vatitig kiano veriiiano tukamu vo, avona bisi, ana nejev kanaku natibureano van kamiu.” ²³ Mo naio ber ka kiano tomu na mira nalo ka avokar Pol vo, nalo atukuku kanio, mia naio berenio nalo ala sikili laka re rivanio, monoka ajamo ka naio rieliel kija ga, a averbure re kiano bilbilu nalo ka amei aiadu kanio avitikario.

Pol berii Yesu ban Veliks naljuo kouano

²⁴ Mia Parinio Tubo Veliks nei, kouano be tira re Ju tai, siano Trusila, mia naljuo nei ajidom atukunu kija naliko Pol vo. Mia legiano tealo barlaka ruei, bisi na abe juo abinimei ea vio na Pol joaio, ana aburu Pol binimei, naruei Pol mil bijalo, naio berii kiano moneano na ea Kristo Yesu. ²⁵ Mia Pol juvan iliano telabo lie vo ban naljuo, naio maka rialerinio ealo leleio, mia berii jum̄abe ka napano toro monoka rila bajago na memedu, a ka napano toro monoka telan vuu vatitig ka kiano meuliano, mia berii bunu tibureano napano Atua kanano ka mia rimei ea legiano na maaro. Naruei bogo napano Veliks mijog iliano nalo nei, naio mijog jibe ka julu m̄elea kiano jidomiano, mila naio merou kija, mo naio ber ka Pol, berinavo “Mo bo, bare ga vo. Jau kava joomo nei bereio vo, mia ver kiniou neleal kanaku bogo tai, mia neiila toru riviedu kaso bereio.” ²⁶ Mia bogo napano Veliks naio mijog iliano nalo nei, mia naio be kiano jidomiano va tai bunu, napano naio jidomii berinavo mia Pol sian puruveru na toru tai rivan naina, ka rila ka naio river Pol naio mijikia taluvo bereio. Naruei

kiano jidomiano nei mila naio jomña miila toru ka Pol julaka ga, a naio jo jukunu va telabo bijaio. ²⁷ Mia naio jomña milala jibe na banbano-o bokar yuka juo, ana na naio bisi ea kanano imāuano nei. Mia naio maka rijamo ka Pol ka taluvo bereio ea vio napano naio joaio, bior naio jomña jidomii ka rila kulo Ju nalo asaaro ka naio.

Mo iorou kanio, ana na toro dolu tai binimei midu Veliks nene jeleigio, napano siano Posias Vestas.

25

Pol berenio Sisa ga monoka tibure naio

¹ Ana parinio tubo vou nei Vestas, naio binimei yako Sisiria, binimei ka rivitikar kanano tanobuku nei, mia iorou ka napano bogoti tolu ga barlaka, ana naio mial ka monoka riva rivitii vio mave yako Yerusalem. ² Ana bogo napano naio bokar vio nei, ana bior naliko tomu na tortoru nalo na kulo lu nalo, bija tomu dolu na tortoru na kulo Ju nalo, ana aberii niegeniege Pol banio. A nalo ajututua ka naio, ³ aberentio ver naio jidom rila tena novo tai vanlo, nalo ajidom naio riila Pol rimei bereio ealo, napano amijikia avuru riva komeli ail vanio. Aber jibe na, mia nalo aju ajidomii luklukua ruei ka ver Pol rimei, mia nalo ava atu rorea naio yako, ka mia quebin ga naio rimāro ea mārabo iviso viovare. ⁴ Ana Vestas naio berinavo “Bo ga, mia vesiou re ga ana kiniou bunu navan bereio yako Sisiria, ea vio napano ajumña abokar toro nene joaio. ⁵ Tibe na, mia kamiu tomu na tortoru tealo, kumijikia kuvitakisor kiniou ravatove, ka

mia reial tumăbe. Ver toro na mila vite nalo tai napano maka rimemedu, mia romijikia rala iliano ea bogo nene ga.”

⁶ Naruei Vestas jo naliko yako Yerusalemero maka rivokar bogoti ve duelimo ba veri [14], ana naio batove bereio yako Sisiria, naliko nalo nei tealo. Ana ea legiano dolu nene, ana naio ba jotano ea kanano vio na tibureano, ana berinavo ava avuru Pol rimei. ⁷ Mia bogo napano Pol binimei joomo, ana kulo Ju na vio Yerusalemero napano ajakisor Vestas abinimei, ajikili aju, ana ajumña aberial burumāra vite va nalo telabo napano aber Pol naio jomña milaio, mia kanalo iliano nalo nei maka atu sikili leleio. ⁸ Mia bogo napano Pol naio jidom ka sian kiano verdoþeiano, naio jekorov bulati ga berinavo “Kiniou maka nala titai leleio, napano nemilakorov tuboiano na kulo Ju nalo kanalo, a maka nala niegeniege Yimo Lu na vio Yerusalemero, a maka nalakorov leleio bunu tuboiano na parinio tubo na vio Romo nei, Sisa kiano.”

⁹ Mia Vestas nei, naio jomña jidomii ka rila kulo Ju nalo ajog rivu ka naio, ana naio jidom ka rilavonio ka rila tibe ka napano nalo aber kanio, ana naio bika den Pol, berinavo “?Jumăbe, þeli bo ka mia kiniou novuruso rava komeli yako ga Yerusalemero, ana mia jau kotumolu kotukamu ea miraku bereio ea vio na?”

¹⁰ Ana Pol berdoþe, berinavo “Vonganei, ea vio nei, kiniou nojumolu nojukamu nojua miramo, jau toro natibureano na tuboiano na Sisa na vio Romo ruei. Verenio vite tai napano ka mia kala van kiniou, vio nei naruei naio memedu ga

ka jau komijikia kalaiio. ?Mia kiniou navavin mave yako Yerusalem bereio ka vaio? Jau kobilubar ruei ka napano tivelinio na ea kulo Ju nalo, maka kialo iliano tai ea kiniou tu sikili leleio. ¹¹ Mia ver jau komial kiniou nemila titai bova napano memedu ka mia monoka namāro riviorio, nina naio bo ga na, maka notomā nalavonio ka novuro denio. Mia ver nalo na, maka kanalo iliano tai bereio ka mijikia tumolu tu sikili, mia maka rimemedu leleio ka jau keila kiniou navan bereio ea jumālo ka ala vaio napano ajidom van kiniou. Vonganei, jibe ka napano kiniou nemijikia nalaio, jibe ka nojotano ka vitikariano na vio Romo, mia kiniou neber vatitig kaso, kiniou nejidom ka Parinio Tubo Sisa na vio Romo, naio ga monoka tibure kiniou.”

¹² Mia iliano nei mila Vestas ba mil naliko kiano vuroniano nalo beamu vo, avona bisi, ana binimei bereio, berinavo “Jau koberenio ruei kober kojidom Sisa ga tibureso. Mia kiniou neberenio bo ga na, parinio tubo nene, naio nei naruei napano mia jau kotumolu kotukamu ea mirano.”

Vestas jukunuii Pol ban tubo dolu na toru nei Akripa

¹³ Ana iorou kanio, bogoti tealo barlaka bereio, ana tubo dolu tai binimei yako Sisiria. Naio siano nei, Akripa Juo, mia binimei naljuo kuviviniene nei Benisi. Naljuo amijog ka Vestas jikar vonga kiano imāuano napano be parinio tubo na tanobuku nei, naruei nalo ajidom amei aiadu ka naio. ¹⁴ Mia naljuo ajua vio nei bano-o, mia bogo telabo ajumā ajukunu naliko Vestas nene,

mia bogoti tai ana Vestas naio jukunu banlo ea tivelinio na Pol. Naio ber ka naljuo, berinavo "Kiniou be toro tai joa kiaku yimo nalakoiano, napano joa Veliks jumāno beamu ruei, beamu ka napano kiniou nebinimei ea vio nei. ¹⁵ Ana iorou ka napano nebinimei, ana nabavin mave yako Yerusalem, ana tomu na tortoru na kulo lu nalo, bija navurimāraboiano dolu na kulo Ju nalo, abinimei aberii toro nei ka kiniou, ajidom ka kiniou neverial kiano tibureano tai kanio. ¹⁶ Mia kiniou neber batitigio kalo, neberinavo kiniou maka leleio nejikia nala tibe na ga, mia monoka novuru tivelinio ve juo amei vio takurano beamu vo, ana nalo napano amila veriiano, monoka averialio ea mirano toro napano amila veriiano kanio, a monoka nodu bogo van toro nei ka naio bunu rudu kanano verdopēiano. Kiniou neberii kalo neberinavo bajago na tuboiano na vio Romo na kenememi jibe na naruei.

¹⁷ "Tibe na, nemei nei bereio ea vio nei, ana kulo Ju nalo atumolu den Yerusalem amei ka kumemi nuvila iliano. Mia bogo napano nemijkia ka nalo abinimei abokar vio nei ka vio be kijev, maka netii lilian bogo mia kavijo ga, nabano nojotano ea vio na tibureano, ana nabio toro neibano Pol binimei joomo. ¹⁸ Mia bogo napano kulo Ju nalo ajumolu ka averial vite nalo na toro nei, nejidomii neberiamā mia nojog aver burumāra vite va tai napano aberenio naio milaio, mia nina maka leleio. ¹⁹ Nalo aber ga vite sesa nalo ea tivelinio na kanalo nalotuano ga, napano aju amila baravo kanio naliko toro nei. Nina ea tivelinio na kanalo bajago moruo ga

nalo, a ea tivelinio ka toro tai, siano Yesu, napano naio mārō ruei, mia Pol naio jomā berenio naio meul bereio. ²⁰ Mia nalo ajumā aberii vite nalo napano kiniou maka nejikiaio, tenene na maka nejikia ka mia nala venia naruei, ana nebika denio verenio naio sidom ka rivan bereio mave yako Yerusalem, ka nalo ala kanalo iliano ea vio na ga. ²¹ Mia karina, toro nei naio ber ūeli ga, mia rivan re tibe na, naruei naio jumolu ber naio jidomii ka Parinio Tubo Sisa ga naio tibureio. Kanano iliano nei mila ana nobokar naio joa vio nei kia navo, ka kiniou neleal mārabo tai ka mia neiila rivan yako Romo, ka mia Sisa rivitii vite nei.”

²² Ana Akripa ber ka Vestas, berinavo “Mo kiniou bunu tinieku jii laka ka ver nemijikia nojog kija toro na kanano iliano.”

Ana Vestas berinavo “Bo ga, beni ga, na mia kamjuo kuvitukunu.”

Vestas buru Pol binimei ka Akripa riagago ka naio

²³ Mia kavijo, amila vite nonovio ju vatitigio ea kanalo burumāra yimo na vioriano tai, amila jibe ka burumāra titai. Ana tubo na toru nei Akripa naljuo kuvivinieno nei Benisi, naljuo abinimei napano amiovovualo novo batitig ruei, mia abinimei joomo napano tomu na tortoru na kulo na mira nalo bija tomu na tortoru dolu nalo aju amiel iorou kalo. Ana amila vite nonovio ka naljuo nei jibe ka napano mā amila ea bogo na tortoru nalo na jibe nei. Amila bano-o bisi, ana Vestas berenio avuru Pol rimei joomo. ²⁴ Ana aburio binimei, ana Vestas jian

kiano iliano, berinavo “A Parinio Tubo Akripa, bija tomu dolu na tortoru nalo napano roju nei banei, nina be toro napano kulo Ju nalo abinimei amil ban kiniou biorio. Yako Yerusalem, a ea vio nei, nalo abinimei abika jikili den kiniou aberinavo netiburio, aju amil telabo aberinavo toro nei, maka rimemedu ka naio rimeul riva lie vo, mia nalo ajidom ka naio monoka rimāro soñeli ga.²⁵ Naruei kiniou nebitii vite nei bano-o, mia maka neial titai ka mia rimemedu ka naio monoka rimāro riviorio. Avona bisi, ana toro nei naio bunu bika parinio tubo na toru na vio Romo, berinavo naio ga tibure naio, ana vonganei nojomā nebitiio ka mia monoka neila naio rivan ga ea Sisa jumāno naruei.²⁶ Mia monoka nevivitauiā m̄esi tai rivan vija toro nei ea kiado parinio tubo na, mia kiniou maka nejikia vatitigio bunu ka mia nevivitauiā venia tua m̄esi nei. Tenene naruei, kiniou najaaro ka noburu naio biedu jikili jukamu ea miramo, tubo na toru Akripa, bija kamiu tomu dolu na tortoru nalo na, ka rovitii kanano iliano nalo nei bereio, ka ñeli mia kamiu kumijikia kuvija kiniou ka mia nevivitauiā venia tua m̄esi nei.²⁷ !Maka rivu ka kiniou neila toro nei rivan ea natibureano na toru, napano maka neverial vatitigio ka iliano vaio napano milaio ana nemiila naio bano!”

26

Pol mil ban Parinio Tubo Akripa ea mirano

¹ Ana Akripa berii ka Pol, berinavo “Mo, kiniou nejian bogo bango naruei ka kotukunu kaso ea tivelinio na vite nalo na.”

Ana Pol naio buku jumāno jibe na, ana jikar kiano iliano naruei, ka sian verdopēeiano na vite nalo nene. ² Naruei naio berii jibe nei, ber “Parinio Tubo Akripa, kiniou nemial bo laka ka napano nemijikia notumolu banei ea miramo, ka mia nalavonio ka neverdopē iliano nalo napano kulo Ju nalo amila ban kiniou. ³ Neber iliano na bior jau naruei, jau komijikia batitig ruei kanado bajago nalo kito kulo Ju, a jau komijikia batitig bunu ruei vite nalo napano bogo nonovio kiado tomu nalo ajumā amila baravo kalo biorio, a napano ajumā aburuburevurelo bunu biorio. Naruei kiniou nebika denso ka jau tiniem ser re kiniou, bior mia kanaku tukunuano naio tokol vite ve telabo tibe na naruei, a ve tebieve kija bunu.

⁴ “Kiaku tukunuano naio jikar jibe nei, kanio kiniou, jikar ea bogo napano nebe kiritete kia ga vo, nojo damāriga kumemi liko kulo Ju nalo ga, nina ea kiaku vio, mia iorou kanio, ana yako Yerusalem bunu. Naruei nalo amijikia batitig kiaku bajago nalo re nua ruei, a amijikia ka bogo napano nebe toro mēaku kia ga vo, ⁵ mia nebijurukar taara na Varisis nalo, napano nalo naruei abokar mēlea kiado tuboiano jovulu taara dolu nalo. Naruei ver nalo asaaro ka nalo bunu atumolu atukamu ea miramo, mia nalo amijikia averialio vango, ka vite nalo nei napano nojomā neberenio nalo abe riano ga nonovio.

⁶ “?Naruei bior vaio ana nalo tiniel jer kiniou bereio? Nina bior kiniou noju jikili damāriga ea verikariano tai napano Atua mila bija korobido

nalo nua ruei, napano naio berenio mia naio rila tomu nalo napano amārmāro mia nalo amemeul bereio. ⁷ Verikariano nene, kiado yati nalo duelimo ba juo [12] bunu nalo ajumā abolkouo legiano a bogiano ka amijikia avokario. !Parinio tubo, jau keialio vo! Vite nei Atua berkario ban kulo Ju nalo ruei, ana vonganei kulo Ju nalo nei ajidom ail van kiniou bereio bior kiniou nomoneao. ⁸ ?Kiniou maka nejikia, mia bior vaio naruei ana tomu nalo ajumā aber Atua naio maka rijikia rila toro napano māro ruei rimeul bereio?

⁹ “Be riano, beamu nua, kiniou bunu nejibe na, maka namonea vite nalo na. Kiniou tinieku jer toru nalo napano amonea Yesu re Nasarete, a nemial monoka nalavio sikili ka rila sio nei ribisi ga. ¹⁰ Naruei ea vio Yerusalem, nojomā nemila vite telabo jibe na. Tomu na tortoru nalo na kulo lu nalo amijamo kanio ban kiniou, ana nabano nemila telabo ka namoneano lu nalo nei aban ea nalakoiano, ana bogo napano ajiburelo ka monoka amāro, kiniou nojo joomo eaio. ¹¹ A kiniou nojomā najanea yimo nalo na volkouano, bogo nonovio ga nojomā nemila kikilo, a nojoma nomila vonvonlo, nojomā nomila vonvonlo ka aiolua Yesu siano. Mia nojomā nemila jibe na banbano-o napano nebitunu mēle, naruei nemijil dedade ealo abeve terakurano janea buruvenuo dolu nalo, karina, kiniou naban kalo bereio ea komeli nalo napano aba ajualo.”

Pol berii jumābe napano Yesu miyotuba ka naio

¹² Naruei Pol naio jomña jukunu ban kia, berinavo "Ana bogo tai, kiniou nabatove Tamaskas ka nala tibe na van nalo napano ajua vio na. Tomu na tortoru nalo na kulo lu nalo, nalo amiila kiniou nabatove, a amidu m̄esi tai ban kiniou ka mia nemijikia nala tibe na. ¹³ Naruei kumemi numitu numiel nubatove, ka m̄erenio jo memedu, nemial burum̄ara yulu tai merera ea vio mave, napano merera jovulu m̄erenio, naruei yulu nei mijegili memedu vio napano kumemi numituaio. ¹⁴ Naruei miamoiano nei naio toru jibe na naruei, mila ana kumemi numitibirbili ea borotano, ana iorou kanio nomijog joono tai, mil ban kiniou jel iliano re Ipru ga, berinavo '!Sol o, Sol o! ?Bior vaio ana jau kojomña komila kiki kiniou jibe ka napano kojomña komila na? Jau kojomña jaamo je bereio kiniou jibe na, mia milaio ana jaamo mijalele laka.'

¹⁵ "Naruei kiniou nebika denio, neberinavo '? Ana Tubo, jau kobe kei?'

"Naruei Tubo mil ban kiniou berenio, berinavo 'Yesu napano jau kojomña komila bova kanio, ninei be kiniou nene naruei. ¹⁶ Mia jau kotumolu bereio bior ka napano mia jau koim̄au kanaku. Kiniou nemiyotuba kaso jibe na bior vite na naruei. Banei kovitilubar kiniou ka mia kover kiniou kei, a iorou, mia keial kiniou notomña noyotuba kaso ea vite ve telabo ea legiano nalo na ju binimei kia iorou. Vite nalo napano nejiloglog kaso banei nei, naio naruei mia jau kava koverialio van tomu nalo. ¹⁷ Mia jau kava koverialio ka kulo Ju, a ka nalo dolu napano maka ave kulo Ju, ana mia keial ka nalo

na, mia ala rivova kaso, mia niukniuku rivieso re, kiniou noyotuba kaso ea bogo nalo na jibe na, nalarurso.

“Nina naruei, kiniou nemilaso ka kavan ealo,¹⁸ ka kovetavo ea miralo nalo, ka koviliglo ataluvo den melijokouo napano ajuao, amei ea miamiano, a ka atuvan moroano na Simāro kiano tobo, mia amei ka Atua ga. Naruei ka bogo napano aviekar kiniou tibe na, mia Atua rivie kokoalo ka kialo kariano nalo, a mia rivijurukarlo ea kiano taara na kulo lu nalo kialo.”

Pol berii kiano imāuano

¹⁹ Ana Pol naio mil kia navo, berinavo “Nina naruei, Tubo Akripa, bogo napano kiniou nemial burumāra vite napano jaluvo ea vio mave binimei ea kiniou, maka bunu nejikia nala titai bereio, mia nomonmonea ga Tubo kiano iliano ga. ²⁰ Ana na-bano Tamaskas jukamu, naruei nemioliolu ban tomu nalo, neberenio monoka aviliglo rivan ea Atua, a kialo meuliano nalo monoka avu bereio aviniu, rimemedu ka vili-giano nei. Ana iorou kanio, nabavin bereio ea vio Yerusalem, nemioliolu jibe na bereio banlo, karina nabano nemila jibe na ea komeli dolu nalo ea tanobuku na vio Yutea, a karina, naban janea vio reraio nalo napano maka ave kulo Ju nalo kanalo, nomidu iliano nene ga banlo. ²¹ Naruei bior kiaku imāuano nei ga, mila ana kulo Ju nalo abinimei abokar kiniou joomo ea Atua kiano Yimo Lu, ana ajidom auebin kiniou namāro riviorio.

22 “Mia binimei bokar banei, ijaiano napano binimei ea Atua jo bija kiniou damāriga, a vonganei nemijikia notumolu notua miremiu kamiu tomu na tortoru nalo, a kamiu kulo dolu nalo ga bunu, a be kiaku bogo ka nemijikia neil van kamiu. Venia napano Mosis naliko naverialiano nalo aberiio nuanua ruei, aberinavo mia tibe na mia tibe na, vite na ga kiniou nojomā neberialio ban kamiu vonganei. **23** Nina naio jibe na, napano Naverikariano, na bogo napano mia naio rimei Riyotuba, mia tomu nalo monoka ala rivova ka naio, mia iorou, mia naio naruei ve toro na meul ve moti den māriano bereio. A kiano tumoluano nene bereio den namāriano, mia vite na naruei rive mārabo ka rivar yulu na ioruriano rimei rimiamo ea tomu nalo nonovio, kulo Ju nalo a nalo napano maka ave kulo Ju.”

Pol jidom monoka amonea Yesu tibe ka naio

24 Naruei bogo napano Pol jomā jian kiano verdopeianeo jibe na, Vestas jumolu jekorov kanano iliano nalo, mil toru, berinavo “!Pol, jau komiavovu ga na! Jau kojidom ka jau kove masou ka jikiaiano doldolu nalo, naruei mila pariparimo banbano-o mā miavovu garuei.”

25 Ana Pol berinavo “Kiniou nabameneaso, Parinio Tubo Vestas, mia monoka never kasoa ka paripariku naio bo ga. Kiaku iliano nalo napano nojomā neberialio ea vio nei, abe burupati na ilirianiano napano abe riano laka garuei. **26** Vite nalo napano nojomā nojukunu kanio, nemijikia batitigio bo ka Tubo Akripa naio mijikia ruei, abinimei bokar kiano vitiiiano, nina naruei mila

ana maka nemerou ka neverialio ea mirano. Vite nalo nei, maka ayotuba ea vio na telisu ga tai napano toro maka rijikia vo, mia tomu nonovio amijikia ruei, ajumā aberiio va telabo bunu. ²⁷ ?Mia Tubo Akripa, venia naruei naio be kiamo jidomiano riano ea vite nalo nei? ? Kiniou nemial ka jau bunu, komonea iliano nalo na naverialiano nalo re nua, a?”

²⁸ Naruei Akripa ber ka Pol, berenio “!Ee, makanio! ?Peli jau komil ea bogo kiri bulati ga, jau koberiamā komijikia kovuru kiniou bunu neviedu neve Kristo kiano, na?”

²⁹ Ana Pol berdoþe, berinavo “Ee, kiniou maka nejikia, neil bogo ve bulati ga þeli na ve tebievei, mia vite takurano ga nobolkouo ka mia Atua rila banei, nejidom ka jau, kamliko nalo dolu na, napano kumitumā kumiagago ka kiaku iliano, nejidom ka mia kamiu kumei kuvitibe ka kiniou. Maka never ka mia kamiu kuvar marimieni nalo na tibe ka napano nabario, mia neberenio bo ka kamiu kumei kuvitibe ka kiniou, napano nemijev Yesu Kristo ea kiaku iviso, nebinimei nebe toro vou ea naio.”

³⁰ Mo Tubo Akripa naio jetavoko iliano ea vio na, ana naio naljuo Vestas, bija Benisi, naliko tomu dolu nalo na tortoru napano ajumā ajutano mave naliko, nalo ajumormolu, abava tavio bereio. ³¹ Ana bogo napano abava tavio bisi na, ajumā aberverii kalo aberinavo “Toro na maka rila titai rivova leleio, napano rimemedu ka mia naio rimāro þeli na mia rivar vironiano riviorio.”

³² Ana Akripa ber ka Vestas, berinavo “!Ver toro na river re Sisa ga tibure naio, mia naio mijikia riva tavio ga tibe na ruei!”

27

Aburu Pol ajuvan vio Sisiria ka ava Romo

¹ Ana ea bogo na, kiniou Luka, kiniou bunu nojo bija Pol ea vio Sisiria, ana neberenio kiniou bunu navan vija naio Romo. Naruei bogo napano tomu na tortoru nalo amial ka bogo na ka mia nuvano, aburular Pol naliko nalo dolu napano aju joomo ea nalakoiano, amidulo jua toro na toru na mira tai jumāno. Toro na, naio siano Julias, a naio be navurimāraboiano na taara na tomu nalo na mira nei napano abiolo ka “Taara na Okastas.” ² Naruei naio buru kumemi nubano, nubajou koyou ea tei, naruei nalo amileal uako tai na vio Atramitiam ana nubavin eaio. Ana ea bogo na, Arestakas na vio Tesalonaika na tanobuku na Masetonia, naio bunu kumemliko. Ana kumemi numidu uako nene nubano, napano mārabo nene ka mia riva sel ea bulu yaniniobi nalo na tanobuku na vio Esia.

³ Ana ea kavijo, kumemi nubinimei nubokar vio nei Saiton, ana ea vio na, Julias mila bo ka Pol toru laka, napano naio mijamo ka bauro ka rial kiano bilbilu nalo, a naio mijamo ka nalo amijai Pol ka vite nalo tai ka kiano mārabo. ⁴ Naruei kumemi numituvan vio nei bereio, nuburo ea tei banbano-o, ana numituþe jegi ka bogo na, mila ana bogo napano nubokar uleule na vio Saipras, mia numisel ea taakano tivelinio, tivelinio bano.

⁵ Naruei nubar korovio burumāra tei neibano jo tavio ea tanobuku juo na vio Silisia bija vio Pamvilia, naruei nuburo nubinimei nubokar komeli na Maera, ea tano-buku na vio Laesia.

⁶ Ana uako nei naio miyon kumemi ea vio na, naruei toro na mira nei Julias naio ba jirag mārabo dolu. Ana naio mileal uako tai na vio Aleksadria napano naio jo ban ea buruvenuo napano kumemi numisidom ka nuvan ea na, Italia, ana naio mila kumemi nuban ea uako nene kija.

⁷ Ana kumemi nubatavio bereio ea tei, mia jegi bova ga, mila ana nuburo melmelumu ga nubano-o nubokar legiano nalo tai, naruei numila vio toru, numiaveve ka jegi jibe na ga ba bokar jelati na vio Nitas, mia jegi juko kumemi batitigio garuei. Naruei nubariplig, numiakar jelati dolu na vio Salmone ea uleule na vio Krit, ana numisel ea taakano tei melumu. ⁸ Kumemi numiaveve ga uleule nene, numitumā numitakii nubano-o napano jegi jomā mue kumemi bova kia ga vo, ana nubano-o nubokar bulu yaniniobi tai napano abio kanio “Bulu Yaniniobi na Maraiu,” vaataro ka komeli na vio Lasea.

⁹ Ana kumemi numitua kija vio na telisu, mia nalo amial ka bova laka naruei, bior jegi jomā mila jibe na ka kumemi, mia numitua mārabo kirisiou ruei, mia mārabo tebievei jo keano vo, a vonganei, be bogo na jegi bija burumāra niavo ruei. Bogo nonovio ga ajumā aberenio bogo kirivova nei jomā jikario ea siberio na Jokoluolu Na Viekookoano, mia vonganei, jokoluolu nene barlaka ruei. Naruei Pol naio mijog bova ka vite

na, naio ber vatitigio banlo, berinavo ¹⁰ “Tom na tomoruo nalo, kiniou nemijog lubar ka ver ravano, mia rivova laka, mia vite nalo nonovio avavakovio ga. Kiniou nemial jibe ka mia uako nei naio mijikia rimadudu ga vija sano vite nalo, a kito bunu, kiado meuliano nalo amijikia avavakovio ea tei.”

¹¹ Mia toro na mira nei naio maka riagago ka Pol, mia naio miagago ka toro napano jilaniyu ka uako, bija nana boru na uako nei. Mia naljuo aberinavo “Peli ga, mia rivu ga na, mia kito ravan ga, ¹² bior kito maka rejikia rotua vio nei rivano-o rivokar napano rotua bogo na bo bereio.” Naruei nalo aberiio, ana nalo telabo amial bo ka kumemi nuvituvan vio nei, aber kumemi nuvuro ga ka nuva nuvokar bulu yaniniobi dolu tai, siano Viniks, ea uleule nei kia ga vo, napano amialio ka aber naio naruei bo ka nuvituaio, rivokar bogo na burumāra jegi na niavo nei tubabinio.

Burumāra jegi tai miuvu titig searialo abano

¹³ Naruei bogo napano amial ka napano jegi biligio, be jegi na saut naio jumolu kija naruei, amialio ana aberenio bo naruei, ana nalo ajidom aber jegi na naruei mia naio riuvu kumemi nuvan ea bulu yaniniobi napano numisidomio ka mia nuvan eaio. Naruei nalo aburu veru binimei mave, ana na nuburo nubano, numisel veve vio uro ga. ¹⁴ Mia maka vesiou, ana kumemi numiilo ka burumāra jegi uro tai naio jumolu binimei miuvu kumemi. ¹⁵ Jeg nei miuvuvu toru jibe na, naruei maka bunu nuvijkia nuvuro ka napano numidu jegi nei, mia nalo abilig ga

uako ana ajuvanio, amijamo ka ga jegi nei jom̄a miuvu lilian kumemi nuba tavio ga, naruei jegi nei jom̄a miuvu titig kumemi nubano jibe na. ¹⁶ Ana na kumemi nuburo nubano, numitoluku vonio kija ga ea uleule sesa tai, siano Kaoda, mila naruei ea vio na ga kumemi numim̄au bijon ka uauako nene bano-o, ana aburu lario binimei mave. ¹⁷ Naruei nalo ajum̄a amerou aber tibe m̄a mia uako nei naio rivurubōe na, ana nalo aburu teli na tortoru nalo ajel yetano ka uako, ana na amiorkar kanio ka rivokar vatitigio.

Ana amial ka napano jegi jom̄a miuvu titian kumemi nubano dolu ka ga, ana nalo amerou ka aju aban vaatara kanio baraam̄a nalo na vio Saitis, vaatara ka vio Lipia, naruei nalo aburu bereio m̄aaaja. Naruei jegi miuvu titian kumemi nubano numitovulu vio nei, ana na vio melijo, mia kumemi nuburo nunu ga jibe na nubano.

¹⁸ Ana ea kavijo, ana jegi jom̄a miuvuvu biloulo kia ga vo, a tei jom̄a buku bilivilig kumemi, naruei nalo ajikar ka abuku bulavulag togogo nalo banvan ea tei. ¹⁹ Naruei ea legiano dolu nene bereio, vio bova kia ga vo, ana nalo abano amijubar bulag teli nalo a m̄aaaja nalo a vite nalo na jibe na, abuku lo abanvan ea tei bunu. ²⁰ Jibe na kanio legiano telabo bereio, napano mia vio yauo na mave naio kiri bobogio ga jo, maka nuvial m̄arivitano a maka nuvial mirano m̄erenio. Kumemi numial ka napano numitu kokouo ea jegi tai nei napano mia maka bunu ve toro tai sidomii ka river mia numeul.

²¹ Mia tomu nalo na uako nei maka bunu asinan legiano telabo ruei, nalo amijog bova toru

laka, naruei Pol naio binimei mialo, ana ber kalo, berinavo "Tomu nalo, verenio kamiu kuvia gago batitig ka kiniou nanua ruei ka bogo napano kito roju kia ga yako Krit, mia burumāra jogvaiano a burumāra laluviano nei maka rijkia rivokar kito. ²² Ana vonganei, mia kiniou never titai van kamiu bereio, mia kamiu kuvijikia kuvijog rivu eaio. Neberial ban kamiu, ka mia kiado uako nei mia naio rimadudu navo, mia maka kito tai leleio napano mia rivakovio. ²³ Kiniou nemijikia vite nei bior ka napano bogiano ga, nemial kiaku Atua napano nojomā nobolkou ka naio, nemial miila kiano nailiano tai binimei maluvo ka kiniou. Nailiano nei binimei jumolu ju vaatara ka kiniou, ²⁴ ana naio berinavo 'Pol, komerou re. Mia jau monoka kavano-o kovoru Romo, monoka kotumolu kotua mirano Sisa kia ga navo, ana nemijikia never kas, ka nalo napano ajua uako na kamliko kialo meuliano, Atua jidom rijamo kanio vango ga ka mia nalo ameul ga, nalo tai rivakovio re.' ²⁵ Naina naruei, tomu nalo, kamiu kuvijog rivova re bereio, kiniou nebiekar mēlea Atua ka mia tibe ka ga napano kiano nailiano bernalio ban kiniou. ²⁶ Mia vite takurano ga, mia kito monoka rovilig kiado uako riva sel uro ea uleule na telisu tai."

Nalo abinimei vaatara ea uleule tai

²⁷ Mia jegi nei jomā miuvu titig lelan kumemi nubano kia navo, bokar sude juo ruei napano numitumā nuburo janea burumāra tei na Metetireniano nei. Naruei ka bogiano tai, tomu nalo na uako nei abitilubar ka kumemi numitu nubinimei vaatara ka uleule tai kovio

tai. ²⁸ Naruei ajuvarvan teli batove, abuluku bululuoiano na tei bano-o bokario meta duelimo va veri [40], karina, aju kija ga telisu, karina amila bereio, abulukuio aber meta duelimo va rolu [30]. ²⁹ Naruei nalo amerou ka mia nuvuro nuva nuvijivi ea burumāra puruveru nalo tai ūeli na venia, naruei nalo ajuvan veru na teremi veri iorou ea bareno uako, ana na nalo ajumā abolkouo ka veru teremi nalo nei monoka avokar kumemi, a ka viorijeni monoka rimei sōpeli.

³⁰ Ana tomu nalo na uako aberiio, aberenio mia ala sibilili kumemi dolu nalo, ka mia ala vonio ka adu uauako nei ga avuro avauro eaio. Naruei nalo amila sibilili kumemi, aberinavo “Oi, mia kumemi nuvidu von veru temi nei rivan yako beamu vo, ka nuvila vonio ka rivurukar kiado buruako.” Naruei nalo ajuvarvan uauako batove ea tei.

³¹ Ana Pol bitilubario, ana ber ka tomu na mira nalo, berinavo “Ver kamiu kuvisidom ka kamiu kumeul, nalo na monoka kuverburelo ka atu vija kito ea uako ga.” ³² Naruei na mira nalo nei amijogio, ajumolu vaarakurano ga abano aje kokorov teli nalo na uauako nei, ana naio mialalo den uako bano.

³³ Naruei vaataro ka viorijeni mermeravo, ana Pol jidom asen titai, ana ber kalo berinavo “Ei, binimei bokar banei, be sude juo naruei napano kito rojua bogo na bova nei, maka rosinan batitigio rivu. ³⁴ Ana bo ka banei, kito rosinan vatitigio kija rivu bereio, kanio niabedo nalo amijikia amei sikili bereio, tibe na ana mia kito romijikia romeul. Tibe ka napano neberenio ruei, mia

maka lele kiri vijudo tai rijikia rivakovio, mia kito roviniu rovu ga."

³⁵ Naruei iorou ka napano naio berii vite nei bisi, naio ba midu joko tai, naruei bolkouo ea miralo, ber siva ban Atua biorio, karina burekokorovio jomña jenio. ³⁶ Ana bogo napano nalo dolu amialio ka napano Pol jomña jinan jibe na, nalo bunu amonea ka be riano, mia nalo avu ga, naruei nalo bunu ajaaro ka asinan bereio, ana ajinan. ³⁷ Mia kumemi nonovio napano numitua uako nei, kumemi nubokar toromomou juo duelimo va aluo ba ari [276]. ³⁸ Mia bogo napano abiniu ajinan bisi, amialio bo ka ala uako rimelala lie vo, naruei nalo abar bulag māravuiti nalo napano jibe ka sememi sinaniano, abukuvukulo banvano ea tei.

Uako ba ijel tavio ga, ana amijeljelio ga abauro

³⁹ Naruei telikiti napano viomijeni kario, ana kumemi numial vio uro jo vaataro ga ruei, mia maka nuvijikia vio be nei. Ana amial bulu yaniniobi tai jo, a be bayono novo uro, ana na nalo aberiio, aberinavo mia ala vonio ka ala kenememi uako rivuro rivauro ea vio nene. ⁴⁰ Naruei nalo aje bulag teli nalo na veru teremi nalo, ajuvanlo ajubo ea tei, a nalo amijubar bulag teli nalo napano amior kakario ka vuu na uako, ana aburu māaja sesa na buruako, ka mia jegi riuvu kumemi nuva nivia yono.

⁴¹ Kumemi numitu nuburo bano-o, naruei numiilo ka uako ba miakar belia ga burumāra yonovoro tai napano tei buru bijiilo ju vio takurano yetano. Buruako na uako miakar bayono nene, naruei naio birakar jo jikili batitigio

jo, maka bunu rijikia rikulkulu leleio. Naruei burumāra niatuva nalo ajumormolu abinimei amidon boñe baren uako garuei.

⁴² Mia na mira nalo ajumā aberii ruei, ka vere vite tai tibe nei mia auebinvinlo ga, nalakoiano nalo napano mā aju kuku kalo, ver makanio ūeli mia nalo tai ala vonio ka aviako avatove ea tei, ajelio ava uro, mia avuro kilkil. ⁴³ Mia kialo toro na toru naio berburelo ka nalo ala re, bior napano naio jidom ka Pol naio monoka rimeul ga. Mia naio ber ka kumemi nubiniu, berinavo “Mo, kito napano romijikia romijeliou, kito rotukamu, ratabulu ea tei ana reia vonio ka rovoru uro. ⁴⁴ Ana kito napano maka rejikia reia, mia kito ravar mābulu, ūeli na venia napano romijikia relealio ea uako nei ka romijikia romonmonea mave eaio, ana kito iorou rava uro.” Naruei ea mārabo nei ga, kumemi nonovio nubano-o nuboruvoru uro ea vio nei, napano kumemi nonovio numeul bo ga, maka kumemi tai rivakovio.

28

Pol nalo ajua uleule na Molta

¹ Mia bogo napano kumemi nubiniu nubinimei numitu batitig uro bo ruei, ana na tomu nalo na vio nei abinimei amial kumemi, ana aber ka kumemi aberenio vio nei naio be uleule tai, siano Molta. ² Naruei nalo amila batitig kumemi bo laka, nalo abijuku bo ka kumemi mia. Ea bogo na, yuo jomā bovo, naruei nalo amial ka napano kumemi numijog niavo toru laka, ana nalo ajovokar sebi, mia abitikar vatitig kumemi

jibe na. ³ Ana na Pol naio ba miabu bagaro na yeto tai, naio jidom rivukuio rivan ea sebi, ana bogo napano naio bar jakou ea sebi, mia kiri maro sesa tai mijukukar jo bure yeto nalo nene, mia naio mijog sebi mijegio bitunu, naruei naio mijuojuo den yeto nalo nei, mia mēnkakar naio ea Pol jumāno, mia jerio. ⁴ Mia bogo napano tomu nalo na vio nei amial maro na mā jer binvin tomu jomā jakilele ea Pol jumāno jibe na, ana nalo amijuvaluva melumu ga ealo, aberinavo “!Keialio, toro na yimo nalakoiano nei, ūeli naio be toro tai na mā muemue tomu dolu nalo telabo ruei! Tei jidom rila bin naio rimāro, mia naio buro kilkil ga, mia vonganei, mia maro na rila ka naio rimemedu na.”

⁵ Mia Pol ūiliglar bere maro nei den jumāno ban ea sebi, mia naio maka rijog titai, jumāno maka rijalele leleio. ⁶ Mia nalo aju abitivitio, aberiamā mia niabeno nonovio monoka aturobi ve tortoru, ūeli na ver maka ana mia monoka naio rijoru rimāro ga, mia nalo aju rorea jibe na, banbano-o mia amial ka napano maro neibano maka ruebin naio leleio. Mia bogo napano amialio ka Pol naio bo ga, nalo ajidomii be dolu naruei, aberinavo ūeli Pol naio be atua tai koviobo.

⁷ Ana vio neibano kumemi nubauro eaio, nina naio vaataro ka tubo na uleule nei kiano tiniavio, siano be Puplias. Ana naio buru kumemi nuban ea kiano vonuo, mia bitikar vatitig kumemi ka bogoti tolu, napano numitua jumāno. ⁸ Ana bogo napano numitu kumemliko nalo na, tubo nei karamāno tormoruo naio jomon ea māno jogu,

naio mieyulu, napano niabene bitunu, a barbulo bunu. Ana Pol naio ba mial tormoruo nei, ana midu jumāno joaio, bolkouo kanio, mila naio binimei bo bereio. ⁹ Mia bogo napano tomu dolu nalo amijogio ka napano Pol mila vite nei jibe na ka tormoruo nei, nalo bunu napano amie abinimei, naruei kanalo mieiano nalo ajaluvo. ¹⁰ Naruei nalo ajaaro toru ka vite nalo nei, naruei ajumā abar kurano ka vite telabo ban kumemi. Ana kumemi numitua uleule nei bano-o bokar siberio tolu, ana bogo napano mia kumemi numitaluvo bereio, mia nalo abar sinaniano telabo a ijaiano nalo abinimei, abar juu kenememi uako dolu ka rijai kumemi ea kenememi mārabo bereio.

Pol nalo abano-o aboru Romo

¹¹ Mo uako dolu na mia kumemi nuvisel ea naio be uako tai na Aleksadria kanano napano naio bunu jo kirisiou ea uleule nei, naio jo rorega ka bogo na jegi nei rivarlaka kario. Mia uako nene, ajisia kanio “Kasto a Polakis,” napano sio juo nei be tena atua juo na kanalo napano naljuo abe savoro, napano aje tavoru nene nalo juu buruako na uako nei. ¹² Ana numituvan vio, nuban nuboru ea vio tai bereio, siano Sairakius, numitua vio na bogoti tolu. ¹³ Karina nuburu veru bereio, numisel tivelinio taakano nuburo jibe na bano-o nuboru Rejamo. Mia numitua vio na bogoti takurano bisi, karina jegi saut novo tai miuvuvu, naruei nuburo māsosou ka bogoti juo, mia kumemi nuboru ea bulu yaniniobi na vio Puteol. ¹⁴ Ana na kumemi numitabulu den uako ea vio na naruei, ana numileal namoneano

nalo tealo, ana aburu kumemi nuban numitu kumemilikolo ka bogoti aluo [7]. Ana iorou ka nina, numial ka kenememi burumāra ieliano nei vaataro ka ribisi naruei, numitu nubinimei vaataro ruei ka burumāra komeli na yetemeriba nei, Romo.

¹⁵ Naruei namoneano nalo napano aju Romo, iliano bano-o bokarlo ka numitu numiel nubinimei rove ealo, naruei amielko mārabo ka kumemi. Nalo abinimei koalabo laka, nalo tealo abinimei aju rorea kumemi ea komeli nei napano burumāra yimo na ūlūliano na Apias kanano naio joaio, a tealo abinimei lie vo bereio, abinimei namāriga-o abokar komeli na yimo tolu na valauo nalo ajuao. Ana bogo napano Pol mial ka napano nalo aju rorea jibe na, naio jaaro toru laka, a naio ber siva ban Atua ka napano vite nei mila ana naio mijog bo, mila ana mijog be pīrinio bereio. ¹⁶ Ana bogo napano kumemi numiel nubinimei nuboru Romo, nalo maka adu Pol toa nalakoiano, mia amijamo ka naio ka mijikia rileal yimo tai ka naio toaio, mia nalo amidu toro na vitikariano tai jo bijaio.

Pol naio jo Romo ka yuka juo

¹⁷ Ana Pol naio jo Romo bogoti tolu bisi, ana miila toru ba ban kulo Ju nalo kialo navurimāraboiano nalo napano ajua vio nei, ana bogo napano abinimei vio takurano, Pol jukunu banlo. Naio ber kalo, berinavo “Banalo, kiaku tukunuano jibe nei: kiniou nebinimei ea vio nei bior ka yuka nanua beamu, kiniou nojo Yerusalem, ana kiado tomu na tortoru nalo na vio na abuku kiniou nabani ea nalakoiano, karina

amidu kiniou nojoa natibureano nalo na vio Romo jumālō napano abitikar kiado buruvenuo. Ea tivelinio na kiniou, maka nala vite tai ka kiado tomu nalo, a maka nala titai napano maka rimemedu ea kanado bajago ūeli na ea korobido nalo kanalo iliano nalo, mia nalo amila jibe na ka kiniou damāriga. ¹⁸ Ana bogo napano natibureano nalo na vio Romo abitii batitigio vite nei, bisi ana nalo ajidom ka kiniou nava tavio bereio ga, bior maka aial vite tai napano rimemedu ka mia asian vironiano van kiniou riviorio, ka river kiniou monoka namāro. ¹⁹ Mia karina, nalo na navurimāraboiano na kiado kulo Ju nalo amil vaarakurano bereio biorio, mia naio ba bova ga vo. Nalo amila jibe na, naruei ana kiniou nemial ka maka bunu ve kiaku vio tai naruei ka mia nemijikia nesel eaio, mia mārabo takurano ga nemijikia nesel eaio, naruei kiniou neberial ka nejidom ka Parinio Tubo Sisa na Romo ga, naio ga tibure kiniou. Maka notomā nesidomii ka novuru nalo na ea kiado buruvenuo avan ea burumāra komeli na vio nei, ūeli ga, mia bior ka napano amila jikili laka ban kiniou jibe na, tenene na mila ana neberenio nalo monoka avuru kiniou nemei ea vio nei ea vio Romo. ²⁰ Tenene na kiniou nojoa vio nei naruei, ana nejidom kamiu monoka kuvijikia vite nalo nei, ana nebio ka rotu vio takurano tibe na ka nemijikia notukunu van kamiu kanio. Kiniou nejidom ka monoka kuvijikia ka mārimieni nalo nei aju amior kiniou jibe nei, nina maka rivior kiaku vovaiano tai, nina bior ga Naverikariano na kanado, naio napano kito kulo Israel nalo

nonovio roberenio ka roju ga ban naio.”

²¹ Naruei navurimāraboiano nalo na kulo Ju nalo nei napano aju Romo nalo aber ka Pol aberinavo “Vite nalo na napano jau kojomā koberenio, mia kumemi nubitovitonja. Kumemi maka nuvial m̄esi tai napano tomā riverii jau napano kotaluvo Yerusalem komei ea kumemi, a namoneano tealo napano ajumolu eaio abinimei, mia maka averii jau van kumemi ka jau komila jibe na jibe na. ²² Mia kumemi numijog kiamo iliano nalo, naruei numisidom ka nuvijog kija bere vo kanamo jidomiano nalo p̄eli na kanamo moneano, bior ka napano be riano, kumemi numitumā numijog kijakija ga ka tivelinio ka nalotuano vou nei, mia numijog ga ka tomu nalo ajumā aber niegeniege janea vio nonovio.”

²³ Ana nalo aji bogo tai ka mia amei aial Pol bereio ea vio nei napano naio joaio. Ana iorou kanio, bogo napano nalo abinimei, abinimei nalo miroano mia miroano, naruei nalo ajumā amiagago ka Pol, ka napano jikar kavijo ga bano-o bokar m̄erenio batove mia naio jomā mil banlo. Naio berial banlo ka jumābe ana toro mijikia ba jouro ea navenatuboiano na Atua kanano, a naio jomā berlogloglo jumābe ka napano tuboiano nalo na Mosis kanano, bija naverialiano nalo re nua kanalo iliano nalo, nalo amila meravo bo ka Yesu naruei, naio be kiado Naverikariano, ka napano nalo bunu ajumā aju rorea naio ka mia rimei rilarurlo. ²⁴ Naruei nalo tealo amijog Pol kiano iliano jibe ka be riano, mia nalo tealo maka amoneaio. ²⁵ Vite nei naruei mila ana nalo ajua taara juo kanio, ajumā ajidom bijovijonio-

o, deio ga, aberenio bo ka abisi ga, ava vonuo beamu vo. Ana Pol naio ber vite tai maariano banlo, berinavo "Ei, kiniou nemial ka napano Niununo Lu ber riano laka ga na, ka napano nanua, naio ber iliano tai ban korobido nalo, ka napano naverialiano Aisea naio berial banlo. Naio berinavo

26 'Jau kavan ea kanado tomu nalo nei, koverial vanlo tibe nei, kover

"Mia kamiu kuvijogio-o mia kuvijog kulu re bogo tai,

mia kamiu kuvialio-o mia kuvial kulu re bogo tai,

27 bior kamiu kumitibe ka tomu nalo napano kanalo jidomiano nalo amārmāro ruei,

jibe ka ajiko burutilinielo,

þeli napano miralo kiri bono ga ju.

Mia verenio nalo ala re tibe na,

þeli mia miralo nalo avitilubario,

a burutilinielo nalo ajoglubario,

a kialo jidomiano nalo amijkia

avokar jikiaiano ruei,

tibe na amijkia aviliglo amei ka kiniou ka mia nalarurlo."

Ais 6:9,10

28-29 Mo vonganei, neberii ka kamiu, neberinavo kamiu monoka kuvijikia ka Atua kanano Ioruriano naio jo miadu ba tavio ba bokar ruei nalo napano maka ave kulo Ju, nalo naruei ajumā amijogio a mia nalo nene naruei ajogkario."

Naruei bogo napano Pol berial kiano iliano na maaro nei banlo bisi, ana na nalo ajumormolu abava tavio, napano mia nalo aju tiniel jer tanealo kar iliano nei.

30 Ana Pol naio joa vio na jibe na ka yuka juo, a naio ga joñā bulu kunuano, naio jo bitikar naio.

A ver toro kei napano binimei mial naio, mia
Pol jaaro ka rivurukar naio rivan ea kunuano,
³¹ ana jibe na, na naio jomā mioliolu ka Atua
kanano navenatuboiano bogo nonovio ban tomu
nalo nonovio napano naio milealo. A naio jomā
berlogloglo ka Tubo Yesu Kristo, ka napano mia
maka bunu ve toro tai ka ril van naio riviorio,
peli na riverbure naio ka mia rila re bunu.

**Verikariano Vou Na Baki
The New Testament in the Baki language of Epi,
Vanuatu**
**Le Nouveau Testament en Baki langue de l'île d'Épi
au Vanuatu — Niutestamen long Baki lanwis, blong
Epi Aelan, Vanuatu**

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Baki

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

f1528695-aae7-544e-aadd-9084a3830ae4